

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВОДНОГО ГОСПОДАРСТВА ТА
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ
понятійно-термінологічний словник

За редакцією І. Л. Сазонця

Рівне

2020

УДК 352.075(038)

М65

Авторський колектив: д.е.н., професор Сазонець І. Л.; д.е.н., професор Якимчук А. Ю.; д.держ.упр., доцент Зима І. Я.; д.держ.упр. Тихончук Л. Х.; д.е.н., професор Антонюк О. Р.; д.е.н., професор Безтелесна Л. І.; к.е.н., доцент Антонова С. Є.; к.держ.упр., доцент Дробко Е. В.; к.т.н., доцент Корбутяк В. І.; к.е.н., доцент, Маланчук Л. О.; к.пед.н., доцент Мартинюк Г. Ф.; к.держ.упр., доцент Фесянов П. О.; к.і.н., доцент Цецик Я. П.; Обуховська Л. І., Сивий Р. П.

Рецензенти:

Сиченко Віктор Володимирович, доктор наук з державного управління, професор, ректор Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради;

Ченцов Віктор Васильович, доктор наук з державного управління, професор, перший проректор Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро);

Іваненко Валентин Васильович, доктор історичних наук, професор, директор Центру гуманітарних проблем освіти та виховання молоді Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

*Рекомендовано Вченою радою Національного університету
водного господарства та природокористування.*

Протокол № 9 від 30 жовтня 2020 р.

М65 Місцеве самоврядування : понятійно-термінологічний словник / за редакцією І. Л. Сазонця. Рівне : НУВГП, 2020. – 172 с.

ISBN 978-966-327-472-0

Авторським колективом, до якого увійшли висококваліфіковані фахівці у сфері державного управління підготовлено словник, що істотно поповнив інформаційний фонд сучасної української науки про державне управління та місцеве самоврядування, сприяючи поширенню та розвитку управлінської культури в системі державного управління та місцевого самоврядування. Словник створено в умовах проведення реформи децентралізації, що значно підвищує його актуальність.

Видання розраховане на державних службовців, працівників органів місцевого самоврядування, науковців, викладачів, магістрів, аспірантів і докторантів та всіх, кого цікавлять проблеми забезпечення національної безпеки.

УДК 352.075(038)

ISBN 978-966-327-472-0

© І. Л. Сазонець, А. Ю. Якимчук,
І. Я. Зима та ін., 2020

© Національний університет
водного господарства та
природокористування, 2020

ЗМІСТ

1. ЗМІСТ	4
2. ВСТУП	5
3. ТЕКСТОВА ЧАСТИНА	7
4. ПІСЛЯМОВА	144
5. АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК	146
6. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	164

ВСТУП

Видання «Місцеве самоврядування: понятійно-термінологічний словник» є складовою частиною процесу освіти нового рівня та відповіддю на сучасні виклики процесу трансформації системи державного управління, що потребує нових знань та нових підходів до організації функціонування місцевих органів влади та процесу діяльності територіальних громад. Підготовка такого фундаментального видання як понятійно-термінологічний словник з проблем державного управління може бути проведено на високому рівні тільки висококваліфікованими фахівцями в навчальних закладах де склалися відомі наукові школи.

Національний університет водного господарства та природокористування є провідним навчальним закладом і одним з найзначніших навчально-методичних та науково-дослідних центрів України з сучасною матеріально-технічною базою і висококваліфікованими професорсько-викладацькими і науковими кадрами. Характерною ознакою підготовки кадрів в галузі державного управління в Національному університеті водного господарства та природокористування є органічне поєднання навчального процесу і науково-дослідної роботи. В особливій мірі це властиво гуманітарному блоку навчального закладу, в якому сформувалися авторитетні наукові школи. В останні декілька років вчені Національного університету водного господарства та природокористування плідно працюють в галузі досліджень публічного управління та адміністрування.

В процесі підготовки понятійно-термінологічного словника автори спиралися на видані ними, або за їх участю монографії та підручники. Серед яких головними є такі книги як: «Наукові основи та імплементація світових практик місцевого самоврядування та об'єднання територіальних громад», «Соціальний концепт суспільних та економічних процесів національного розвитку», «Соціальні інститути в трансформації державної системи управління охороною здоров'я», «Механізми забезпечення діяльності комунальних підприємств – закладів охорони здоров'я в умовах децентралізації», «Регіональна статистика», «Формування регіонального бюджету», «Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання в умовах євроінтеграції», «Організаційно-економічні засади реформування інститутів місцевого самоврядування та їх вплив на сталий розвиток об'єднаних територіальних громад (на прикладі Рівненської області)», «Діловодство», «Комп'ютерно-орієнтовані технології в системі підготовки студентів гуманітарних спеціальностей» та інші.

Крім того наукові доробки авторів реалізуються у наукових виданнях. В НУВГП на кафедрі державного управління, документознавства та інформаційної діяльності щомісячно виходить збірник наукових праць, який висвітлює основні проблеми державного управління, місцевого самоврядування, економічних проблем державного управління. В цілях апробації результатів наукових досліджень в університеті щорічно проводиться

міжнародні та міжрегіональні науково-практичні конференції, семінари з цієї тематики. Все це є значним науковим підґрунтям створення понятійно-термінологічного словника «Місцеве самоврядування».

Робота авторського колективу забезпечена участю провідних вчених – кафедри державного управління, документознавства та інформаційної діяльності Національного університету водного господарства та природокористування. До складу авторського колективу входять 6 докторів наук, що працюють в НУВГП: д.е.н., професор Сазонець І.Л., д.е.н., професор Якимчук А.Ю., доктор держ.упр., доцент Зима І.Я., доктор держ.упр. Тихончук Л.Х., д.е.н., професор Антонюк О.Р., д.е.н., професор Безтелесна Л.І. Крім того, у складі авторського колективу 7 кандидатів наук, серед яких к.е.н., доцент Антонова С.Є., к.держ.упр., доц., Дробко Е.В., к.т.н., доцент Корбутяк В.І., к.е.н., доцент, Маланчук Л.О., к.пед.н., доцент Мартинюк Г.Ф., к.держ.упр., доцент Фесянов П.О., к.і.н., доцент Цецик Я.П., а також практичні працівники сфери державного управління, які на теперішній час готують кандидатські дисертації та проводять відповідні наукові дослідження – Обуховська Л.І. та Сивий Р.П. Це зумовило високий професійний, науковий рівень поданих у словнику статей та їх різноплановість, а також можливість його використання у навчальному процесі для бакалаврів та магістрів з фаху публічне управління.

Словник має системний, міждисциплінарний характер. Він містить тлумачення зі сфери державного управління, які сконцентровано на висвітлені термінології місцевого самоврядування та децентралізації, зокрема, він охоплює таку тематику:

Публічне управління та адміністрування;

Державне управління, державна служба;

Децентралізація;

Місцеве самоврядування;

Територіальні громади та процес їх об'єднання;

Історичні аспекти місцевого самоврядування;

Фінансова діяльність в умовах децентралізації;

Менеджмент та діловодство в органах державного управління та місцевого самоврядування;

Підготовка кадрів для державного управління та місцевого самоврядування та ін.

З метою розширення можливостей користування термінологічною базою словника автори передбачили подання термінів, що стосуються не тільки місцевого самоврядування, але й важливих аспектів організації та менеджменту в діяльності місцевих органів влади, термінів, що стосуються загальних визначень процесу державного управління, термінів, що розкривають історичну складу місцевого самоврядування. Значне місце у словнику відведено трактуванню понять загальної теорії державного управління, а також важливих термінів суміжних дисциплін, зокрема політології, соціології та соціальної економіки. Серед переваг словника – тлумачення термінів, що відображають

застосування новітньої техніки і технології збирання, обробки, зведення й аналізу управлінської інформації та таких, що можуть сприяти впровадженню систем сучасного діловодства. У цілому в словнику досить повно репрезентовано найперспективніші та актуальні напрями розвитку світової науки державного управління.

Після отримання остаточного списку термінів автори розробили лаконічну й логічно обґрунтовану структуру словникової статті, яка відповідає основному завданню словника – наведенню основних термінів зі сфери місцевого самоврядування. Терміни з питань децентралізації, місцевого самоврядування розкрити більш широко. Терміни словника, що стосуються місцевого самоврядування, децентралізації та окремих інших важливих питань державного управління в сучасній Україні подано на основі дослідження декількох наукових джерел.

Після відбору термінів укладено словниковий реєстр термінологічного словника, тобто реєстр лексичних одиниць (слів, словосполучень, скорочень, символів, сполучень слів і символів). Серед відібраних авторами термінів трапилися як прості, так і складні терміни, а також терміносполуки й аббревіатури. Усі відібрані терміни безпосередньо стосуються галузі науки державного управління та позначають сучасні процеси, явища та визначення, тощо.

Необхідно висловити подяку рецензентам словника за прискіпливий аналіз та цінні рекомендації з питань підбору термінів та їх трактування: доктору наук з державного управління, професору Сиченку Віктору Володимировичу, ректору Комунального закладу вищої освіти «Дніпровська академія неперервної освіти» Дніпропетровської обласної ради, доктору наук з державного управління, професору Ченцову Віктору Васильовичу першому проректору Університету митної справи та фінансів (м. Дніпро), доктору історичних наук, професору Іваненку Валентину Васильовичу директору Центру гуманітарних проблем освіти та виховання молоді Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара. Особливу подяку за допомогу у виданні словника необхідно висловити ректору Національного університету водного господарства та природокористування, професору Мошинському Віктору Степановичу – за створення належних умов для творчої та наукової діяльності в університеті.

Нове наукове видання дозволить Національному університету водного господарства та природокористування поширити аналітико-наукову складову своєї діяльності, зробити внесок в розробку актуальних проблем місцевого самоврядування, дозволить досягнути того рівня підготовки науково-педагогічних кадрів та фахівців в сфері державного управління та місцевого самоврядування, який відповідає сучасним світовим вимогам.

Сазонець І.Л.

А

АВТОНОМІЯ – (від гр. *autonomia* – самоврядування, незалежність; *autos* – сам і *nomos* – закон) – відносна незалежність від зовнішнього впливу; право на самостійне вирішення проблем місцевого значення: здійснювати власний розвиток та управляти процесами суспільного життя, свобода на впровадження на відповідній території самоврядування в обсязі, визначеному державними структурами. Самоврядування окремої частини держави, яке здійснюється в межах передбачених загальнодержавним законом (конституцією). У світовій практиці автономними проголошуються окремі території, населені окремими народами-етносами, що відрізняються особливими умовами побуту від основної частини населення країни. Як правило, автономія цих територій зводиться до права внутрішнього самоврядування. *Сазонець І. Л.*

АВТОНОМІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНА ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ полягає в тому, що орган місцевого самоврядування повинен мати можливість сам визначати свою власну внутрішню структуру, яка одночасно відповідала б місцевим запитам і забезпечувала ефективне управління. *Сазонець І. Л.*

АВТОНОМІЯ ПРАВОВА ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ полягає в тому, що він має власні повноваження, визначені чинним законом і, де це можливо, Конституцією, а також має право на судовий захист для забезпечення своїх повноважень та дотримання конституційних принципів самоврядності. *Сазонець І. Л.*

АВТОНОМІЯ ТЕРИТОРІАЛЬНА – форма децентралізації державної влади в унітарній державі на рівні її адміністративно-територіальної одиниці, яка характеризується історичними, географічними, економічними, національно-побутовими та ін. особливостями. Виникає не внаслідок акту самовизначення її населення, а надається державою. *Сазонець І. Л.*

АВТОНОМІЯ ФІНАНСОВА ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ полягає у праві його інституцій володіти, користуватись і розпоряджатись власними коштами, достатніми для здійснення їх функцій та повноважень. *Сазонець І. Л.*

АГЕНТСТВА РЕГІОНАЛЬНОГО ТА МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ – інституція, завданням якої є сприяння і допомога зростанню господарського потенціалу та конкурентоспроможності певної території, а також рівня та якості життя її жителів. Якщо агентство діє у межах регіону, то мова йде про агентство регіонального розвитку – АРР. Якщо дія агентства обмежена частиною території регіону чи територією якогось поселення (місто або селище), то кажуть про агентства місцевого чи міського розвитку – АМР. *Сазонець І. Л.*

АГЛОМЕРАЦІЯ – компактне просторове групування поселень (головним чином міських), об'єднаних в одне ціле інтенсивними виробничими, трудовими, культурно-побутовими і рекреаційними зв'язками. *Сазонець І. Л.*

АДМІНІСТРАТИВНА ПОСЛУГА – результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону. *Сазонець І. Л.*

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ. ПЛАТА ЗА НАДАННЯ (АДМІНІСТРАТИВНИЙ ЗБІР)

1. При наданні адміністративних послуг у випадках, передбачених законом, справляється плата (адміністративний збір).

2. Надання адміністративних послуг у сфері соціального забезпечення громадян здійснюється на безоплатній основі.

3. Розмір плати за надання адміністративної послуги (адміністративного збору) і порядок її справляння визначаються законом з урахуванням її соціального та економічного значення.

4. Плата за надання адміністративної послуги (адміністративний збір) зараховується до державного або відповідного місцевого бюджету, крім випадків, встановлених законом. *Сазонець І. Л.*

АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ. СРОКИ НАДАННЯ

1. Граничний строк надання адміністративної послуги визначається законом.

2. У разі якщо законом не визначено граничний строк надання адміністративної послуги, цей строк не може перевищувати 30 календарних днів з дня подання суб'єктом звернення заяви та документів, необхідних для отримання послуги.

3. Суб'єкт надання адміністративних послуг надає адміністративну послугу, а центр надання адміністративних послуг забезпечує організацію надання такої послуги у найкоротший строк та за мінімальної кількості відвідувань суб'єктом звернення.

4. У разі надання адміністративної послуги суб'єктом надання адміністративних послуг, який діє на засадах колегіальності, рішення про надання адміністративної послуги або про відмову в її наданні приймається у строк, визначений частиною першою або другою цієї статті, а в разі неможливості прийняття зазначеного рішення у такий строк – на першому засіданні (слуханні) після закінчення цього строку.

5. Адміністративна послуга вважається наданою з моменту отримання її суб'єктом звернення особисто або направлення поштою (рекомендованим листом з повідомленням про вручення) листа з повідомленням про можливість

отримання такої послуги на адресу суб'єкта звернення. У випадках, передбачених законодавством, відповідний документ може бути надісланий поштою (рекомендованим листом з повідомленням про вручення) або за допомогою засобів телекомунікаційного зв'язку. При цьому строк доставки поштової кореспонденції не зараховується до строку надання адміністративної послуги. *Сазонець І. Л.*

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА ОДИНИЦЯ – область, район, місто, район у місті, селище, село. Частина єдиної території держави, що є просторовою основою для організації та діяльності місцевих органів державної влади та самоврядування. За географічними ознаками адміністративно-територіальні одиниці в Україні поділяються на регіони (Автономна республіка Крим, області, райони) та населені пункти (місто, селище, село). Утім адміністративно-територіальною одиницею є не кожний населений пункт, а лише один чи декілька населених пунктів із навколишніми землями, що перебувають під юрисдикцією єдиної для них територіальної громади та відповідних органів місцевого самоврядування. *Сазонець І. Л.*

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНЕ УТВОРЕННЯ З ОСОБЛИВИМ РЕЖИМОМ ФУНКЦІОНУВАННЯ – це територіальна одиниця, що має органи місцевого самоврядування та інші спеціальні органи управління. В його межах розташовані промислові підприємства з розробки, виготовлення, схову, утилізації та переробки радіоактивних та інших матеріалів; військові та інші об'єкти, для яких необхідно мати особливий режим безпечного функціонування та охорони державної таємниці, а також спеціальні умови проживання громадян. *Сазонець І. Л.*

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПОДІЛ – система адміністративно-територіальних одиниць країни, згідно з якою утворюється вертикальна структура органів державної влади й управління та запроваджується система самоврядування. Внутрішня територіальна організація держави з поділом її на складові частини зумовлена соціальними, економічними, соціально-етнічними, історичними, географічними, культурними, політичними та іншими чинниками. Первинним рівнем адміністративно-територіального поділу є села, селища, міста, райони у містах. Середнім – сільські райони та міста з районним поділом. До верхнього рівня належать: Автономна Республіка Крим та області, міста Київ та Севастополь. Утворювати та ліквідувати райони, встановлювати та змінювати межі районів та міст, зараховувати населені пункти до категорії міст, а також вирішувати питання про найменування і перенайменування населених пунктів та районів – прерогатива Верховної Ради України (п. 29 ст. 85 Конституції України). Внесення подань до ВРУ щодо цих змін – повноваження Кабінету Міністрів

України До повноважень Верховної Ради АРК, обласних рад стосовно питань адміністративно-територіального устрою належить: 1) вносити до КМУ пропозиції щодо утворення, ліквідації та перенайменування новоутворених районів; 2) порушувати перед ВРУ питання про встановлення і зміни меж АРК, області; перенесення адміністративних центрів районів, перейменування районів; встановлення і зміни меж районів, міст і міських округів; зарахування населених пунктів до категорії міст районного, республіканського значення; утворення і ліквідація районів у містах, найменування та перенайменування районів у містах і населених пунктів; 3) прийняття рішення щодо зарахування населених пунктів до категорій селищ міського типу, сіл, селищ, встановлення та зміна їх меж; реєстрація сільських (сільрад) та міських (міськрад) округів; становлення на облік і зняття з нього населених пунктів; ведення Державного реєстру адміністративно-державних одиниць; видачі Державного акту встановлення і зміни меж селища міського типу, селища, села, сільського округу. *Сазонець І. Л.*

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ – обумовлена географічними, історичними, економічними, етнічними, соціальними, культурними та іншими чинниками внутрішня територіальна організація держави з поділом її на складові частини – адміністративно-територіальні одиниці (краї, області, губернії, повіти, райони, штати, округи, провінції, землі, кантони тощо), відповідно до яких будуються система державних органів і система місцевого самоврядування. *Сазонець І. Л.*

АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ – законодавчо закріплена система органів державної влади і місцевого самоврядування, яка створена, відповідно, до систем поділу держави на територіальні підрозділи. Загалом систему адміністративно-територіального устрою можна охарактеризувати за допомогою таких показників: кратність адміністративно-територіальних одиниць (кількість одиниць нижчого рівня, що припадають на одиницю відповідного вищого рівня); співмірність параметрів (площі та кількості населення) одного таксономічного рівня, що визначаються за допомогою методу індексів; морфометричність (особливості розміщення центру адміністративних одиниць). *Сазонець І. Л.*

АДМІНІСТРУВАННЯ – від латин. «administro» – керую) – керівництво, управління, завідування. 1) це контроль діяльності підприємства, окремих його підрозділів і одиниць персоналу. Цей процес здійснюють керівники, спеціалісти, виконавці управлінського апарату, зазвичай, перебувають у організації на верхньому рівні; 2) У негативному значенні – керівництво, основане на примусових методах управління, нав'язуванні волі вищих посадових осіб нижчим, виданні наказів на здійснення певних робіт без

логічного обґрунтування, на підставі суб'єктивних рішень. Однією з причин розвалу радянської системи управління економікою було те, що вона базувалась на вольових, т. зв. адміністративно-планових засадах, на підлаштуванні до них ідеологічного та псевдонаукового обґрунтування здійснюваних економічних процесів. *Якимчук А. Ю.*

АКТИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ – правова форма здійснення повноважень органів державної влади. Форма А.о.д.в., порядок їх видання і набуття чинності залежить від належності органу, що видає акт, до тієї чи іншої гілки державної влади та від його компетенції і встановлюються законом або іншим нормативним актом. А.о.д.в. можуть бути нормативними, які за юридичною силою поділяються на закони та підзаконні акти, або правозастосовними, які завжди є підзаконними актами. *Якимчук А. Ю.*

АКТИ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – нормативні та інші документи, що приймаються відповідними органами і посадовими особами у порядку, передбаченому Законом «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.). *Сазонець І. Л.*

АЛЬБОМ УНІФІКОВАНИХ ФОРМ ДОКУМЕНТІВ УСТАНОВИ – сукупність уніфікованих форм документів, що використовуються в діяльності установи відповідно до таблицю уніфікованих форм документів. *Корбутяк В. І.*

АНАЛІЗ (грец. *analyzis* – розділення, розчленування) – спосіб пізнання предметів і явищ навколишнього середовища, який ґрунтується на розчленуванні цілого на складові частини і вивченні їх у всьому різноманітті зв'язків і залежностей. Залежно від мети, методів і прийомів проведення, галузі застосування, використаного інструментарію його розглядають з декількох боків: розчленування об'єкта (подумки або насправді) на складові елементи; всебічне розбирання, розглядання, наприклад, творів мистецтва, процесів, рішень; уточнення логічної форми (структури) міркування у формальній логіці; як синонім наукового дослідження взагалі або метод вивчення об'єкта шляхом розгляду його окремих сторін, властивостей, складових; визначення складу речовини. Значення аналізу в науці було обґрунтоване Р. Декартом. Видатний англійський філософ Б. Рассел вважав аналіз основним джерелом наукового прогресу як методу наукового пізнання, що дає змогу виділити й вивчити вихідні складові об'єкта.

Аналіз містить у собі кілька найважливіших операцій:

1. Розчленування й диференціація змісту об'єкта, які можуть проводитися як емпіричним шляхом за допомогою застосування спостереження, так і подумки, із застосуванням методів класифікації складових об'єкта. У процесі розчленування й диференціації залишаються відкритими такі важливі питання: по-перше, чи можна вважати спостережувані структурні

одиниці, стани, зв'язки найбільш простими, далі нерозкладаними клітинками досліджуваних об'єктів; по-друге, чи всі важливі характеристики, що визначають поведінку досліджуваних об'єктів, виділені, враховані й вивчені у спостереженні; по-третє, наскільки значимі ті розбіжності між виділеними характеристиками, які тут покладені в основу їхньої класифікації. Відповіді на ці питання вимагають наступної операції.

2. Постулювання, обґрунтування здійсненого розкладання об'єкта на його складові. При цьому звертається увага на рівень розчленовування, ступінь елементарності виділених одиниць.

3. Синтез отриманих частин об'єкта в новий цілісний об'єкт і виявлення адекватності нового й старого об'єктів. Якщо вони не адекватні, то процедура розчленовування об'єкта на складові розпочинається спочатку. Якщо об'єкти виявляються адекватними, то дослідження триває далі.

4. Послідовне виділення досліджуваних характеристик та їхнє вивчення.

5. Реконструкція, синтез отриманих істин у ціле, що дає змогу одержати знання про той об'єкт, що піддавався аналітичній декомпозиції. *Антонова С. Є.*

АНАЛІЗ АЛЬТЕРНАТИВНИЙ – процес розбиття складного проекту на складові частини в пошуках різних і ймовірно, все більш ефективних способів досягнення бажаного результату. *Антонюк О. Р.*

АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА – процес стратегічного планування, призначений для контролю факторів, зовнішніх по відношенню до організації, з метою визначення можливостей і небезпек. *Антонюк О. Р.*

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ – комплексний аналіз, що має своєю метою виявлення слабких і сильних сторін організації (країни), її можливостей і загроз її становищу на ринку. На основі отриманих в ході аналізу прогнозних оцінок встановлюється мета і розробляється стратегія. *Антонюк О. Р.*

АНАЛІЗ МІСЦЕВОЇ ПОЛІТИКИ визначається як кваліфіковане застосування інтелекту до вирішення суспільних проблем, осмислення місцевої політики, яке спирається на багатогалузеву основу, що охоплює як природничі, так і суспільні науки. Спочатку цей методологічний підхід до дослідження широкого кола обставин і чинників кількісного та якісного характеру (економічних, політичних, соціальних, організаційних, інформаційних), пов'язаних з реалізацією запропонованих курсів дій, виник як узагальнений інструментарій формування та обґрунтування програмно-цільових рішень, але зараз фахівці розуміють під ним всю сукупність сучасних методів обґрунтування державних рішень. За визначенням американського вченого Е. Квейда, це будь-який вид аналітичних досліджень, які генерують і відображають інформацію таким чином, щоб покращити основу для винесення

суджень керівниками, відповідальними за розробку політики.

Розрізняють теоретичний та прикладний аналіз місцевої політики. Завдання першого – це зрозуміти та пояснити політику, а другого – оцінити та змінити її. В аналізі політики найважливіша роль відведена оцінці управлінських впливів на суспільство, що спирається на застосування раціональної моделі прийняття рішень. Основними предметами оцінювання є потреби, процеси, наслідки та ефективність управлінських рішень.

Аналізу місцевої політики притаманні такі риси: спрямованість на покращання державної політики; колективне здійснення; ретельний підхід до аналізу проблем; врахування напрацювань як природничих, так і суспільних наук, акцент на професійну майстерність та здоровий глузд; врахування суб'єктивних і політичних чинників, які пов'язані з владою, впливом та інтересами. Він, як правило, передбачає дослідження моделі політичного процесу, яка включає складові політики та відображає її зміст та вплив.

Виділяють чотири головні інструменти політики, зокрема інформаційний, який відносять до м'яких засобів впливу; фінансовий, що може здійснюватися як м'якими (пільги, дотації, дозволи, цільові інвестиції), так і жорсткими (заборони, штрафи, ліміти, тарифи) засобами впливу; владний (здатність держави забороняти та дозволяти), що здебільшого використовує жорсткі методи впливу (законодавство та адміністрування); структурний, який передбачає використання власних державних організаційних засобів втілення політики вжиття, тобто державних організацій, установ та підприємств.

Антонова С. Є.

АНАЛІЗ ПРОГНОСТИЧНИЙ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ передбачає використання моделей майбутнього та засобів його досягнення. По суті цей аналіз зводиться до прогностичної діагностики, з'ясування ступеня відповідності явищу, що аналізується, або процесу майбутньому. Значення такого типу аналізу полягає у формуванні прогнозів відносно майбутнього розвитку ситуації. Він включає два види аналізу: нормативний прогностичний аналіз, коли задається майбутній стан системи та визначаються способи досягнення майбутнього, і пошуковий прогностичний аналіз, при якому за допомогою побудови трендових моделей визначається ситуація майбутнього.

Здійснення прогностичного аналізу передбачає наступні процедури:

1. Виявлення в минулому й теперішньому часі прецедентів майбутнього, його паростків, одні з яких проявляться в майбутньому, а інші неминуче загинуть. Тут же здійснюється оцінка їхньої перспективності.

2. Визначення тих характеристик об'єкта або процесу, які виявляються незмінними в соціальному часі.

3. Подібний аналіз об'єкта або процесу, що передбачає з'ясування частоти

й темпу здійснення подій.

4. Побудова трендових моделей розвитку соціальних об'єктів у часі.
5. Побудова моделі майбутнього.
6. Перевірка й уточнення моделі майбутнього.

Технології пошукового та нормативного прогностичного аналізу де в чому протилежні. При нормативному прогнозуванні на основі заданої моделі майбутнього визначаються шляхи її досягнення, використання можливостей суб'єкта. Пошукове ж прогнозування, базуючись на можливостях суб'єкта, визначає зміст майбутнього. Пошуковість і нормативність у прогнозі забезпечують своєрідні точки опори аналізу. Тому технологію прогностичного аналізу доцільно реалізовувати циклічно, сполучаючи в єдиний процес нормативність і пошук, що дозволяє взаємно уточнювати майбутнє та шляхи його досягнення. *Антонова С. Є.*

АНАЛІЗ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ фактично є подальшим розвитком рекомендаційного в аспекті вироблення програми досягнення певної мети. Складовими частинами цього аналізу виступають:

1. Системний опис проблем, які властиві для об'єкта програмування, їх класифікація, визначення міри важливості.
2. Побудова моделі бажаного майбутнього даного об'єкта на основі вивчення тенденцій розвитку його або подібних об'єктів.
3. Визначення засобів досягнення майбутнього, необхідних чинників, ресурсів.
4. Програмування основних заходів, спрямованих на розв'язання проблем і просування до майбутнього.
5. Визначення напрямів інституціоналізації програми, її інформаційного, фінансового, правового, ідеологічного та організаційного забезпечення, а також способів контролю й моніторингу реалізації та вдосконалення програми.

Програмно-цільовий підхід є дуже важливим й ефективним способом досягнення цілей розвитку держави, території, галузі. В його основу покладено парадигму: мета —» програма —» результат. Основна ідея полягає в концентрації та ефективному спрямуванні наявних ресурсів на вирішення пріоритетних проблем шляхом розроблення та реалізації програм. Таким чином, ключовими питаннями постановки та реалізації програмно-цільового підходу є виділення пріоритетних проблем, їх системний аналіз з метою конкретизації завдань і розподіл наявних ресурсів між цими завданнями. Реалізація програмно-цільового підходу охоплює наступні засоби та прийоми: структурування проблеми на підпроблеми таким чином, щоб розкрити проблему; виділення підпроблем, що дозволяє визначити склад комплексу заходів з її вирішення; розчленування проблеми на завдання й заходи, що

дозволяє розробити програму; оцінювання пріоритетності та послідовності виконання заходів, що використовуються для розробки технології виконання робіт за всією програмою у вигляді мережевого графіка, а також розподілу ресурсів між організаціями-виконавцями; задіяння механізму управління виконанням комплексної програми вирішення проблеми, зокрема методів оптимізації термінів виконання робіт, використання ресурсів, стимулювання й санкцій; створення організаційної системи управління вирішенням проблем.

На сьогодні програмно-цільовий підхід є найпоширенішою формою спрямування ресурсів держави на вирішення актуальних проблем її розвитку, засобом перетворення державних стратегій і політик, а також державного бюджету в конкретні, забезпечені ресурсами дії. *Антонова С. Є.*

АНАЛІЗ РЕКОМЕНДАЦІЙНИЙ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ орієнтований на вироблення порад щодо поведінки дійових осіб у певній ситуації. Рекомендаційний аналіз відіграє особливу роль у системі взаємодії аналітика та клієнта. Він забезпечує впровадження результатів дослідження в життя. Основною проблемою цього аналізу є проблема взаєморозуміння й спільності мови аналітика та клієнта (суб'єкта влади). Справа в тому, що піднятися до рівня розуміння аналітика практик не може. Тому аналітик повинен не тільки розв'язати проблему теоретично, але й виробити рекомендації для вдосконалення діяльності політика, виклавши їх зрозумілою політикові мовою. Від прагматичного рекомендаційний аналіз відрізняється тим, що передбачає вироблення варіантів поведінки в певній ситуації.

У рекомендаційному аналізі можна виділити наступні операції:

1. Систематизація результатів наукового аналізу певної частини суспільно-політичної реальності. Виявлення основних тенденцій, закономірностей, подій тощо.

2. Аналіз проблем, потреб і можливостей у діяльності суб'єкта. Оцінка рівня ефективності його діяльності.

3. Визначення на основі осмислення результатів аналізу суспільно-політичної реальності необхідних заходів для підвищення ефективності діяльності суб'єкта.

4. Корекція моделі дій з точки зору їхньої реалістичності, співвідношення їх з можливостями суб'єкта, цінностями соціальної парадигми. *Антонова С. Є.*

АНАЛІЗ РИЗИКУ – розклад структури об'єкта на елементи, встановлення взаємозв'язків між ними з метою виявлення джерел, факторів і причин різних видів ризику, зіставлення можливих втрат і вигод. *Антонюк О. Р.*

АНАЛІЗ СИСТЕМНИЙ – дослідження об'єктів як систем, сукупності взаємопов'язаних елементів із застосуванням системних принципів. *Антонюк О. Р.*

АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ – вивчення параметрів об'єкта, що управляється, зовнішніх умов, що склалися, і конкретних ситуацій його існування при розробці або реалізації управлінського рішення. *Антонюк О. Р.*

АНАЛІЗ СИТУАЦІЙНИЙ базується на сукупності прийомів і методів осмислення ситуації, її структури, визначення факторів впливу, тенденцій розвитку тощо. Основними складовими та, відповідно, проблемними блоками ситуаційного аналізу є: діагностика, здійснення проблемного структурування, що передбачає виділення комплексу проблем ситуації, їх типології, наслідків, шляхів вирішення; визначення характеристик ситуації, її структури, функцій, взаємодії з навколишнім середовищем; встановлення причин виникнення ситуації та наслідків її розгортання; діагностика змісту діяльності в ситуації, її моделювання та оптимізація; побудова системи оцінок ситуації, її складових, умов, дійових осіб; підготовка прогнозів ймовірного, потенційного та бажаного майбутнього; вироблення рекомендацій щодо поведінки дійових осіб у ситуації; розробка програм діяльності в даній ситуації.

Основною процедурою в системному аналізі є побудова узагальненої моделі реального об'єкта, а технічну базу таких досліджень складають комп'ютерні інформаційні системи та технології. Серед основних принципів системного аналізу такі: процес прийняття рішень має починатися з виявлення та чіткого формулювання конкретних цілей; необхідно розглядати проблему як єдине ціле і виявляти усі наслідки та взаємозв'язки кожного рішення; необхідне виявлення та аналіз альтернативних шляхів досягнення цілей; цілі окремих підсистем не повинні вступати у конфлікт з цілями всієї системи; сходження від абстрактного до конкретного; єдність аналізу та синтезу, логічного та історичного; виявлення в об'єкті різноякісних зв'язків та їх взаємодії; розгляд системи з позиції «чорної скриньки» тощо. Реалізацію цих принципів супроводжують специфічні проблемні блоки. У зв'язку з посиленням уваги до програмно-цільових принципів планування системний аналіз став практично невіддільний від термінів «ціле утворення» і «програмно-цільове управління». *Антонова С. Є.*

АНАЛІЗ PEST. PEST-аналіз – це виявлення й оцінка впливу факторів макросередовища на результати поточної й майбутньої діяльності суб'єкта. PEST – це абревіатура чотирьох англійських слів: P – Political/legal – політико-правові, E - Economic – економічні, S - Sociocultural – соціокультурні, T – Technological forces – технологічні фактори. Метою PEST-аналізу є відстеження (моніторинг) змін макросередовища за чотирма вузловими напрямками і виявлення тенденцій, подій, невідконтрольних суб'єкту, але здійснюючих вплив на прийняття стратегічних рішень.

Він був створений професором Гарварду Френсісом Агіларом у 1967 році.

Цю методику варто включити в кожен бізнес-план на додаток до SWOT-аналізу, оскільки він є частиною управління ризиками і розробки стратегії.

Політичний фактор зовнішнього середовища вивчається в першу чергу для того, щоб мати чітке уявлення про наміри органів державної влади відносно розвитку суспільства й про засоби, за допомогою яких держава припускає запроваджувати в життя свою політику. Р – політичне середовище (Political Environment): урядові постанови і юридичні питання впливають на прибутковість і успішність компанії. Питання, які необхідно враховувати, містять: податкові керівні принципи; авторське право і право власності; політичну стабільність; правила торгівлі; соціальну і екологічну політику; закони про зайнятість і правила техніки безпеки.

Аналіз економічного аспекту зовнішнього середовища дозволяє зрозуміти, як на рівні держави формуються й розподіляються економічні ресурси.

Е – економіка (Economic): економічний чинник розглядає зовнішні економічні проблеми, які можуть зіграти певну роль в успіху суб'єкта. Серед них: процентні ставки; рівень інфляції; безробіття; валовий внутрішній продукт; доступність кредиту.

Вивчення соціального компонента зовнішнього оточення спрямоване на те, щоб усвідомити й оцінити вплив на суб'єкта таких соціальних явищ, як відношення людей до праці і якості життя, мобільність людей, активність споживачів й ін.

S – соціум (Social): аналіз соціально-економічного середовища допомагає зрозуміти, як формуються споживчі потреби і що слугувало головним фактором для споживання та використання. Серед явищ, які слід вивчити: демографія; темпи зростання населення; розподіл за віком; ставлення до роботи; тенденції ринку праці.

Аналіз технологічного компонента дозволяє передбачати можливості, пов'язані з розвитком науки й техніки, вчасно переорієнтовуватися на виробництво й реалізацію технологічно перспективного продукту, спрогнозувати момент відмови від використовуваної технології.

T – технології (Technology): технологія відіграє величезну роль в управлінні, і вона може вплинути на неї як негативно, так і позитивно. Впровадження нових продуктів, нових технологій і послуг може тривати значний час і вимагати більших витрат. Конкретні елементи, які необхідно вивчити: державні витрати на технологічні дослідження; життєвий цикл сучасних технологій; роль інтернету і можливі зміни в ньому; вплив потенційних змін в інформаційних технологіях.

Аналогічний PESTLE-аналіз містить ще два фактори – правовий та екологічний. В юридичному аспекті суб'єкт повинен вивчити, як правові зміни

та інтерпретації можуть вплинути на нього, прямо або побічно – тобто зміни в державному і міжнародному праві, прецеденти судових позовів і розглядів у своїй галузі. Для екологічної частини аналізу потрібно подивитися на екологічні зміни і правила, щоб визначити, як вони можуть вплинути на суб'єкт діяльності. Уважно вивчіть екологічні норми і обмеження, а також види тварин і рослин, яким загрожує зникнення.

Кожен з факторів, в тому числі вихідні фактори PEST, слід вимірювати за наступною шкалою: потенційний вплив: низький, середній або високий; терміни: негайний, короткостроковий або довгостроковий; тип: позитивний або негативний; напрям впливу: збільшення або зменшення; Відносна значимість: висока, середня або низька. Існує безліч переваг проведення PEST-аналізу, серед яких: більш глибоке розуміння вашої компанії; більш ефективно довгострокове стратегічне планування; підвищена увага до потенційних загроз і небезпек; погляд на цінні ділові можливості.

Для того щоб PEST-аналіз дійсно був цінним, його слід використовувати в поєднанні зі SWOT-аналізом (сильні та слабкі сторони, можливості і загрози), MOST-аналізом (місія, мета, стратегії, тактика) або SCRS-аналізом (стратегія, поточний стан, вимоги, рішення). *Антонова С. Є.*

АНАЛІЗ STEEPLE. **STEEPLE-аналіз** – це вдосконалена схема, що охоплює 7 груп факторів, в основі якого лежать моделі PEST – (Political, Economic, Social, Technological) та SLEPT-аналізу (Social, Legal, Economic, Political, Technological).

S – Соціальні та культурні чинники, до яких належать мова, культура, ставлення людей та їхня поведінка, і які мають вплив на майбутні стратегії та ринки.

T – Інновації у сфері технологій та продуктів, що показують, як розвивається ринок, які можливі майбутні дослідження і перспективи.

E1 – Економіка й конкуренція на ринку – враховують такі фактори, як економічний цикл, інфляція, ціни на енергоносії та інвестиції. Наводять оцінку того, як вони вплинуть на рівень ділової активності на кожному з ринків.

E2 – Освіта, навчання і працевлаштування – головним чином тенденції у цих сферах, які можуть вплинути на наявність кваліфікованої робочої сили, а також потенційні потреби нових поколінь та ймовірні очікування їхньої зміни.

P – Політичні чинники, сконцентровані на поточних і ймовірних політичних курсах, які вплинуть на підприємство та його робочу силу.

L – Юридичні фактори, сконцентровані на чинному та передбачуваному законодавстві.

E3 – Охорона навколишнього середовища – стосується того, як підприємство впливає на довкілля сьогодні та яким буде цей вплив у

майбутньому. В цих питаннях підприємство дотримується погляду на охорону довкілля як важливий фактор накладення обмежень та зміни способів діяльності підприємства. *Антонова С. Є.*

АНАЛІЗ SWOT. *SWOT-аналіз* - дозволяє провести детальне вивчення зовнішнього й внутрішнього середовища. Результатом раціонального SWOT-аналізу, спрямованого на формування узагальненого інформаційного потенціалу, повинні з'явитися ефективні рішення, що стосуються відповідної реакції (впливу) суб'єкта (слабкої, середньої й сильної) відповідно до сигналу (слабким, середньому або сильним) зовнішнього середовища.

Відмінна риса SWOT-аналізу полягає в наступному:

- Його побудова базується на методології системно-цільового підходу, де основна увага акцентується на вимірі параметрів зовнішнього й внутрішнього середовища в просторі, у часі й з урахуванням інформаційного потенціалу.

- Проводиться структуризація факторів зовнішнього й внутрішнього середовища, що є універсальною для будь-якого об'єкту.

- Здійснюється синтез факторів зовнішнього й внутрішнього середовища, що далі в перспективі відображається у систему рішень.

Вважається, що SWOT-аналіз відомий з 1963 р з доповіді професора К. Андрюса на конференції з проблем бізнес-політики в Гарварді. Це один з найпопулярніших інструментів стратегічного управління, який дозволяє побудувати стратегічний баланс, і проаналізувати можливі стратегії поведінки. Матриця SWOT-аналізу допомагає прийняти рішення, як використовувати можливості і реагувати на загрози, реалізуючи силу або долаючи слабкості. Іншими словами, метою проведення матричного SWOT-аналізу є формування таких характеристик сили об'єкту, щоб нейтралізувати небезпеку і повністю скористатися наявними можливостями, а також подолати слабкості.

Фактори, які складають матрицю SWOT-аналізу, обов'язково перевіряються на предмет наявності ефекту синергії (взаємного впливу), внаслідок чого вони можуть бути або посилені, або послаблені. Після перевірки взаємного впливу факторів за допомогою матриці SWOT-аналізу можна визначити чотири різновиди стратегії управління:

1) стратегія, яка використовує сильні сторони для реалізації зовнішніх можливостей (стратегія «Максі-Максі»);

2) стратегія, яка використовує сильні сторони для знешкодження зовнішніх загроз (стратегія «Максі-Міні»);

3) стратегія, спрямована на мінімізацію слабких сторін на основі використання зовнішніх можливостей (стратегія «Міні-Максі»);

4) стратегія, спрямована на мінімізацію слабких сторін та уникнення зовнішніх загроз (стратегія «Міні-Міні»).

Сильні сторони покликані забезпечити прискорене просування до досягнення стратегічних цілей, у той час як «слабості» викликають гальмування. Тут також природно враховувати можливості й загрози зовнішнього середовища, без яких неможливо вірно визначити сценарії розвитку організації.

Чинність – це властивість організаційної системи, що за умови синтезу з можливостями зовнішнього середовища забезпечує прискорене просування системи до досягнення стратегічних цілей. Особливий інтерес при цьому представляє утворення «спіралі розвитку» – траєкторії, що формується внаслідок «накладення» (синтезу) сильних сторін організаційної системи на сприятливі можливості зовнішнього середовища (з урахуванням слабких сторін організаційної системи й погроз зовнішнього середовища).

Слабкість – негативна властивість організації, що визначає її гальмування в процесі руху до досягнення стратегічних цілей. Гальмування стає істотним при злитті (синтезі) основних слабостей організаційної системи з істотними погрозами зовнішнього середовища. При цьому також не можна ігнорувати сильні сторони й можливості зовнішнього середовища. Так формується варіант песимістичного сценарію розвитку організації. Такий сценарій може трансформуватися в «спіраль краху», якщо має місце тенденція («ефект доміно») до ослаблення можливостей і сильних сторін, з одного боку, і посиленню погроз зовнішнього середовища в сполученні з наростанням слабких сторін організації.

Можливості – це тенденції або події в зовнішньому середовищі, при правильній відповідній реакції на які організація домагається істотного просування до поставлених стратегічних цілей.

Загрози – це тенденції або події в зовнішньому середовищі, які під час відсутності відповідної реакції організації спричиняють значне погіршення стану організації на шляху до виконання своїх планів. *Антонова С. Є.*

АНАЛІТИКА В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – галузь діяльності, що стрімко розвивається і базується на одержанні інформації за допомогою аналітичних методів для потреб практичної діяльності органів місцевого самоврядування. Аналітика в цьому аспекті виступає як діяльність із виробництва знання про процес і в процесі вироблення, прийняття й реалізації політичних рішень. Інший аспект трактування аналітики – це ототожнення її із прикладною політико-управлінською дисципліною, що використовує множинні методи дослідження й аргументації з метою розробки принципів і методів підготовки, прийняття і здійснення публічно-політичних рішень у проблемних ситуаціях, що є суспільно значущими.

Основоположником аналітики вважають Арістотеля, який у фундаментальній праці «Аналітика» заклав основи аналітичного мислення. Аналітику не можна ототожнювати з аналізом. Вона являє собою специфічне суспільне явище, а не тільки інструмент розумової діяльності людей. Це складне поліструктурне утворення, яке можна розглядати з позиції діяльного, інституціонального, організаційного, ціннісного, гносеологічного, а також технологічного підходів.

З позиції діяльного підходу її можна розглядати як специфічну діяльність деякого суб'єкта у певному проблемному полі. Аналітична діяльність в управлінні реалізується за двома класами суб'єктів: за рівнем організації й залежно від належності до сфери реалізації аналітики й використання результатів. Перший клас охоплює значний спектр суб'єктів – від спеціальних аналітичних інституцій до менеджерів організації.

Аналітики зосереджують увагу на різних фазах процесу реалізації політики, можуть працювати над різними етапами формування муніципальної політики, її впровадження та оцінювання. Основними завданнями аналізу системи управління є: визначення об'єкта аналізу; структурування системи; визначення функціональних особливостей системи управління; дослідження інформаційних характеристик системи; визначення кількісних та якісних показників системи управління; оцінку ефективності системи управління; узагальнення та оформлення результатів аналізу. Серед найтипівіших проблем аналітики можна виділити проблему ресурсів, що найчастіше виступає у вигляді недостачі ресурсів; проблему вибору серед кількох альтернатив (рішень, варіантів, партнерів тощо); проблему розподілу (ресурсів і робіт); проблему ризиків, що супроводжують той чи інший вид діяльності; проблему монополії, що обмежує ринкову регуляцію; проблему суспільного блага, що виявляється неконкурентним, проблему розробки й упровадження нововведень; проблему дефектів і патологій у суспільстві та в управлінні.

Обґрунтування (опис проблеми) припускає виявлення її причин, характеру, груп інтересів, а також цілей і засобів їхнього досягнення. Далі йде переведення практичної проблеми в ранг гносеологічної, що відображає практичну проблему, але виражається в елементах знання. Після цього відбувається дослідження пізнавальної проблеми. При цьому можна виділити шість складових аналітичного процесу:

- 1) визначення змісту, масштабів, ступеня гостроти і структури управлінської проблеми;
- 2) аналіз управлінської стратегії, цілей і завдань, тактики її реалізації;
- 3) дослідження варіантів управлінських дій, варіантів управлінських рішень, які визначають ці дії;

4) аналіз управлінських результатів, які можна одержати в процесі реалізації тих чи інших управлінських рішень;

5) аналіз можливостей і обмежень для досягнення тих чи інших результатів;

6) оптимізація управлінської діяльності в аспекті реалізації цілей і завдань за наявних можливостей і обмежень. *Антонова С. Є.*

АНАЛІТИЧНІ ДОКУМЕНТИ – матеріали, які містять результати аналітичних (експерних) досліджень і розробок з проблемних питань забезпечення національної безпеки. Форма викладу матеріалу зумовлюється глибиною проведеного аналізу, рівнем структурованості викладу та характером проблеми, яка розглядається, а також специфікою встановлених відомчих вимог. Розрізняють такі **А.д.:** аналітичний огляд (найбільш повна систематизація та узагальнення, явищ, подій, інших чинників, які мають бути враховані при підготовці та прийнятті управлінських рішень); аналітична записка (структурований виклад якогось конкретного питання з його оцінкою); аналітична доповідь (структурований виклад якоїсь події або явища з прогнозом їх розвитку та конкретними пропозиціями стосовно заходів, які мають бути здійснені); службова записка, до якої додається аналітичний звіт, у якому міститься систематизований виклад узагальнень стосовно явища, події, інших чинників, які здійснюють визначальний вплив на національну безпеку, достатній для прийняття управлінських рішень на стратегічному (загальнодержавному) рівні управління (як правило, вказаний звіт має містити чітке визначення та структурування проблеми, прогноз розвитку тих чи інших чинників від яких залежить її розв'язання, з урахуванням невизначеності та неповноти інформації і у цьому контексті оцінку ризиків, пов'язаних з прийняттям тих чи інших управлінських рішень (альтернатив), всебічну (комплексну) оцінку даних, які покладаються в основу загальних висновків та визначають суть пропозицій для керівництву). *Фесянов П. О.*

АНАЛІТИЧНІ ПРОЦЕДУРИ – процедури, що передбачають аналіз важливих фінансових показників та тенденцій з подальшим вивченням відхилень та взаємозв'язків, які суперечать іншій відповідній інформації або суттєво відхиляються від прогнозованих сум. *Антонюк О. Р.*

АПАРАТ ДЕРЖАВИ – система державних органів, які уповноважені здійснювати державну владу та управління по виконанню завдань і функцій держави. *Якимчук А. Ю.*

АСОЦІАЦІЯ – (від лат. associatio – з'єднання, зв'язок) – добровільне договірне об'єднання (союз, спілка) організацій, підприємств, інших юридичних чи фізичних осіб для спільної політичної, господарської, наукової, культурної та іншої діяльності. *Тихончук Л. Х.*

АСОЦІАЦІЇ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ – добровільні недержавні об'єднання представників місцевої влади, які створюється з метою тісної взаємодії та співпраці територіальних громад, більш ефективного здійснення органами місцевого самоврядування своїх повноважень, захисту прав та інтересів територіальних громад та діють консультативно на національному й регіональному рівнях. Асоціації місцевого самоврядування сприяють його розвитку. Це, зокрема, Асоціація міст та громад України, Українська асоціація місцевих та регіональних влад, Ліга історичних міст України та ін. Для підтримки місцевого самоврядування на державному рівні створюються різні установи (Фонд сприяння місцевому самоврядуванню в Україні), в апараті виконавчої та законодавчої влади діють різноманітні структури. *Тихончук Л. Х.*

АСОЦІАЦІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ЇХ ДОБРОВІЛЬНІ ОБ'ЄДНАННЯ (далі – асоціації) – добровільні неприбуткові об'єднання, створені органами місцевого самоврядування з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, узгодження дій органів місцевого самоврядування щодо захисту прав та інтересів територіальних громад, сприяння місцевому та регіональному розвитку. *Мартинюк Г. Ф.*

АСОЦІАЦІЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ І МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ – незалежна, неурядова, неприбуткова громадська організація, зорієнтована на підтримку місцевого самоврядування як однієї з головних засад побудови громадянського суспільства в Україні, зміцнення її державності та демократичних основ. Була створена після перших в історії України демократичних виборів на нарадах представників місцевих рад у містах Дніпродзержинську (17.08.1990 р.) та Житомирі (22.09.1990 р.) під назвою «Асоціація демократичних рад і демократичних блоків у радах». *Тихончук Л. Х.*

АСОЦІАЦІЯ МІСТ ТА ГРОМАД УКРАЇНИ – Всеукраїнська недержавна організація голів міст країни, метою якої є розвиток та утвердження у державі правових засад місцевого самоврядування. Утворена у червні 1992 р. Станом на 2002 р. до складу цього співтовариства входить 366 українських міст, селищ і сіл. До організаційної структури Асоціації міст України належать: секції (великих міст; середніх та малих міст; з питань: освіти, охорони здоров'я, культури та мистецтва, житлово-комунального господарства, екологічної політики та природокористування, молодіжної політики), спілки (історичних міст, секретарів місцевих рад), координаційна рада з питань комп'ютеризації. Основні напрямки діяльності: участь у формуванні правової бази місцевого самоврядування; взаємодія з органами державної влади; підтримка міських програм та програм муніципального підприємства; захист інтересів муніципальних працівників; підготовка та підвищення кваліфікації кадрів;

міжнародне співробітництво. *Тихончук Л. Х.*

АСОЦІАЦІЯ СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ ТА МІСЬКИХ РАД УКРАЇНИ – всеукраїнське недержавне об'єднання найчисленнішої в Україні ланки органів місцевого самоврядування – сільських, селищних та міських голів. Утворена 26.12.1996 р. у м. Києві. *Тихончук Л. Х.*

АТЕСТАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ – це формалізоване оцінювання кадрів, що проводиться у певний час, у встановленій формі, за спеціально розробленою процедурою, за результатами якої приймаються рішення щодо професійно-кваліфікаційного просування працівників, зарахування їх до резерву на керівні посади, професійного навчання чи звільнення працівників. *Мартинюк Г. Ф.*

Б

БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ – захищеність конституційного ладу, суверенітету і територіальної цілісності держави від зовнішніх та внутрішніх потенційних і реальних загроз. *Фесянов П. О.*

БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНА – захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави (*національних інтересів*), за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація загроз національним інтересам у різних сферах життєдіяльності суспільства та держави. Існують два підходи щодо операціоналізації поняття **Б.н.** Згідно першого вона розглядається у контексті захисту національних інтересів, а згідно другого – базисних цінностей суспільства. В межах обох підходів виникає ключова проблема – визначення множини національних інтересів або множини національних цінностей. Проблема може бути зведена до тріади питань: національні цінності (інтереси) – які, кого, за рахунок кого (чого) їх захищати (реалізовувати)? *Фесянов П. О.*

БЕЗПЕКА РЕГІОНАЛЬНА – стан відносин між країнами тих чи інших регіонів світу, за якого вони отримують можливість суверенного визначення форм і шляхів свого економічного, політичного та культурного розвитку, перебуваючи при цьому убезпеченими від загрози війн (збройних конфліктів), економічних і політичних диверсій, а також втручання у їхні внутрішні справи. **Б.р.** є органічною частиною міжнародної безпеки та формою реалізації безпеки національної. Відповідно до Статуту ООН, допускається підписання регіональних угод та створення інститутів (у тому числі безпекового характеру), якщо це не суперечить принципам Організації. Об'єднання країн в регіональні групи як правило здійснюється добровільно, набуваючи при цьому спрямованості на реалізацію мирних цілей їх розвитку.

Необхідність та специфіка **Б.р.** визначається культурно-історичною, економічною та політичною різноманітністю сучасного світу, який одночасно

залишається цілісним та взаємозалежним. Геополітичні відмінності сучасної епохи, нерівномірність розвитку різних регіонів світу, міжнародний розподіл праці та інші чинники визначають регіональну спільність (подібність) економічних, політичних, воєнних та інших державних інтересів, що закріплюється створенням воєнно-політичних та політико-економічних організацій (блоків, союзів, коаліцій) на кшталт НАТО, ЄС, ОДКБ тощо. Подібна спільність отримує додатковий вираз у розробці та підписанні міжнародних договорів і угод, які поширюються на групу компактно розміщених країн певного регіону (наприклад, договори про створення без'ядерних зон). У сучасному світі існує низка традиційних систем **Б.р.** – Організація безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ), Організація Африканської єдності (ОАЄ), Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) тощо. Їх структурні, функціональні, цільові, ресурсні та інші характеристики не є сталими, коригуючись відповідно до факторів глобальної еволюції людства та стану міжнародної безпеки.

Україна має безпосереднє відношення до систем **Б.р.**, створених на Європейському континенті. Відповідно чинного законодавства, важливими зовнішньополітичними завданнями позаблокової України є «пріоритетність участі у вдосконаленні та розвитку європейської системи колективної безпеки, продовження конструктивного партнерства з Організацією Північноатлантичного договору». Крім того, слід враховувати чинник опосередкованої взаємодії України з пострадянською системою **Б.р.** – Організацією Договору про колективну безпеку (ОДКБ). Три із семи учасників цього Договору (Білорусь, Росія, Узбекистан) є стратегічними партнерами України у питаннях підтримки безпеки в регіоні Східної Європи. **Фесянов П. О.**

БЕЗПЕКА РЕГІОНУ ЕКОНОМІЧНА – сукупність поточного стану, умов і факторів, що характеризують стабільність, стійкість і поступовість розвитку економіки території, органічно інтегрованої в економіку держави, як самостійної структури. **Б.р.е.** є багатофакторна категорія, яка характеризує здатність регіону до розширеного відтворення з метою збалансованого задоволення потреб свого населення та протистояння дестабілізуючому впливу різноманітних факторів, внутрішніх та зовнішніх, а також забезпечення конкурентоспроможності регіональної економіки.

Забезпечення та підтримка **Б.р.е.** на належному рівні є сферою державної діяльності, яка пов'язана з реалізацією національних інтересів в економічній сфері. Зміна пріоритетних національних інтересів в економічній сфері та сукупності й інтенсивності загроз щодо їх реалізації передбачає відповідне корегування економічної політики держави, у тому числі на регіональному рівні. Конкретний рівень **Б.р.е.** залежить від сукупності умов та факторів, що

впливають на стабільність та якість розвитку економіки регіону. Кожний регіон, в силу своїх історичних, географічних та господарських особливостей, має власну специфіку економічного розвитку. Цим обумовлюється не тільки диференціація існуючих умов функціонування економіки та життя населення, а й особливості умов забезпечення **Б.р.е.** Серед вказаних особливостей, зокрема: природно-кліматичні умови в регіоні; масштаби, якість, напрями використання ресурсів, що визначають «продуктивність» регіону; географічне розташування регіону; наявна структура виробництва, рівень інвестиційної діяльності; агломераційні переваги (перетинання міжгалузевих зв'язків і розвинутої інфраструктури) та агломераційні хиби (перенаселення); рівень технологічного розвитку, що має прояв у переважанні певних видів виробництва і виробничо-технологічних станів; демографічні характеристики (структура населення, динаміка відтворення); підприємницький клімат (податкова система, ступінь адміністративного контролю, забезпеченість ресурсами тощо); політичні та інституціональні чинники (ступінь регіональної автономії); соціально-культурні фактори (ступінь урбанізації, освіченість, наявність наукових і культурних центрів); соціальна спрямованість державної регіональної політики; спроможність місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування здійснювати регіональну економічну політику у контексті національної економічної політики, але з урахуванням регіональних особливостей та їх здатність оперативно реагувати на загрози економічному розвитку регіону, зокрема, розробляти та впроваджувати належним чином обґрунтовані регіональні програми соціально-економічного розвитку, спрямовані на забезпечення економічного добробуту населення регіону. Окрім того рівень **Б.р.е.** залежить від забезпеченості територіальних громад ресурсами, необхідними для формування сприятливого економічного розвитку та недопущення поспішних, неаргументованих рішень, експериментів в економічній сфері життєдіяльності регіону, результатом яких можуть стати соціальні вибухи. *Фесянов П. О.*

БЕЗПЕКА СОЦІАЛЬНА – це стан розвитку держави, при якому вона здатна забезпечити гідний рівень життя населення незалежно від впливу внутрішніх та зовнішніх загроз. **Б.с.** як складова національної безпеки є процесом досягнення стану захищеності від загроз соціальним інтересам. Від національних інтересів відокремлюються соціальні інтереси, а від загроз національній безпеці – загрози соціальній та іншим сферам. Тобто, **Б.с.** розуміється як такий стан суспільства, в тому числі усіх основних сфер виробництва, соціальної сфери, охорони внутрішнього конституційного порядку, зовнішньої безпеки, при якому забезпечується номінальний рівень соціальних умов та соціальних благ – матеріальних, санітарно-

епідеміологічних, екологічних, тощо, що визначають якість життя людини і суспільства в цілому та гарантується мінімальний ризик для життя, фізичного та психічного здоров'я людей.

Найважливішими елементами механізму забезпечення **Б.с.** держави є: безперервний комплексний просторово-часовий моніторинг соціальних явищ, що відбуваються, в суспільстві; розробка критеріїв, якісних і кількісних індикаторів (порогових значень) стану соціальної стабільності як всієї держави, так і кожного суб'єкта; прогнозування комплексу чинників, що визначають загрозу соціальній стабільності в суспільстві; створення моделей соціально значущих проектів; верифікація моделей і виявлення випадків, коли модель і фактичні параметри соціального розвитку наближаються до порогових значень; розробка комплексних мір по виходу із зони соціальної небезпеки.

Урахування особливостей ролі окремих соціальних суб'єктів у суспільних взаєминах, розв'язання конкретних суперечностей у межах конкретних функціональних сфер соціально-економічної діяльності у процесі відтворення та забезпечення на цій основі інтегрального впливу на рівень **Б.с.** – усі ці важливі проблеми стають об'єктом уваги на структурно-функціональному рівні розгляду **Б.с.** Відповідно змінюється й інструментарій досліджень: від абстрактно-теоретичного до функціонально-практичного – із широким застосуванням розгалуженої системи критеріїв, параметрів, показників **Б.с.**
Фесянов П. О.

БЛАНК ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА (БЛАНК) – уніфікована форма електронного документа установи або її структурного підрозділу з відповідними реквізитами та полями постійної і змінної інформації.
Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.

БЮДЖЕТ – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. **Антонюк О. Р.**

БЮДЖЕТИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад. **Антонюк О. Р.**

БЮДЖЕТИ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД – бюджети об'єднаних територіальних громад, створених згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, а також бюджети об'єднаних територіальних громад, які визнані Кабінетом Міністрів України спроможними. **Антонюк О. Р.**

БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ – процес передачі частини прав, компетенцій, відповідальності і фінансових ресурсів у бюджетній сфері від

центральної влади на користь місцевих органів державної виконавчої влади і місцевого самоврядування. *Сазонець І. Л.*

БЮДЖЕТНА КЛАСИФІКАЦІЯ – єдине систематизоване згрупування доходів, видатків, кредитування, фінансування бюджету, боргу відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів. *Антонюк О. Р.*

БЮДЖЕТНА ПРОГРАМА – сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів, зокрема орган місцевого самоврядування відповідно до покладених на нього функцій. *Антонюк О. Р.*

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ – сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права. *Антонюк О. Р.*

БЮДЖЕТНЕ АСИГНУВАННЯ – повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження. *Антонюк О. Р.*

БЮДЖЕТНЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ – будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі протягом цього ж періоду або у майбутньому. *Антонюк О. Р.*

БЮДЖЕТНИЙ ЗАПИТ – документ, підготовлений головним розпорядником бюджетних коштів (напр. органом місцевого самоврядування), що містить пропозиції з відповідним обґрунтуванням щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для виконання покладених на нього функцій на середньостроковий період, на підставі відповідних граничних показників видатків бюджету та надання кредитів з бюджету. *Антонюк О. Р.*

БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС – регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства. *Антонюк О. Р.*

БЮДЖЕТНІ КОШТИ (КОШТИ БЮДЖЕТУ) – належні відповідно до законодавства надходження бюджету та витрати бюджету. *Антонюк О. Р.*

БЮДЖЕТНІ УСТАНОВИ – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими. *Антонюк О. Р.*

БЮЛЕТЕНЬ (фр. bulletin, італ. bulletino – записка, аркуш, від пізньо лат. bulla – документ з друком) – вид періодичного продовжуваного видання, виокремлюються у самостійний різновид видань за двома ознаками: характером інформації й оперативністю виходу у світ, цим вони відрізняються від журналів, періодичних продовжуваних збірників.
Корбутяк В. І.

В

ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ – єдиний, загальнонаціональний, представницький, колегіальний орган законодавчої влади в Україні. ВР України є однопалатним парламентом, його головними функціями є: представницька, законодавча, установча та функція парламентського контролю. Конституційний склад ВР України становить 450 народних депутатів, які обираються на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування на 5 років і здійснюють свої повноваження на постійній основі. *Якимчук А. Ю.*

ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ – найвищий судовий орган у системі судів загальної юрисдикції. ВС України здійснює правосуддя, розглядає справи у касаційному порядку та у порядку виключного провадження; забезпечує однакове застосування законодавства усіма судами загальної юрисдикції, дає роз'яснення з питань судової практики тощо. *Якимчук А. Ю.*

ВЕТО – акт глави держави, який забороняє або не допускає набрання законної сили прийнятого парламентом закону. Розрізняють абсолютне **В.**, тобто остаточне відхилення главою держави закону, прийнятого парламентом та відкладальне **В.**, тобто право глави держави на повернення зі своїми зауваженнями та сформульованими пропозиціями переданого йому на підпис закону до парламенту для повторного розгляду. *Якимчук А. Ю.*

ВЗАЄМОВІДНОСИНИ (ЗВ'ЯЗКИ) ЗА ПОСАДОЮ – розкривають взаємовідносини та взаємозв'язки з іншими працівниками в підрозділі і за його межами, умови заміщення у разі відсутності. *Корбутяк В. І.*

ВИБОРИ ДО ЗЕМСЬКИХ УСТАНОВ проводили відповідно до станової приналежності, віросповідання та майнового цензу, що надавало переваги землевласникам-дворянам. *Цецик Я. П.*

ВИБОРИ МІСЦЕВІ – безпосереднє волевиявлення територіальних громад; спосіб формування органу місцевого самоврядування або наділення повноваженнями посадової особи місцевого самоврядування шляхом голосування членів територіальної громади і визначення результатів такого голосування встановленою більшістю. В Україні – це вибори депутатів сільських, селищних, міських, районних у містах, районних і обласних рад та сільських, селищних і міських голів. Вони є вільними і відбуваються на основі

загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування. Вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних і міських голів можуть бути черговими, позачерговими (достроковими), повторними, а також замість депутатів і голів, що вибули, а також у випадку утворення нової адміністративно-територіальної одиниці. *Сазонець І. Л.*

ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ – кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування; компенсація частини суми штрафних (фінансових) санкцій, що перераховується покупцям (споживачам) за рахунок штрафних (фінансових) санкцій, застосованих органами, що контролюють справляння надходжень бюджету, за наслідками проведеної перевірки за зверненням або скаргою покупця (споживача) про порушення платником податків установленого порядку проведення розрахункових операцій. *Антонюк О. Р.*

ВИКОНАВЧА ВЛАДА – одна з гілок державної влади, єдина система виконавчо-розпорядчих державних органів, які здійснюють безпосереднє управління державними справами. *Якимчук А. Ю.*

ВИКОНАВЧИЙ АПАРАТ РАЙОННОЇ, ОБЛАСНОЇ РАДИ – апарат, що забезпечує здійснення представницьким органом повноважень, наданих йому Конституцією України та Законом «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.). Цю функцію він реалізує шляхом організаційного, правового, інформаційного, аналітичного і матеріальнотехнічного забезпечення діяльності ради, її органів і депутатів. *Сазонець І. Л.*

ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ СІЛЬСЬКОЇ, СЕЛИЩНОЇ, МІСЬКОЇ, РАЙОННОЇ У МІСТІ РАДИ – виконавчий орган, що утворюється на термін повноважень відповідної ради. Кількісний склад виконавчого комітету визначається відповідною радою. Персональний склад виконавчого комітету затверджується радою за пропозицією голови. *Сазонець І. Л.*

ВИКОНАВЧІ ОРГАНИ ВЛАДИ – органи, які відповідно до Конституції України та Закону «Про місцеве самоврядування в Україні» створюються сільськими, селищними, міськими, районними у містах (у разі їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування у межах, визначених законами України; виконавчими органами сільських, селищних, міських, районних у містах (у разі їх створення) рад є їхні виконавчі комітети, відділи, управління та інші створювані радами виконавчі органи. В.о.в. є підконтрольними і підзвітними відповідним радам, а

з питань здійснення делегованих їм повноважень органів виконавчої влади – також підконтрольними відповідним органам виконавчої влади. *Сазонець І. Л.*

ВИКОНАННЯ НОРМ ПРАВА – форма безпосередньої реалізації зобов'язальних норм права, які передбачають активну поведінку суб'єктів права щодо виконання покладених на них обов'язків, які передбачені нормами права, незалежно від власного бажання. *Якимчук А. Ю.*

ВИКОРИСТАННЯ НОРМ ПРАВА – форма безпосередньої реалізації уповноважуваних норм права, які передбачають активну чи пасивну поведінку суб'єктів права, які на власний розсуд використовують закріплені у нормах права можливості щодо реалізації суб'єктивних прав і юридичних обов'язків. *Якимчук А. Ю.*

ВИПРОБУВАННЯ – період часу, протягом якого роботодавець перевіряє працівника на предмет придатності до виконання його роботи. Передбачається, що в цей період часу роботодавець буде тим чи іншим способом спостерігати за професійними діями працівника, а також іншими аспектами його робочої діяльності, наприклад за тим, як складаються його відносини з колегами. Тривалість випробувального періоду залежить від типу виконуваної роботи і, зазвичай, триває від 30 до 90 днів, хоча може бути і більше. Якщо протягом випробувального терміну працівник задовільно виконує свою роботу, то працівник визнається таким, що успішно пройшов випробування і є придатний до роботи, що часто пов'язано з підвищенням заробітної плати, яка може бути знижена під час випробувального періоду. Випробувальний період не є обов'язковою умовою прийняття на роботу і зазвичай прописується в трудовому договорі. *Мартинюк Г. Ф.*

ВИТРАТИ БЮДЖЕТУ – видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів. *Антонюк О. Р.*

ВИТЯГ – засвідчена копія частини тексту електронного документа, який містить певний обсяг інформації або запису реєстру. *Корбутяк В. І.*

ВІДКРИТА КАДРОВА ПОЛІТИКА характеризується прозорістю діяльності навчального закладу для потенційних співробітників. Такого типу кадрова політика може бути адекватна для навчальних закладів, які ведуть агресивну політику завоювання ринку, орієнтованих на швидкий ріст і стрімкий вихід на передові позиції в освітній галузі. *Мартинюк Г. Ф.*

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКА В ПОСАДОВІЙ ІНСТРУКЦІЇ – обумовлюється особиста відповідальність за якість виконання посадових обов'язків, інструкцію з охорони праці, правила внутрішнього трудового розпорядку, інструкції протипожежної безпеки, виробничої санітарії тощо. *Корбутяк В. І.*

ВІЗУАЛІЗАЦІЯ. Процес відтворення даних у формі, що є сприйнятною людиною. *Маланчук Л. О.*

ВІЗУВАННЯ ПРОЕКТУ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА (ВІЗУВАННЯ) – накладання посадовою особою електронного цифрового підпису на проект електронного документа для засвідчення факту погодження цією особою завізованого проекту документа. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ВНУТРІШНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ – напрямки діяльності держави, що здійснюються у межах її території і в яких конкретизується її внутрішня політика відносно економічних, ідеологічних, культурних та інших сторін життя суспільства. *Якимчук А. Ю.*

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ – це незалежна експертна діяльність аудиторської служби (відділу внутрішнього аудиту, аудитора) суб'єкта господарювання для перевірки і оцінки адекватності і ефективності системи внутрішнього контролю і якості виконання призначених обов'язків працівниками. *Антонюк О. Р.*

ВНУТРІШНІ АУДИТОРИ, ПРАЦІВНИКИ ПІДРОЗДІЛІВ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ – працівники підрозділів внутрішнього аудиту (посадові особи, на яких покладено повноваження щодо проведення внутрішнього аудиту) міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, їх територіальних органів та бюджетних установ, які належать до сфери управління міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, обласних та Київської міської державних адміністрацій, інших головних розпорядників коштів державного бюджету. *Антонюк О. Р.*

ВНУТРІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ (СЕРЕДОВИЩЕ КОНТРОЛЮ) – це існуючі в установі процеси, операції, регламенти, структури та розподіл повноважень щодо їх виконання, правила та принципи управління людськими ресурсами тощо, які спрямовані на забезпечення реалізації законодавчо закріплених за установою функцій та завдань з метою досягнення визначеної мети та цілей. *Антонюк О. Р.*

ВЛАСНІ НАДХОДЖЕННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ – надходження, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плата за надання послуг, виконання робіт та цільових заходів, гранти, дарунки та благодійні внески, а також надходження від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності. *Антонюк О. Р.*

ВОЛОСТЬ – за Положенням 1861 р. (на Холмщині та Підляшші – гміна) – адміністративно-територіальна одиниця, що об'єднувала групу сільських громад, орган станового селянського управління та самоврядування, юрисдикція якого поширювалася на все селянське населення. Державний нагляд за станом справ у волостях здійснювали мирові посередники, з 1874 р. –

повітові у селянських справах присутствія, з 1889 – земські та селянські начальники. *Цецик Я. П.*

ВОЛОСНИЙ СХОД у складі всіх посадових осіб волості та виборних представників від сільських громад (1 на 10 дворів) збирався 2 чи 3 рази на рік за згодою земського начальника. До його відання належали вибори посадових осіб волості і контроль за їхніми діями, скликання волосних зборів та розподіл повинностей, опіка над сиротами, благоустрій у волості, вибори кандидатів у гласні повітових земств та уповноважених щодо виборів до Державної думи (від жовтня 1905 р.). *Цецик Я. П.*

ВОЛОСНЕ ПРАВЛІННЯ складалося з волосного старшини, сільських старост та їхніх помічників, збирачів податків, що обиралися окремо, волосного писаря, який служив за наймом. У віданні правління перебувало здійснення видатків, затверджених волосним сходом, ведення посімейних списків та різних облікових книг стосовно продовольчих позик, призову новобранців, обов'язкового страхування тощо, доведення розпоряджень влади, зокрема рішень щодо прохань та скарг, збирання статистичних відомостей про видатки на врожай, на боротьбу проти шкідників, епідемій, засвідчення духовних заповітів, деяких контрактів між селянами та угод про найм на сільськогосподарські роботи, стягнення з селян боргів на користь держави чи приватних осіб, здійснення поштових операцій. *Цецик Я. П.*

ВОЛОСНИЙ СТАРШИНА назначався волосним сходом на 3 роки і затверджував земський начальник. У обов'язки волосного старшини входило здійснення нагляду за поліцейським порядком у волості, сприяння роботі різних відомчих органів у селах волості (суду, акцизного нагляду тощо), скликання, підготовка програми та виконання рішень сходів, вирішення різних селянських прав. *Цецик Я. П.*

ВСЕСВІТНЯ ДЕКЛАРАЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – акт міжнародної спілки місцевих рад (ІСМВ), проголошений для усіх націй «стандартом, до якого потрібно прагнути, намагаючись досягти ефективнішого демократичного процесу, поліпшуючи таким чином добробут свого населення». Прийнята на Міжнародному конгресі в м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія) 23–26.09.1985 р. Складається з преамбули та 11 статей. *Сазонець І. Л.*

ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ «АСОЦІАЦІЯ МІСТ УКРАЇНИ» – це є добровільне неприбуткове об'єднання місцевих рад, що створене ними з метою більш ефективного здійснення своїх повноважень, узгодження дій органів місцевого самоврядування міського рівня щодо захисту прав та інтересів територіальних громад міст, сприяння їх соціально-економічному та культурному розвитку. Створена 1992 року за ініціативи міських голів. Член Ради європейських

муніципалітетів та регіонів. Учасник впровадження децентралізаційної реформи в Україні. Станом на червень 2020 року до складу АМУ входить 895 територіальних громад, серед яких – 502 об'єднані територіальні громади (ОТГ). Регіональні відділення діють у всіх областях України. *Мартинюк Г. Ф.*

Г

ГАРАНТІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – сукупність засобів, що забезпечують повну та ефективну реалізацію територіальними громадами, їх органами та посадовими особами права на місцеве самоврядування. *Сазонець І. Л.*

ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА – система методів та механізмів забезпечення повного і неухильного здійснення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків суб'єктів у реальній дійсності. Розрізняють соціально-економічні, політичні, ідеологічні та юридичні гарантії. *Якимчук А. Ю.*

ГЛАВА ДЕРЖАВИ – посадова особа або колегіальний орган, що здійснює верховне представництво держави у внутрішній та зовнішній політиці. Г.д. в Україні є Президент, який займає особливе місце у системі органів державної влади, виступає від її імені, є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції, прав і свобод людини і громадянина. *Якимчук А. Ю.*

ГЛАВА УРЯДУ – керівник вищого колегіального органу у системі органів виконавчої влади. Г.у. в Україні є Прем'єр-міністр України, який входить до складу Кабінету Міністрів України. *Якимчук А. Ю.*

ГЛАСНИЙ – член зборів, що має право гласу (голосу), в Російській імперії. З 1785 року гласними називали членів міських дум, а з часу введення в дію земських установ — і членів земських рад, повітових і губернських. *Цецик Я. П.*

ГЛАСНІ МІСЬКИХ ДУМ – згідно з Міським положенням 1892 р. – могли обиратися лише особи, які мають право голосу на виборах (ст. 43), число гласних з нехристиян не повинно було перевищувати однієї п'ятої частини загального числа гласних (ст. 44). Їх обирали на чотири роки. Гласні не мали недоторканності. Навпаки, гласні, притягнені до судової відповідальності, усувалися зі складу думи, до закінчення судового провадження (ст. 59). *Цецик Я. П.*

ГМІНА – найнижча за ієрархією адміністративно-територіальна одиниця Польщі, яка, відповідно до Закону «Про гмінне самоврядування», включає в себе самоврядну спільноту всіх мешканців, які проживають на території гміни. Базовий рівень публічної адміністрації у Республіці Польща, на якому

задовольняються найбільш важливі колективні потреби місцевої громади. Впроваджений у 1990 р. Гміни як територіальні одиниці дуже відрізняються за кількістю жителів. Гмінами є великі міста, але одночасно гміною може бути також об'єднання сіл, в яких мешкає декілька тисяч осіб. Рада міністрів своїм рішенням може створювати, об'єднувати, ділити та ліквідувати гміни, встановлює їх границі, назви та місцезнаходження органів влади після проведення консультацій із мешканцями. До сфери діяльності гміни належать усі справи місцевого значення, не визначені законом до повноважень інших суб'єктів. Сільські гміни очолюють війти, міські гміни і гміни з поселеннями – мери (бурмістри), більші міста – президенти. *Сазонець І. Л.*

ГОЛОВА ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ МІСЦЕВОЇ РАДИ – посадова особа, яка очолює відповідний виконавчий комітет. За Конституцією УРСР 1978 р. ця посада була у виконкомах обласних, районних, міських, районних у містах, селищних і сільських рад народних депутатів. Тепер, відповідно до ст. 141 [1] та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.) в системі виконавчих органів рад утворюється виконавчий комітет сільської, селищної, міської рад, який очолює за посадою відповідно сільський, селищний, міський голова. *Сазонець І. Л.*

ГОЛОВА РАЙОННОЇ ТА ОБЛАСНОЇ РАДИ – посадова особа в системі органів місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад відповідного району, області. Ці посадові особи обираються таємним голосуванням відповідною радою з числа її депутатів на термін повноважень ради; очолюють виконавчий апарат районної та обласної ради. Їх повноваження визначаються Законом «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.). *Сазонець І. Л.*

ГОЛОВА РАЙОННОЇ У МІСТІ РАДИ – посадова особа районної у місті ради, що обирається з числа її депутатів у межах терміну повноважень ради і одночасно є головою її виконавчого комітету. *Сазонець І. Л.*

ГОЛОВА СІЛЬСЬКИЙ, СЕЛИЩНИЙ, МІСЬКИЙ – найвища посадова особа територіальної громади відповідного села, селища, міста. Маючи самостійний статус, сільський, селищний, міський голова входять разом із територіальною громадою, утвореною нею радою, їх виконавчими органами до системи місцевого самоврядування цих адміністративно-територіальних одиниць. Повноваження сільського, селищного, міського голови починаються з моменту оголошення відповідною виборчою комісією на пленарному засіданні ради рішення про його обрання і закінчуються в момент вступу на цю посаду іншої, обраної відповідно до закону, особи. *Сазонець І. Л.*

ГРАДОНАЧАЛЬНИК – прирівнювався до посади губернатора. Призначався особисто імператором. Градоначальники поєднували виконання

обов'язків командирів портів, начальників місцевих гарнізонів, комендантів міст. До кола їх повноважень входило: очолювати поліцію, здійснювати нагляд за торгівлею та судноплавством, поштою, дотриманням карантинів, за роботою митниць, станом фортець, портів, державних будов, а також за діяльністю консулів іноземних держав, органів міського самоврядування. До міської реформи 1870 р. завідував міським управлінням благоустрою. 1876 р. отримав право видавати обов'язкові для виконання постанови, що мали силу закону, а 1881 р. – право адміністративного заслання неблагонадійних осіб. *Цецик Я. П.*

ГРОМАДА ТЕРИТОРІАЛЬНА – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями; добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. «Громада є перш за все інструмент управління, а не панування» (К. Каутський «Аграрне питання»). *Сазонець І. Л.*

ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ – добровільне об'єднання громадян, яке створено для задоволення й захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих, вікових, національно-культурних, спортивних та інших спільних інтересів. Засновниками **Г.о.** можуть бути громадяни України, громадяни інших держав, особи без громадянства, які досягли 18 років, **Г.о.** діє на основі статуту. *Якимчук А. Ю.*

ГРОМАДСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ – це добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних, та інших інтересів. Громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка. Громадська організація – це громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи. Громадська спілка – це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи. *Мартинюк Г. Ф.*

ГРОМАДЯНИН – фізична особа, яка перебуває у сталих юридично визначених взаємозв'язках із конкретною державою, що знаходить свій вираз у наявності в особи відповідного громадянства. *Якимчук А. Ю.*

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО – спільність вільних і рівноправних людей та їх об'єднань, кожній з яких держава забезпечує юридично рівні можливості бути власником, користуватися економічною свободою, мати надійний соціальний захист, брати участь у політичному житті держави. *Якимчук А. Ю.*

ГУБЕРНАТОР. В Російській імперії губернатор – урядова посада з адміністративними, поліційними та військовими функціями місцевого

управління. Введена Петром I у 1708 р. при поділі Російської держави на губернії. Українські землі ввійшли до Київської губернії. Губернатор особисто призначався монархом, підпорядковувався верхній владі, Сенату, а з 1802 р. уряд губернатора поступово ставав установою МВС. Статус губернатора визначався «Настановою губернаторам» 1764 р., «Установленням для управління губерній» 1775 р., «Наказом губернаторам» 1837 р. Повноваження губернатора як головного представника імператора й центральної влади в губернії полягали в керівництві всією місцевою адміністрацією, у тому числі становою, а також в оприлюдненні законів. Нагляд здійснювався шляхом ревізій при вступі на посаду та щорічних ревізій, перевіркою звітної документації.

Губернатор головував у комітетах і комісіях, які укладали кошториси земських зборів, встановлював ціни на основні харчові продукти, контролював виконання державних і місцевих повинностей, зокрема виплату прямих податків і недоїмок, схвалював торги до 20 тис. рублів. У губерніях Правобережної України губернатор упродовж 1830–60-х рр. очолював комісії з ліквідації боргів конфіскованих маєтків учасників польського повстання 1830–1831 рр., з 1844 р. – інвентарні комітети. Безпосередньою військовою діяльністю губернатор не займався, однак на губернатора покладався обов'язок комплектувати й утримувати війська, контролювати виконання рекрутської повинності. Губернатор був начальником місцевої поліції, відповідав за дотримання державної безпеки та соціально-господарської життєдіяльності населення, зокрема за функціонування медичної і санітарної служб. Був наділений одночасно адміністративними і судовими повноваженнями (останні були значно обмежені указами імператора Олександра I). Відповідав за призначення губернських чиновників і проходження ними служби. Губернатор контролював діяльність вищих губернських судів через призначення їх особового складу. Найбільшу увагу звертав на справи про розкрадання державних маєтностей та карні й стежив за ходом попереднього слідства. Схвалював рішення карних судових палат, совісного й повітового судів із правом пом'якшення, а то й анулювання їх рішень.

Ліберальні реформи 1860–70-х рр. значно вплинули на повноваження губернаторів. Селянська реформа 1861 р., проведена за участю губернаторів, залишала за цією посадою функцію нагляду за селянським самоуправлінням. Відокремлення суду від адміністрації 1864 р. зводило нанівець судову діяльність губернатора. Земська реформа 1864 р. і міська реформа 1870 р. звільнили губернатора від вирішення місцевих соціально-господарчих питань, але підвищили наглядово-контролюючі функції. Контрреформи імператора Олександра III розширили повноваження губернатора, надали йому право

впливати на судові рішення, контролювати вибори суддів та присяжних засідателів, затверджувати на посадах членів земських установ. Інститут губернаторства був ліквідований у ході Лютневої революції 1917. *Цецик Я. П.*

ГУБЕРНСЬКЕ ПРАВЛІННЯ – місцева адміністративна установа, колегіальний орган при губернаторові. До складу правлінь входили губернатор і радники (2 з 1821 р., 3 з 1824 р., 4 з 1837 р.), котрих призначав Сенат та які склали Загальне присутствіє. Губернатор був головою правління, але засідання останнього вів не постійно. Віце-губернатор засідав на правах старшого члена правління. При губернському правлінні діяли губернський прокурор та стряпчі казенних і карних справ, чиновники з особливих доручень, скарбник з помічником, губернський і повітові землеміри. 1865 р. набрало чинності нове положення про губернське правління, що вводило посади губернських медичного інспектора, інженера, архітектора. Губернське правління набуло права відкривати промислові заклади, торги, приватні друкарні, аптеки, звільняти з посад лікарів. Загальне присутствіє обговорювало нові законодавчі акти, спільні з казенною палатою торги, організаційні заходи. В залежності від розмірів губернії в складі губернського правління могло бути від 1 до 3 розпорядчих відділень, будувельне відділення і канцелярія загального присутствія. Господарські питання перебували у віданні віце-губернатора. При губернському правлінні діяли друкарня, регістратура, архів, працював губернський землемір, що керував також креслярнею, та повітові землеміри.

У ході ліберальних реформ 1860–70-х рр. повноваження губернських правлінь було обмежено. *Цецик Я. П.*

Д

ДАТА ДОКУМЕНТА – обов'язковий реквізит кожного документа, що фіксує час його створення та(чи) підписання, погодження, затвердження, прийняття, видання, реєстрації. *Корбутяк В. І.*

ДЕКЛАРАЦІЯ – одно-, дво- або багатостороння заява, у якій урочисто проголошують принципи зовнішньої і внутрішньої політики або заявляють позицію щодо конкретних питань від імені міжнародної організації, держави, уряду, партії, юридичної чи фізичної особи, а також сам документ, у якому вони викладені. Дво- й багатосторонні заяви, як правило, підписуються і якщо вони створюють для сторін взаємні права й обов'язки, то є договорами (для держав – міжнародними договорами), у яких сторони декларують, заявляють про спільні принципи, цілі, наміри, права та обов'язки. У формі Д. може здійснюватися визнання держав та урядів. *Фесянов П. О.*

ДЕПРЕСИВНА ТЕРИТОРІЯ – регіон чи його частина (район, місто обласного значення або кілька районів, міст обласного значення), рівень розвитку якого (якої) за показниками, визначеними Законом України «Про стимулювання розвитку територій», є найнижчим серед територій відповідного типу (значно поступається відповідним середнім показникам у країні). Депресивні території поділяються на такі групи: регіони; промислові райони – райони, у яких частка зайнятих у промисловості перевищує частку зайнятих у сільському господарстві; сільські райони – райони, у яких частка зайнятих у сільському господарстві перевищує частку зайнятих у промисловості; міста обласного значення. *Сазонець І. Л.*

ДЕПУТАТ СІЛЬСЬКОЇ, СЕЛИЩНОЇ, МІСЬКОЇ, РАЙОННОЇ У МІСТІ, РАЙОННОЇ, ОБЛАСНОЇ РАДИ – представник інтересів територіальної громади села, селища, міста чи їх громад, який відповідно до Конституції України і Закону України «Про місцеві вибори» обирається на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування на строк, встановлений Конституцією України (п'ять років). *Сазонець І. Л.*

ДЕРЖАВА – суверенна, політико-територіальна організація публічної влади певних соціальних груп населення в соціально-неоднорідному суспільстві, яка має спеціальний апарат управління і примусу, здатна за допомогою права робити свої веління загальнообов'язковими для населення всієї країни, а також здійснювати керівництво суспільством. Д.є. соціальним явищем, способом організації суспільства, основним елементом його політичної системи, організацією політичної влади, повноваження якої поширюються на все суспільство та офіційним представником якої вона виступає. *Якимчук А. Ю.*

ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА. Державна адміністрація і державна служба часто розглядаються як тотожні поняття. Це призводить до трьох принципових висновків: по-перше, цінності державної служби мають обов'язкову силу; по-друге, регулювання державної служби в ЄС виходить за межі простого регулювання трудових відносин між державою службою і його працівниками. Це стосується регулювання одного з видів державних повноважень в широкому сенсі слова. По-третє, принципи державної служби в ЄС надихають державних керівників на прийняття рішень і формують поведінку в рамках державної служби в цілому. Таким же чином ці принципи є орієнтирами або точками відліку для встановлення прийнятних стандартів для державних служб та державних адміністрацій в рамках держав-членів ЄС, а також в інститутах ЄС. Цінності державної служби є юридично обов'язковими принципами. Державна служба пов'язана принципами,

встановленими як за допомогою конституційних механізмів, так і адміністративного права. З цієї точки зору можна сказати, що цінності державної служби є правовими цінностями. Також аналіз концепцій державної служби в країнах ЄС дає змогу стверджувати, що згідно загальним детективам ЄС державні службовці не є звичайними працівниками держави. Державні службовці підпорядковуються правовим принципам і обов'язковим правилам, які впливають з їх особливого становища в ієрархічній структурі держави. Правила про державну службу не регулюють лише робочі взаємини між роботодавцем і його працівниками, як це відбувається в рамках трудового права. Правила про державну службу призначені, з одного боку, для захисту державних службовців при виконанні їх особливої соціальної ролі в демократичному суспільстві і, з іншого боку, для посилення професійних стандартів за допомогою делікатних питань, з якими доводиться стикатися державним службовцям. Державні службовці є суб'єктами державної сфери суспільства – сфери, яка регулюється національним правом. Тому вище зазначені положення дають змогу стверджувати, що узагальнення факторів трансформації державної служби в контексті Європейської інтеграції дає розуміння вектору руху інституту державної служби в Україні, шляхом створення спільного Європейського адміністративного простору. Слід зазначити, що для країн-кандидатів, які прагнуть приєднатися до ЄС або хочуть стати повноцінними гравцями на Європейському адміністративному просторі, першорядне значення матиме те, в якій мірі весь державний адміністративний апарат, включаючи державну службу, буде відповідати загальноприйнятим стандартам. *Сивий Р.П.*

ДЕРЖАВНА ВЛАДА – особливий різновид соціальної влади, яка поширюється на все суспільство, має публічно-політичний характер, здійснюється від імені держави спеціальними суб'єктами (органами держави та їхніми посадовими особами), які здатні регулювати і впливати на поведінку людей та спеціальними засобами домагатися здійснення своєї волі. *Якимчук А. Ю.*

ДЕРЖАВНА ВИКОНАВЧА СЛУЖБА – державний орган, який здійснює виконання рішень судів та інших органів відповідно до чинного законодавства України. *Якимчук А. Ю.*

ДЕРЖАВНА КАДРОВА ПОЛІТИКА – це закріплена в документах держави й офіційно визнана система ідей, принципів, цілей, пріоритетів і орієнтирів з регулювання державою кадрових процесів, яка визначає стратегію формування та використання, відновлення кадрових ресурсів суспільства; є нормативно-правовим фундаментом реалізації норм і положень з метою кадрового забезпечення функціонування державних соціальних ін- ститутів,

усіх напрямів продуктивної діяльності людини в суспільстві; становить основу національної кадрової політики в суспільстві, що має багатосуб'єктну й багаторівневу структуру, зміст якої ширше ніж у державної кадрової політики.

Мартинюк Г. Ф.

ДЕРЖАВНА КОНТРОЛЬНО-РЕВІЗІЙНА СЛУЖБА – державний орган, який здійснює контроль у формі ревізій і перевірок за збереженням та витраченням коштів і матеріальних цінностей в установах, підприємствах та організаціях, які отримують кошти з державного бюджету та державних валютних фондів. *Якимчук А. Ю.*

ДЕРЖАВНА МОВА – офіційно визнана Конституцією або законом основна мова держави, яка є обов'язковою для використання у законодавстві, судочинстві, офіційному діловодстві, навчанні тощо. Джерелом Д.м. є мова корінної або однієї з корінних націй, які мешкають на території країни. В Україні відповідно до Конституції Д.м. є українська мова. *Якимчук А.Ю.*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ. ПРИНЦИПИ:

- 1) верховенства права, у тому числі законності та юридичної визначеності;
- 2) стабільності;
- 3) рівності перед законом;
- 4) відкритості та прозорості;
- 5) оперативності та своєчасності;
- 6) доступності інформації про надання адміністративних послуг;
- 7) захищеності персональних даних;
- 8) раціональної мінімізації кількості документів та процедурних дій, що вимагаються для отримання адміністративних послуг;
- 9) неупередженості та справедливості;
- 10) доступності та зручності для суб'єктів звернень. *Сазонець І. Л.*

ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА є складовою частиною національної стратегії соціально-економічного розвитку України, тісно пов'язаної із здійсненням адміністративної реформи та впорядкування адміністративно-територіального устрою, і реалізується шляхом здійснення органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування системи заходів для забезпечення ефективного комплексного управління економічним та соціальним розвитком України та її регіонів – Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя. Державна регіональна політика ґрунтується на таких принципах: конституційність та законність; забезпечення унітарності України та цілісності її території; поєднання процесів централізації та децентралізації влади; максимальне наближення послуг до безпосередніх споживачів; диференційованість надання державної підтримки регіонам

відповідно до умов, критеріїв, термінів, визначених законодавством; стимулювання тісного співробітництва між органами влади у розробленні та реалізації заходів щодо регіонального розвитку. *Сазонець І. Л.*

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА. Згідно закону України «Про державну службу», державна служба – це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави, зокрема щодо: 1) аналізу державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях та підготовки пропозицій стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проектів програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів; 2) забезпечення реалізації державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів; 3) забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг; 4) здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства; 5) управління державними фінансовими ресурсами, майном та контролю за їх використанням; 6) управління персоналом державних органів; 7) реалізації інших повноважень державного органу, визначених законодавством. *Сивий Р. П.*

ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ НА ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ. Трансформація державної служби України на Євроінтеграційних засадах має кардинально підвищити її ефективність в інтересах розвитку громадянського суспільства та зміцнення держави, створення цілісної системи державної служби. В таких умовах визначення впливу Європейської інтеграції на процеси інституціоналізації та трансформації державної служби в Україні мають значний інтерес та практичну цінність. Для визначення впливу Європейської інтеграції на процеси інституціоналізації та трансформації в Україні на нашу думку треба визначити саме вплив новітніх Європейських інструментів реформування державної служби України на якісні процеси, що прописані як результати такої діяльності.

Згідно стратегії реформування державного управління України на 2018-2020 роки новітня реформа державного управління є однією з основних реформ у країнах з перехідною економікою, що здійснюють комплексні реформи у різних сферах державної політики. Оцінка впливу Євроінтеграції на процеси інституціоналізації та трансформації в Україні відбуваються на офіційному рівні на основі Європейських стандартів належного адміністрування сформульованих в документі SIGMA «Принципи державного управління», який містить систему принципів і критеріїв оцінки державного управління (далі – Принципи державного управління). Структура Стратегії відповідає принципам державного управління, розробленим SIGMA у тісній співпраці з Європейською

Комісією. Вони визначають, що саме належне врядування означає на практиці, та окреслюють основні вимоги до добре функціонуючої системи органів державного управління. Принципи сформульовані на основі міжнародних стандартів і вимог, а також належних практик держав – членів ЄС та/або країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Принципи державного управління визнані деякими країнами як перелік стандартів та система принципів і критеріїв для оцінки реформ державного управління.

Цілі та завдання реформування у сфері управління державними фінансами визначені Стратегією розвитку системи управління державними фінансами, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 774 (Офіційний вісник України, 2013 р., № 82, ст. 3052). Передбачається здійснити перегляд зазначеної Стратегії. Забезпечення гендерної рівності є складовою частиною Принципів державного управління, що передбачає здійснення відповідних заходів на всіх етапах реалізації цієї Стратегії.

Сивий Р. П.

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ – діяльність органів усіх гілок державної влади та місцевого самоврядування щодо реалізації ними делегованих державою повноважень з метою вдосконалення суспільної системи відповідно до публічних інтересів. *Якимчук А. Ю.*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ: ОСНОВНІ СТЕЙКХОЛДЕРИ. Основними стейкхолдерами процесу державного управління в сфері соціальної політики є:

Громадянин (людина, особистість);

Держава (система державних інституцій);

Громадянське суспільство загалом (політичні партії, об'єднання, рухи, громадські організації, фонди, асоціації, союзи, професійні спілки, спілки громадян). *Зима І. Я.*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ РОЗБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ. Такими напрямками повинні стати:

забезпечення доступності та якості соціальних послуг, зокрема децентралізація системи надання соціальних послуг, розукрупнення великих закладів і центрів, їх територіальне наближення до місця проживання людини;

вдосконалення існуючих та створення нових видів соціальних послуг;

продовження активної роботи з розробки стандартів різних соціальних послуг, залучаючи фахівців не тільки Міністерства соціальної політики України та інших профільних міністерств і відомств, а й представників недержавних громадських організацій, зацікавлених осіб та іноземних спеціалістів;

визначення та законодавче закріплення переліку гарантованих державою безоплатних послуг та категорій населення, які мають право на їх отримання; створення рівних можливостей для надавачів соціальних послуг усіх форм власності. *Зима І. Я.*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я. Цілеспрямований, продуманий організаційний і регуляторний вплив на суспільну життєдіяльність шляхом покращення показників охорони здоров'я, який здійснюється державою через спеціально створені органи і структури (державні органи, громадські організації, установи). *Зима І. Я.*

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: ПРИНЦИПИ. Основні, вихідні положення, на яких ґрунтується і функціонує управлінська діяльність і які можуть бути сформульовані у вигляді певних правил, закріплених правом. Вони поділяються на: соціально-політичні; організаційні принципи. Соціально-політичні принципи відображають політичну лінію держави з питань організації і діяльності органів виконавчої влади. Вони фіксуються як юридичні правила, дотримання яких необхідне для правильного і ефективного функціонування всіх ланок системи державного управління та визначають і закріплюють найбільш суттєві сторони організації і діяльності апарату управління, його взаємовідносини з різними об'єктами державного управління. Такі принципи є спільними для всіх галузей і сфер державного управління, для всіх його суб'єктів і об'єктів. Систему соціально-політичних принципів складають: широка участь громадян в управлінні справами держави і суспільства; централізм в управлінні; рівноправність націй; дотримання законності; позапартійність. *Мартинюк Г. Ф.*

ДЕРЖАВНИЙ АУДИТОР – посадова особа органу Держаудитслужби, яка наділена повноваженнями з проведення аудиту та користується правами, визначеними Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні». *Антонюк О. Р.*

ДЕРЖАВНИЙ СЛУЖБОВЕЦЬ (В УКРАЇНІ) – це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби. *Мартинюк Г. Ф.*

ДЕРЖАВНИЙ ГЕРБ – встановлений Конституцією або спеціальним законом офіційний символічний знак держави, що у графічних і кольорових зображеннях виражає її історичні, національні, соціальні традиції й особливості. *Якимчук А. Ю.*

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН – встановлений Конституцією або спеціальним законом офіційний урочистий музичний твір, що у музично-поетичній формі виражає державницьку ідею та є офіційним символом держави. Д.г. України є національний гімн на музику М. Вербицького із словами першого куплету та приспіву твору П. Чубинського. *Якимчук А. Ю.*

ДЕРЖАВНИЙ ЛАД – система соціальних, економічних і політичних відносин, які закріплені нормами конституційного права. Д.л. визначає основні організаційні форми та інститути механізму політичної влади у державі. *Якимчук А. Ю.*

ДЕРЖАВНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОЕКТ – інвестиційний проект, що реалізується шляхом державного інвестування в об'єкти державної власності з використанням державних капітальних вкладень та/або кредитів (позик), залучених державою або під державні гарантії. *Антонюк О. Р.*

ДЕРЖАВНИЙ ПРАПОР – встановлене Конституцією або спеціальним законом офіційне полотнище держави, в якому шляхом добору певних кольорів та з певним зображенням, виражено ідею політичного характеру. Конституція України визначає Д.п. України, як стяг із двох рівновеликих горизонтальних смуг синього і жовтого кольорів. *Якимчук А. Ю.*

ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ – верховенство, самостійність, повнота і єдність державної влади на території країни та її незалежність і рівноправність у відносинах з іншими державами. Декларацією про державний суверенітет від 16 липня 1990 року було проголошено про Д.с. України. *Якимчук А. Ю.*

ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ – адміністративно-територіальна організація державної влади, яка визначає правове положення окремих частин держави (територіальних одиниць), їх взаємовідносини між собою та з державою у цілому. За Д.у. всі держави поділяються на прості (унітарні) та складні (федерація, конфедерація, імперія). Україна є унітарною державою з автономним утворенням. *Якимчук А. Ю.*

ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ – вид державних організацій, які наділені чітко визначеними державно-владними повноваженнями та необхідними матеріально-технічними засобами для виконання конкретних завдань і функцій держави у певній сфері суспільних відносин. *Якимчук А. Ю.*

ДЕРЖАВНІ ПІДПРИЄМСТВА – вид державних організацій, які безпосередньо реалізують завдання та функції держави у сфері матеріального виробництва. До Д.п. належать державні підприємства з виробництва товарів, надання послуг, торгівлі, громадського харчування тощо. *Якимчук А. Ю.*

ДЕРЖАВНІ СИМВОЛИ – встановлені Конституцією або спеціальними законами особливі розпізнавальні знаки, в яких втілені суверенітет, історичне минуле й ідейні цінності держави. В Україні відповідно до Конституції Д.с. є

Державний Прапор України, Державний Герб України, Державний Гімн України. *Якимчук А. Ю.*

ДЕРЖАВНІ СЛУЖБОВЦІ – громадяни, які обіймають штатні посади у державних органах, підприємствах, установах, здійснюють повноваження від імені держави та одержують заробітну плату за рахунок державних коштів. *Якимчук А. Ю.*

ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ – вид державних організацій, які безпосередньо реалізують завдання і функції держави у сфері нематеріального виробництва. До Д.у. належать дошкільні дитячі установи, школи, вищі навчальні заклади, лікарні, санаторії тощо. *Якимчук А. Ю.*

ДЕФІЦИТ БЮДЖЕТУ – перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету). *Антонюк О. Р.*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ – процес передачі частини функцій та повноважень центральних органів влади на місцеві рівні виконавчої влади та органам самоврядування, тобто це процес розширення та зміцнення прав та повноважень адміністративно-територіальних одиниць або нижчих органів та організацій за одночасного звуження прав і повноважень відповідного центру. *Сазонець І. Л.*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНА – означає розширення компетенції місцевих адміністративних органів влади, що діють у межах цієї компетенції самостійно і незалежно (до певної міри) від центральної влади, хоча і призначаються центральним урядом. Однак цей тип вказує не на децентралізацію, а на деконцентрацію влади. *Сазонець І. Л.*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ДЕМОКРАТИЧНА – передбачає створення розгалуженої системи місцевого самоврядування, за якого питання місцевого значення вирішуються не представниками центрального уряду, а представниками територіальної громади. *Сазонець І. Л.*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: НЕДОЛІКИ ПРОЦЕСУ. До недоліків процесу децентралізації можна віднести наступні чинники:

ускладнення процесу перерозподілу фінансових ресурсів через бюджет та управління та управління бюджетним процесом в цілому;

складність узгодження локальних потреб територіальних громад із макроекономічними потребами країни;

виникнення регіональних фіскальних розбіжностей;

зниження централізованого бюджетного контролю над формуванням та ефективним розподілом бюджетних ресурсів;

обмеження централізованого вирівнювання дохідної та видаткової частини бюджетів територіальних громад. *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ПЕРЕВАГИ ПРОЦЕСУ. До переваг процесу децентралізації відносяться наступні:

фінансова самостійність територіальних громад у забезпеченні своїх мешканців суспільними благами;

створення умов для кращого забезпечення потреб місцевого населення;

зростання відповідальності місцевих органів влади перед населенням відповідних ОТГ;

стимулювання державного сектору до реакції на вимоги громадян;

формування конкурентного середовища на різних рівнях місцевої влади за робочу силу, інші фактори виробництва та споживачів суспільних благ;

формування ефективної системи вирівнювання з метою стимулювання розвитку територій;

ріст компетенції та кваліфікації органів місцевого самоврядування в процесі вирішення питань щодо розвитку відповідних територій;

динамічність систем, здатність до експериментування та інновацій в наданні державних послуг;

вирівнювання владних повноважень на різних рівнях управління.

Зима І. Я., Обуховська Л. І.

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: РОЗПОДІЛЕННЯ ФІНАНСОВИХ ПОВНОВАЖЕНЬ. У відповідності до Концепції реформи фінансування системи охорони здоров'я України, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України 30.11. 2016 р. нова модель фінансування має базуватися на таких принципах:

фінансовий захист – недопустимість катастрофічних витрат громадян у випадку хвороби чи відмови від отримання необхідної медичної допомоги через неможливість її оплатити в момент отримання;

універсальність покриття та справедливості доступу до медичної допомоги – забезпечення доступу до гарантованих державою послуг для всіх, хто їх потребує;

прозорість і підзвітність – недопустимість застосування корупційних схем, зрозумілість зобов'язань усіх сторін, відкритість у використанні публічних коштів;

ефективність – максимально висока віддача кожної вкладеної в систему охорони здоров'я бюджетної гривні, краща якість та доступність послуг для пацієнтів, кращі умови роботи та доходи для лікарів;

вільний вибір – можливість для пацієнта отримати допомогу в тому закладі охорони здоров'я, який найкраще задовольняє його потреби;

конкуренція постачальників – залучення постачальників усіх форм власності, що створює мотивацію надавати більш якісні послуги,

впроваджувати науково обґрунтовані та економічно ефективні методи роботи, забезпечувати дотримання клінічних протоколів та професійних стандартів;

передбачуваність обсягу коштів на медичні послуги у державному бюджеті – повноцінне стратегічне планування медичної допомоги та витрат на неї;

субсидіарність – встановлення повноважень щодо фінансування системи охорони здоров'я та надання медичної допомоги на якомога нижчому рівні влади, який дозволяє забезпечити відповідні доступність, належну якість та найкращу можливу економічну ефективність цієї допомоги. *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ПРОЦЕС ПЕРЕТВОРЕННЯ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В КОМУНАЛЬНІ НЕКОМЕРЦІЙНІ ПІДПРИЄМСТВО обумовлені наступними чинниками: по-перше, в ході процесу децентралізації в системі форм власності все більшої ваги набуває комунальна форма власності в усіх сферах життєдіяльності громад, по-друге заклади охорони здоров'я, які і раніше фінансувалися з бюджетів регіонального рівня отримують новий статус – некомерційних комунальних підприємств, який дозволяє раціональніше використовувати отримані від бюджету кошти та надає нові можливості для самостійного поповнення бюджету підприємства, по-третє – статус комунального підприємства значною мірою відповідає соціальному запиту суспільства на отримання якісних медичних послуг на місцях і тільки в крайніх випадках виникає необхідність звертатися в великі центральні спеціалізовані медичні заклади, або наукові-дослідні інститути цієї сфери, по-четверте, функціонування закладів охорони здоров'я у вигляді комунальних підприємств і тісна співпраця з керівниками громад надає більші можливості в питаннях залучення кваліфікованих медичних кадрів, забезпечення їх житлом, відповідною заробітною платою, надає більше можливостей для подальшого зростання. *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ВИКЛИКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я. Окремі недоліки, які можуть виникнути в майбутньому при запровадженні нових форм державного управління охороною здоров'я на основі децентралізації, зокрема, зводяться до наступного:

можливе завищення кількості та характеру наданих послуг (на неформальних домовленостях між лікарем та медичною установою) для збільшення фінансування;

відсутність співоплати за медичні послуги. Разова доплата сприяла б економії бюджетного фінансування, бо збільшила б надходження коштів та зменшила б зайві звернення до лікаря;

оплата комунальних платежів та енергоресурсів за рахунок коштів

місцевих бюджетів може призвести до нерівності між комунальними закладами охорони здоров'я та лікарями приватних кабінетів;

можлива поява неформальних домовленостей між лікарем первинного і вторинного рівня про «співпрацю» (людину скеровуватимуть до того лікаря на вторинному рівні, в якому буде зацікавлений лікар первинної ланки);

інвестиційні видатки, які, по суті, перекладені на місцеві бюджети, підпадають під ризик фінансування за залишковим принципом;

достатність фінансування медичних послуг в разі підвищення їхньої вартості. Програма медичних гарантій буде затверджуватись Верховною Радою щорічно разом із державним бюджетом на наступний рік. *Зима І. Я.*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ВИРІШЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОБЛЕМ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я. Проблему підвищення якості надання медичних послуг в місцевих громадах необхідно вирішувати наступними шляхами:

запровадження інфраструктурних проектів на рівні об'єднаних громад та органів регіональної влади;

залучення коштів міжнародних інституцій до вирішення проблем інфраструктурного характеру в регіонах;

посилення контролю за процесом реформування охорони здоров'я на регіональному рівні з боку неурядових, громадських та інших організацій та інститутів громадянського суспільства;

запровадження системи підготовки медичних кадрів для регіональних лікувальних закладів та підготовки сімейних лікарів;

розширити практику підготовки фахівців з місцевого самоврядування у ЗВО та інших установах, що готують кадри з публічного управління та адміністрування;

запровадити заходи розвитку телемедицини та інформаційних технологій у сільській місцевості з метою зменшення часу для отримання допомоги вузького спеціаліста. *Зима І. Я.*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ОБ'ЄКТИВНІ СКЛАДНОЩІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я. До об'єктивних чинників, які впливають на формування системи надання якісних медичних послуг необхідно віднести наступні:

зростання кількості пацієнтів може призводити до зниження якості послуг;

збільшення часу для отримання допомоги вузького спеціаліста (бо спершу потрібно отримати скерування лікаря первинного рівня), в іншому випадку пацієнту доведеться за власний кошт оплатити отримані послуги;

зростання диференціації у рівні забезпечення населення закладами охорони здоров'я. Реформа може спричинити до появи суперечності;

скорочення (перепрофілювання) медичних установ в сільській місцевості, які не зможуть залучити лікарів, може негативно позначитись на верствах населення (наприклад, людях пенсійного віку), які не мають змоги самостійно доїжджати до центрів первинної медико-санітарної допомоги;

вивільнення лікарів та гонитва за клієнтами може спричинити до напруження в суспільстві та несумлінної конкуренції;

створення нерівних конкурентних умов для молодих спеціалістів, які щойно закінчили навчальні заклади і ще не мають своєї клієнтури. *Зима І. Я.*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ОСНОВНІ СКЛАДОВІ. З науково-методичних позицій децентралізація поділяється на три основні складові:

– адміністративно-управлінська децентралізація. Основна мета цієї форми децентралізації полягає у стимулюванні економічного розвитку територіальних громад;

– фінансова (бюджетна) децентралізація. Основна мета цієї форми децентралізації – формування фінансово спроможних територіальних громад;

– секторальна децентралізація. Основна мета цієї форми децентралізації – забезпечення соціальними послугами населення територіальних громад.

Зима І. Я.

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я. Система охорони здоров'я в умовах децентралізації визначається такими ознаками: ступенем зв'язку із центром (віддалені, близькі); фінансовою і соціальною автономністю; ступенем довіри до регіонального керівництва; рівнем соціальної і громадської самосвідомості; рівнем освіченості населення; інвестиціями; господарською спеціалізацією; економічним потенціалом; рівнем безробіття; рівнем бідності, у тому числі й суб'єктивною його оцінкою; середньою заробітною платою; іншими факторами стресогенного напруження; природними ресурсами; ступенем розвитку галузі охорони здоров'я; екологічними, у тому числі антропогенними, умовами.

Зима І. Я.

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я. До основних результатів слід віднести наступні:

1) формування нових правових та інституціональних засад розвитку системи фінансового забезпечення у сфері охорони здоров'я;

2) забезпечення раціонального використання державних фінансів та зміцнення фінансової дисципліни, зростання ступеня прозорості процесів формування та виконання бюджетів у сфері охорони здоров'я, оперативного реагування на виникнення або загрозу виникнення ризиків неефективного використання державних фінансів та фінансових порушень;

3) забезпечення автономії державних та комунальних закладів охорони здоров'я з наданням їм:

– свободи контрахтування та можливостей самостійно вирішувати питання оперативного перерозподілу коштів між різними напрямками витрат;

– права самостійно забезпечувати управління людськими ресурсами (планування кількості та добір персоналу, вдосконалення методів його діяльності та мотивації його професійного розвитку);

– права самостійно забезпечувати управління матеріально-технічними ресурсами та відповідними інвестиціями (кількість ліжок та інтенсивність їх використання, ефективність використання обладнання, приміщень тощо);

– самостійно визначати показники ефективності та продуктивності своєї діяльності та застосувати їх при у процесі планування своєї подальшої діяльності та при оплаті праці персоналу;

4) перехід від моделі фінансування державних та комунальних закладів охорони здоров'я на основі їх утримання за рахунок коштів відповідних бюджетів до моделі фінансування за надані ними послуги відповідно до договорів про медичне обслуговування населення, в умовах яких заклади охорони здоров'я отримують стимули до підвищення якості медичної допомоги та економічної ефективності процесу її надання;

5) забезпечення більшої гнучкості та фінансової стабільності державних та комунальних закладів охорони здоров'я в умовах ринку за рахунок:

– надання їм можливості поряд із своєю основною діяльністю з надання гарантованих державою безоплатних медичних послуг населенню за державні кошти здійснювати в межах законодавства додаткову господарську діяльність з надання платних медичних послуг з інвестуванням отриманих при цьому додаткових фінансових ресурсів у подальший розвиток своєї основної діяльності та поліпшення оплати праці персоналу;

– надання їм можливості розміщувати вільні кошти на депозитних рахунках у банках та отримувати інвестиційні кредити під гарантії власника (органу управління), необхідні для забезпечення розвитку своєї основної діяльності;

6) практична реалізація принципу «гроші йдуть за пацієнтом», що асоціюється з переходом до оплати діяльності постачальників медичних послуг в залежності від результатів їх роботи та спрямована на максимальне врахування потреб, прав та інтересів пацієнтів як споживачів медичних послуг;

7) створення умов для розвитку конкуренції у середовищі постачальників медичних послуг як інструменту підвищення якості та ефективності у сфері медичного обслуговування;

8) підвищення загального рівня виконання вимог законодавства у частині реалізації конституційного права людини на охорону здоров'я та медичну допомогу. *Зима І. Я.*

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ СЕКТОРАЛЬНА: СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ. До стратегічних цілей проведення процесу секторальної децентралізації необхідно віднести:

– у сфері освіти: забезпечення доступності та належної якості освітніх послуг незалежно від місця проживання та створення прозорої системи фінансування освіти, забезпечення гарантованих джерел фінансування освітніх послуг. Основними шляхами вирішення цих питань повинно стати: консолідація мережі освітніх закладів та створення системи опорних шкіл, перехід на фінансування в розрахунок на одного учня, дотримання принципу «гроші йдуть на дитину», зростання автономії школи у фінансово-господарській сфері, розширення ролі громадськості в управлінні школою, перехід до громадсько-державної системи управління освітою;

– у сфері культури: створення матеріальних, фінансових і організаційних основ функціонування мережі закладів культури із збереженням їх потенціалу, надання гарантованого обсягу послуг (відповідно до стандартів мінімального культурного кошика). Основними шляхами вирішення цих питань повинні стати: збереження базової системи закладів, забезпечення бюджетної автономії закладів культури, розширення переліку платних послуг з метою отримання додаткових доходів закладами культури та покращення їх матеріально-технічного забезпечення, доступ до отримання культурних послуг за умов відсутності дискримінації;

– у сфері соціального захисту: виконання ОТГ власних та делегованих повноважень у сфері соціального захисту населення, підвищення рівня управління та організації надання соціальних послуг, реформування інтернатних установ. Основними шляхами вирішення цих завдань може стати: забезпечення соціальних гарантій щодо надання соціальних послуг та збереження гідного рівня соціального захисту у створених об'єднаних громадах, автономність закладів, що надають соціальні послуги, оптимізація мережі закладів районного рівня, що спеціалізуються на наданні соціальних послуг, створення належної матеріальної бази Територіальних центрів надання соціальних послуг;

– у сфері охорони здоров'я: наближення медичних послуг до людини з одночасним підвищенням їх якості, зміна системи фінансування медицини, при якій кошти будуть вкладатися безпосередньо в послугу, за якою звернулася людина. Основними шляхами вирішення цих питань повинні стати: впорядкування на певній території медичних закладів – оптимізація їх кількості

та складу, визначення обсягу гарантованих послуг та розподіл навантаження, дотримання принципу «гроші йдуть за людиною», організація надання первинної медичної допомоги сімейними лікарями, створення та організація діяльності госпітальних округів, створення єдиної електронної системи обміну медичною інформацією. *Зима І. Я.*

ДИСТАНЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ – форма навчання та освітня технологія, що спрямовані на практичну реалізацію принципів відкритої освіти за умов використання можливостей дистанційного навчання: масовості, доступності, відкритості, інтерактивності, комфортності, оперативності, економічності тощо. Дистанційне навч. здійснюється навч. закладами післядипломної пед. освіти (ППО) та іншими навчальними закладами за спеціальними програмами і навч. планами з використанням інформ., комп'ютерних, інтернет-технологій і ресурсної бази на електронних носіях. *Мартинюк Г. Ф.*

ДИСЦИПЛІНА ТРУДОВА – суворе додержання встановленого порядку на виробництві. Передбачає вчасний прихід на роботу, додержання встановленої тривалості робочого дня, раціональне використання робочого часу, виконання розпоряджень адміністрації. Вимоги до трудової дисципліни визначаються чинними на підприємстві правилами внутрішнього трудового розпорядку, виконання яких є обов'язковим. порушники трудової дисципліни несуть відповідальність у визначеному порядку: вони підлягають мірам громадського впливу, адміністративним стягненням, матеріальним санкціям. *Мартинюк Г. Ф.*

ДІЛОВОДСТВО – це діяльність із створення документів та організації роботи з ними; організація роботи з документами означає створення умов, які забезпечують рух, пошук та зберігання документів у діловодстві; діловодство – це управлінська діяльність, що охоплює питання документування та організації роботи з документами в установі, що виникли під час та у процесі проведення виробничих дій. *Корбутяк В. І.*

ДІЛОВОДСТВО КАДРОВОЇ СЛУЖБИ – виконання різноманітних операцій, що пов'язані із створенням і використанням документальної кадрової інформації на підприємствах та організаціях: реєстрація, попередній розгляд і розподіл документів, формування номенклатури справ, їх облік, організація опрацювання, встановлення форм і реквізитів, довідково-інформаційне обслуговування та ін. *Мартинюк Г. Ф.*

ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ. ОСОБЛИВОСТІ. Згідно директивам ЄС існує кілька причин, чому державні службовці не можуть розглядатися як звичайні державні працівники. Державні службовці повинні досягти ряд цілей, які відрізняються від тих, які існують в звичайних трудових

відносинах. Серед цих цілей можна назвати наступні:

Створення механізмів контролю та підзвітності з метою недопущення зловживань державними повноваженнями і неефективного управління державними ресурсами.

Надання державній адміністрації законності в очах громадян і платників податків для того щоб підвищити рівень довіри до адміністрації і, в кінцевому підсумку, до держави в цілому.

Розмежування, наскільки це можливо, сфери діяльності держави в політиці і сферу діяльності держави в адміністрації, оскільки основна логіка в кожній сфері діяльності різна, і, відповідно, їх джерела законності також різняться, як уже пояснювалося вище.

Забезпечення професійної спадкоємності у державній адміністрації та просування певної моделі поведінки у всіх структурах адміністрації, роблячи її передбачуваною.

Залучення кращих наявних в країні кандидатів на державну службу і стимулювання їх за допомогою розумних перспектив розвитку кар'єри та особистого самозадоволення. *Сивий Р. П.*

ДОВІДНИК ТИПОВИХ ПРОФЕСІЙНО-КВАЛІФІКАЦІЙНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ПОСАД ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ – це довідник, що містить рекомендовані матеріали щодо типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців, які мають бути використані при розробці конкретних професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців. Довідник розроблено на виконання Закону України «Про державну службу» та Положення про Національне агентство України з питань державної служби, затвердженого Указом Президента України від 18 липня 2011 року № 769/2011, з урахуванням вимог постанов Кабінету Міністрів України: Згідно з чинним законодавством конкретні обов'язки та права державних службовців визначаються на основі Довідника і відображаються у посадових інструкціях, що затверджуються заступниками керівників відповідних державних органів у межах закону та їх компетенції. Довідник забезпечує єдність у визначенні посадових обов'язків державних службовців і кваліфікаційних вимог щодо певних категорій і посад. *Мартинюк Г. Ф.*

ДОГОВІР – домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [1]. Договір може бути укладений у будь-якій формі, якщо вимоги щодо форми договору не встановлені законом (в тому числі в електронному вигляді) [2]. Договори є правовими документами, де сторони визначаються із правами та обов'язками. Укладання договору починають із пропозиції його укласти – направлення

оферти. Оферта повинна містити основні умови запропонованої угоди. Прийняття пропозиції другою стороною вважають акцептом (згодою). Наприклад, при прийомі на роботу укладають трудовий договір між громадянами й організаціями. Одна сторона (громадянин) – бере на себе обов'язок виконувати роботу з певного фаху, кваліфікації або посади, виконувати внутрішній розпорядок організації тощо. Інша сторона (організація) – зобов'язується виплачувати заробітну плату й створити умови для роботи. Загальний порядок укладення договору закріплено в статтях 638...650 глави 53 «Укладення, зміна і розірвання договору», Цивільний Кодекс України. Особливості укладення господарських договорів передбачено в статтях 179...187 глави 20 «Господарські договори», Господарський Кодекс України. Відповідно до ч. 1 ст. 638 ЦК договір вважається укладеним, якщо сторони у належній формі досягли згоди з усіх істотних умов договору. Договори зберігають 3 роки після закінчення терміну його дії. Контракти з іноземними партнерами слід зберігати не менше 10 років. *Мартинюк Г. Ф.*

ДОКУМЕНТ – матеріальний об'єкт з інформацією, закріпленою створеним людиною способом для її передачі в просторі й часі; документ – це матеріальний об'єкт, що містить у зафіксованому вигляді інформацію, оформлений у заведеному порядку і має відповідно до чинного законодавства юридичну; документ – це результат свідомого відображення інформації про події, об'єктивної дійсності різними способами, з метою передачі цієї інформації у часі і просторі; документ – це засіб закріплення різними способами на спеціальному матеріалі інформації про факти, події, явища об'єктивної дійсності і розумової діяльності людини. *Корбутяк В. І.*

ДОКУМЕНТИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ СТРАТЕГІЮ РОЗВИТКУ МІСТА – Генеральна схема планування території України, регіональні схеми планування областей і районів, Генеральні плани розвитку міст, а також довго – та короткотермінові плани і програми розвитку міст. *Сазонець І. Л.*

ДОКУМЕНТНІ ПОТОКИ – це відображення управлінських та виробничих задач, оскільки документні потоки складаються з документів, то саме документ фіксує управлінське та виробниче рішення. *Корбутяк В. І.*

ДОКУМЕНТООБІГ – це рух документів в установі з моменту створення до відправлення. *Корбутяк В. І.*

ДОКУМЕНТОПОТІК – це сукупність документів, які рухаються відповідно до маршруту і характеризується місцем створення чи надходження документів, їх видом, кількістю інстанцій та проходженням через них, характером і послідовністю операцій з документами. *Корбутяк В. І.*

ДОКУМЕНТУВАННЯ – це процес створення документів, а документаційне забезпечення управління – це технологічний цикл комплексу

робіт з готовими документами (що надійшли в установу, створені і функціонують в ній, та ті, що направляються в інші установи). *Корбутяк В. І.*

ДОХОДИ БЮДЖЕТУ – податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ). *Антонюк О. Р.*

ДОХОДИ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ – частина централізованих фінансових ресурсів місцевої влади, що необхідна для виконання їх функцій. Джерела надходження коштів: податки та збори, зовнішні надходження (дотації, субсидії, субвенції та трансферти), прибутки від господарської діяльності муніципалітету. *Сазонець І. Л.*

Е

ЕКОНОМІЧНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ – напрямки діяльності держави та її органів щодо регулювання сфери економічних відносин на засадах ринку і добросовісної конкуренції, створення умов для розвитку виробництва, захист різних форм власності. *Якимчук А. Ю.*

ЕКСПРЕС-ІНФОРМАЦІЯ – періодичне реферативне видання, що містить розширені та зведені реферати, що складаються з найбільш актуальних зарубіжних опублікованих матеріалів або вітчизняних неопублікованих документів, що вимагають оперативного сповіщення. *Корбутяк В. І.*

ЕЛЕКТРОННА КОПІЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА – візуальне подання електронного документа в електронній формі без електронних цифрових підписів, якими його було завізовано та/або підписано, відповідність та правовий статус якої засвідчено електронною печаткою. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ЕЛЕКТРОННА КОПІЯ ОРИГІНАЛУ ПАПЕРОВОГО ДОКУМЕНТА (ФОТОКОПІЯ) – візуальне подання паперового документа в електронній формі, отримане шляхом сканування (фотографування) паперового документа, відповідність оригіналу та правовий статус якого засвідчено електронною печаткою установи. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ЕЛЕКТРОННА РЕЗОЛЮЦІЯ – накладена посадовою особою на електронний документ вказівка керівника виконавцю, яка зазначає стислий зміст прийнятого нею рішення щодо організації виконання електронного документа, на яку накладено електронний цифровий підпис зазначеної особи; електронна резолюція є єдиною допустимою формою реалізації доручень, виданих у електронній формі. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ЕЛЕКТРОННА СПРАВА – електронна папка з електронними документами, з яких сформовано цю справу, та електронним внутрішнім описом, що включені до справи. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ЕЛЕКТРОННЕ ПОВІДОМЛЕННЯ – автоматично або у разі необхідності автоматизовано створена та передана в електронній формі інформація про доставку/отримання/відмову в реєстрації/реєстрацію електронного документа адресатом та інше. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ЕЛЕКТРОННИЙ АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ ДОКУМЕНТ – електронний документ, зміст якого представлено у вигляді відеоряду, зображення і/або запису звуку, для фіксування і/або відтворення яких застосовують відповідну апаратуру, на який накладено електронний цифровий підпис. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ЕЛЕКТРОННИЙ ВНУТРІШНІЙ ОПИС ДОКУМЕНТІВ СПРАВИ – окремий обліковий електронний документ, що містить перелік заголовків до текстів електронних документів справи із зазначенням порядкових номерів, їх реєстраційних індексів, дат та найменування файлів відповідних електронних документів. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОВІДНИК – електронно-довідковий перелік прикладного характеру, в якому зібрано типові набори даних. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ УСТАНОВИ – обіг службових електронних документів з моменту їх створення або одержання до завершення виконання, відправлення, знищення або передавання до архіву. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ЕЛЕКТРОННИЙ ЖУРНАЛ – окремий реєстр системи електронного документообігу установи, що містить записи про зареєстровані документи, об'єднані за певною ознакою або групою ознак. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ – діяльність (організаційна, наукова, практична, інформаційна), яка спрямована на раціональне використання та економне витрачання первинної та перетвореної енергії і природних енергетичних ресурсів в національному господарстві і яка реалізується з використанням технічних, економічних та правових методів. Стимулювання Е. здійснюється шляхом надання податкових пільг підприємствам-виробникам енергозберігаючого обладнання, техніки, матеріалів, засобів вимірювання, контролю і управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, виробникам обладнання для використання нетрадиційних та поновлюваних джерел енергії й альтернативних видів палива; надання податкових пільг підприємствам, які використовують обладнання, що працює на нетрадиційних та поновлюваних джерелах енергії й альтернативних видах палива; пріоритетного кредитування

заходів щодо забезпечення раціонального використання та економії паливно-енергетичних ресурсів. Е. є пріоритетним напрямом енергетичної політики держави. Енергозберігаюча політика – адміністративно-правове і фінансово-економічне регулювання процесів видобування, переробки, транспортування, зберігання, виробництва, розподілу та використання паливно-енергетичних ресурсів з метою їх раціонального використання та економного витрачання. Основні принципи енергозберігаючої політики: створення державою економічних і правових умов зацікавленості у використанні енергозберігаючих технологій фізичних та юридичних осіб; здійснення державного регулювання діяльності у сфері Е. на основі застосування економічних та нормативно-технічних заходів управління; пріоритетність вимог Е. при здійсненні господарської, управлінської та інших видів діяльності, що пов'язана з видобутком, переробкою, транспортуванням, зберіганням, виробництвом та використанням паливно-енергетичних ресурсів; наукове обґрунтування стандартизації у сфері Е. та нормування використання паливно-енергетичних ресурсів та необхідність дотримання енергетичних стандартів та нормативів при використанні паливно-енергетичних ресурсів; обов'язковість державної експертизи з Е.; популяризація економічних, екологічних, соціальних переваг Е. та підвищення громадського освітнього рівня у цій сфері; перехід до масового застосування приладів обліку та регулювання споживання паливно-енергетичних ресурсів; запровадження системи енергетичного маркування електрообладнання побутового призначення. Досягнення суттєвого економічного ефекту від реалізації енергозберігаючої політики залежить, по-перше, від системності господарсько-правових, податкових та бюджетних заходів, а, по-друге, від створення реальних механізмів реалізації цих засобів.

Фесянов П. О.

ЕТИКА СЛУЖБОВЦЯ – система морально-етичних норм і правил поведінки посадових осіб державних установ та органів місцевого самоврядування. **Сазонець І. Л.**

ЕТИКЕТ ДІЛОВИХ ПАПЕРІВ – виклад документів повинен бути спрямованим, не допущення прояву роздратування, злої насмішки та грубощів, очікуваний результат може бути лише підказаний, але аж ніяк не нав'язаний адресатові крім того, негативне враження справляє і надмірна ввічливість.

Корбутяк В. І.

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ базується на наступних складових:

1. Здійснити фінансове планування діяльності закладу ПМД в умовах нової моделі фінансування. Для цього заклади, замість отриманого «згори» кошторису повинні розробити власний фінансовий план, тобто визначити всі

свої доходи і видатки та визначити чіткі пріоритети для інвестицій в розвиток закладу, персоналу та покращення якості надання послуг ПМД.

2. Розпочати кампанію «Лікар для кожної сім'ї», створити умови для пацієнтів обирати для себе лікаря та укласти декларації. Завдяки підписанню декларацій, «гроші підуть за пацієнтом» у той заклад, який він обрав.

3. Сформувати спроможну мережу надання ПМД, шляхом оптимізації структурних підрозділів закладу ПМД.

4. Здійснювати стратегічний та операційний менеджмент (впроваджувати нові підходи до управління закладом – стратегічне планування, розвиток персоналу, управління сервісом, зовнішні та внутрішні комунікації, пошук інвестицій тощо). *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

Є

ЄВРОПЕЙСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ МІСТ (1992 р., м. Страсбург) визначила комплекс умов сталого розвитку і функціонування міських поселень у сучасних умовах. Це своєрідний кадастр прав мешканців міст, а саме прав на: правову й екологічну безпеку, роботу, житло, безпечний рух, охорону здоров'я, спорт і дозвілля, культуру, інтеграцію багатьох культур, якісну архітектуру, гармонійне життя, політичне життя, економічний розвиток, гармонійний розвиток, послуги і товари, раціональне використання природних ресурсів, розвиток особистості, співробітництво між містами, фінансову забезпеченість рівноправність. *Сазонець І. Л.*

ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ ПРО ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ОБЩИНАМИ АБО ОРГАНАМИ ВЛАДИ (1980 р., м. Мадрид) врегулювала основні аспекти міжнародного прикордонного співробітництва між суміжними територіями держав-членів Ради Європи. Це перший міжнародний документ макрорегіонального характеру, який містить у собі міжнародні стандарти у сфері міжнародного співробітництва місцевої влади, що має вихід на рішення локальних питань розвитку територій. Конвенція складається з 12 статей і додатка. *Сазонець І. Л.*

ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ МІСТ (17-19 березня 1992 р., м. Страсбург) – міжнародний документ, у якому запропоновано містам практичні інструкції щодо надання їм допомоги для вирішення актуальних проблем керівництва. Основою для виникнення цього важливого документа стала велика за обсягом робота у таких чотирьох сферах: покращення фізичного середовища міста; відновлення існуючого житлового фонду; створення соціальних та культурних умов у місті; розвиток міст та участь громадськості. Основні цілі

Хартії полягають у тому, щоб: забезпечити місцевим органам влади практичний інструмент та керівництво управління містом; забезпечити передумови для майбутньої Конвенції про Права Міст; забезпечити основу міжнародної системи нагород містам, які підтримують принципи Хартії; стати певним кодексом висновків роботи Ради Європи з питань міста.

Сазонець І. Л.

ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – акт Ради Європи. Прийнята 15.10.1985 р. у м. Страсбурзі (Франція), набула чинності 01.09.1988 р. Україна ратифікувала Хартію 15.07.1997 р. Втілює у собі концентрований європейський досвід створення ефективної системи місцевого та регіонального управління як однієї з головних підвалин демократичного устрою держави. Складається з преамбули та 17 статей, об'єднаних у 3 частини. Європейська хартія про участь молоді в муніципальному і регіональному житті (1994 р.) складається з двох частин. Перша частина містить принципи, реалізація яких на практиці органами влади забезпечує реальну участь молоді у функціонуванні місцевої демократії та стимулює процеси становлення громадської самосвідомості та активності майбутнього покоління європейців; друга – принципи процесуальної властивості, спрямовані на реалізацію першої частини.

Сазонець І. Л.

ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ (1999 р.) визначила основні принципи місцевого самоврядування на регіональному рівні, види та коло повноважень органів влади у цій сфері, взаємовідносини між ними, фінансування регіонів, захист регіонального самоврядування. Хартія складається із 28 статей, об'єднаних у три частини.

Сазонець І. Л.

ЄВРОРЕГІОН – організаційна форма транскордонних відносин, де в межах своєї компетенції за підтримки центральних органів державної влади місцеві органи влади прикордонних адміністративно-територіальних одиниць мають можливість розробляти та практично реалізовувати комплексні програми економічної та гуманітарної взаємодії, вирішувати проблеми зайнятості, охорони довкілля, розвитку транскордонної інфраструктури тощо за рахунок поєднання зусиль регіонів суміжних країн. Є. мають свою оргструктуру, джерела фінансування, а їх діяльність базується на укладених договорах та статутах. На цей час на західних та південно-західних кордонах України успішно функціонують Є.: «Карпати», «Буг», «Нижній Дунай», «Верхній Прут». *Фесянов П. О.*

ЄДИНА ДЕРЖАВНА СИСТЕМА ДІЛОВОДСТВА – це науково впорядкований комплекс основних положень, норм, правил і рекомендацій, які регламентують процеси діловодства. *Корбутяк В. І.*

ЄДИНИЙ КАЗНАЧЕЙСЬКИЙ РАХУНОК – рахунок, відкритий центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, у Національному банку України для обліку коштів та здійснення розрахунків у системі електронних платежів Національного банку України, на якому консолідуються кошти державного та *місцевих бюджетів*, фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування та кошти інших клієнтів, які відповідно до законодавства знаходяться на казначейському обслуговуванні. *Антонюк О. Р.*

Ж

ЖИТЛОВИЙ ФОНД – житлові будинки, а також житлові приміщення в інших будівлях, що знаходяться на території України. До житлового фонду належать: державний, громадський та приватний житлові фонди, фонд житлово-будівельних кооперативів. Житловий фонд місцевих рад – сукупність усіх житлових приміщень, що перебуває у віданні місцевих рад. *Сазонець І. Л.*

ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО – одна з галузей господарського комплексу міста, до складу якої належать: житлове, транспортне, енергетичне господарства, санітарно-технічні підприємства, служби інженерних мереж і споруд, всі види зовнішнього благоустрою, протипожежна охорона, служби обрядових і спеціальних послуг. *Сазонець І. Л.*

З

ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА ПОЛОЖЕННЯ – частина тексту в якій наводять дані про місце посади у поділі праці, порядок укладення і припинення трудового договору, підпорядкованість працівників, документи, якими він повинен керуватися у своїй діяльності. *Корбутяк В. І.*

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ГРОМАДЯН ЗА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ – зібрання всіх чи частини жителів села (сіл), селища, міста для вирішення питань місцевого значення. *Сазонець І. Л.*

ЗАГРОЗИ ЕКОЛОГІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ – події, явища, процеси, інші чинники, які породжують небезпеки навколишньому середовищу існуванню людини та її здоров'ю, серед яких, зокрема, в Україні: техногенна перевантаженість території України, зростання ризиків виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характерів; нераціональне використання мінерально-сировинних природних ресурсів; неподоланність негативних соціально-екологічних наслідків Чорнобильської катастрофи;

погіршення екологічного стану водних басейнів та зниження якості води; погіршення технічного стану гідротехнічних споруд каскаду водосховищ на р. Дніпро; неконтрольоване ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин, матеріалів і трансгенних рослин, збудників хвороб, небезпечних для людей, тварин, рослин і організмів; неефективність заходів щодо подолання негативних екологічно небезпечної діяльності; небезпека техногенного, у тому числі ядерного та біологічного тероризму; посилення впливу шкідливих генетичних ефектів у популяціях живих організмів, зокрема генетично змінених організмів, та біотехнологій; застарілість та недостатня ефективність комплексів з утилізації токсичних і екологічно небезпечних відходів. *Фесянов П. О.*

ЗАКОН – нормативно-правовий акт, прийнятий органом законодавчої влади держави або безпосередньо народом на референдумі, який регулює найважливіші суспільні відносини, виражає волю та інтереси більшості населення, має вищу юридичну силу щодо інших нормативно-правових актів, особливий порядок прийняття, охороняється та гарантується державою. **З.** складають основу системи права держави. За своєю юридичною силою **З.** поділяється на: 1) конституції; 2) конституційні закони; 3) органічні закони; 4) звичайні (прості, поточні) закони. *Якимчук А. Ю.*

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ» (21.04.1997 р). визначає систему, гарантії реалізації та захисту місцевого самоврядування в Україні, засади організації та діяльності, правовий статус та відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування, врегульовує інші питання. Структура цього Закону є традиційною: він складається з невеликої преамбули та 80 самостійних статей, які згруповані у такі п'ять розділів: Загальні положення; Організаційно-правова основа місцевого самоврядування; Матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування; Гарантії місцевого самоврядування та відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування; Прикінцеві та перехідні положення. *Сазонець І. Л.*

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО МІСЦЕВІ ДЕРЖАВНІ АДМІНІСТРАЦІЇ» (09.04.1999 р.) визначає організацію, повноваження та порядок діяльності місцевих державних адміністрацій. Структура Закону представлена сімома розділами: Загальні положення; Формування місцевих державних адміністрацій; Компетенція місцевих державних адміністрацій; Відносини місцевих державних адміністрацій з Президентом України, органами виконавчої влади та місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями; Організація та порядок діяльності місцевих державних адміністрацій; Забезпечення діяльності та

відповідальність місцевих державних адміністрацій, їх посадових осіб; Заключні положення. *Сазонець І. Л.*

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ОРГАНИ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ» (11.07.2001 р.) визначає правовий статус, порядок організації та діяльності органів самоорганізації населення. Структура Закону представлена 8 розділами, а саме: Загальні положення; Порядок створення органів самоорганізації населення; Повноваження органів самоорганізації населення; Фінансово-економічна основа органу самоорганізації населення; Організація діяльності органу самоорганізації населення; Забезпечення реалізації повноважень органів самоорганізації населення та законодавства України щодо органів самоорганізації населення; Гарантії діяльності та відповідальність за порушення законодавства про органи самоорганізації населення; Прикінцеві положення. *Сазонець І. Л.*

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО СЛУЖБУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ» (07.06.2001 р.) регулює правові, організаційні, матеріальні та соціальні умови реалізації громадянами України права на службу в органах місцевого самоврядування, визначає загальні засади діяльності посадових осіб місцевого самоврядування, їх правовий статус, порядок та правові гарантії перебування на службі в органах місцевого самоврядування. Закон складається із семи розділів: Загальні положення; Правовий статус посадових осіб місцевого самоврядування; Проходження служби в органах місцевого самоврядування та службова кар'єра; Припинення служби в органах місцевого самоврядування; Матеріальне та соціально-побутове забезпечення посадових осіб місцевого самоврядування; Відповідальність за порушення законодавства про службу в органах місцевого самоврядування; Прикінцеві та перехідні положення. *Сазонець І. Л.*

ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО СТАТУС ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД» (11.07.2002 р.) визначає правовий статус депутата сільської, селищної, міської, районної у місті, районної, обласної ради як представника інтересів територіальної громади, виборців свого виборчого округу та рівноправного члена місцевої ради, встановлює гарантії депутатської діяльності та порядок відкликання депутата місцевої ради. Розділи Закону: Загальні положення; Депутат місцевої ради – представник інтересів територіальної громади, виборців свого виборчого округу; Депутат місцевої ради – повноважний член ради; Основні гарантії депутатської діяльності; Відкликання депутата місцевої ради; Заклучні положення; Прикінцеві положення. *Сазонець І. Л.*

ЗАКОНОДАВСТВО – сукупність усіх чинних законів і підзаконних нормативно-правових актів вищих та центральних органів держави, що видаються уповноваженими правотворчими органами в межах їх компетенції. *Якимчук А. Ю.*

ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА – одна із гілок державної влади, яка наділена повноваженнями щодо прийняття, зміни чи скасування законів. **З.в.** є самостійною відносно виконавчої і судової гілок влади. Відповідно до Конституції єдиним органом **З.в.** в Україні є ВР України. *Якимчук А.Ю.*

ЗАКОНОДАВЧА ТА НОРМАТИВНА БАЗА ТРАНСФОРМАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В КОМУНАЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА. Закони України, такі як: «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», «Про підвищення доступності та якості медичного обслуговування у сільській місцевості», «Про лікарські засоби» створили необхідні передумови для функціонування закладів охорони здоров'я в нових соціально-економічних умовах. Нормативні документи, рекомендації вказали безпосередні шляхи переведення лікарень у комунальну форму власності та організацію їх діяльності як підприємств. До таких документів слід віднести: Концепція реформи фінансування системи охорони здоров'я України, Наказ МОЗ України «Про затвердження нормативних документів щодо застосування телемедицини у сфері охорони здоров'я», Методичні рекомендації з питань перетворення закладів охорони здоров'я з бюджетних установ у комунальні некомерційні підприємства оновлена версія. *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

ЗАКОНОПРОЕКТ – початковий текст закону, запропонований для розгляду законодавчому органу влади. **З.** вправі вносити суб'єкти, які мають право законодавчої ініціативи. ВР України може доручити розробку **З.** парламентським комітетам, тимчасовій спеціальній комісії, Кабінету Міністрів України, міністерствам, колективам вчених-фахівців. *Якимчук А. Ю.*

ЗАЛИШОК БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ – обсяг коштів відповідного бюджету, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів (*органів місцевого самоврядування*) цього бюджету на кінець звітного періоду. *Антонюк О. Р.*

ЗБОРИ ГРОМАДЯН – форма прямого народовладдя, яка забезпечує реалізацію конституційних політичних прав громадян. В Україні проводяться збори громадян за місцем їх проживання, трудової діяльності або збори об'єднань громадян, збори виборців, збори громадян з метою утворення ініціативних груп для реалізації права вимоги референдумів. Порядок проведення зборів громадян визначається чинним законодавством України. *Сазонець І. Л.*

ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН – викладені у письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) чи скарги осіб до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів. **З.г.** одна з форм участі громадян в управлінні державними та суспільними справами. *Якимчук А. Ю.*

ЗВІТНІСТЬ – це періодичне складання суб'єктами господарювання звітів про свою діяльність, які подаються до державних органів. *Корбутяк В. І.*

ЗЕМЛІ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТИВ – одна з категорій земель земельного фонду України. Згідно із Земельним кодексом України до них належать землі, що знаходяться у межах населених пунктів міст, селищ міського типу і сіл (менше 0,5% від території держави). Встановленням зовнішніх меж міст, селищ та сіл землі населених пунктів відокремлюються від інших категорій земель. Ці межі визначаються проектом планування та забудови або технічно-економічним обґрунтуванням розвитку міста чи селища. Межа міста встановлюється і змінюється Верховною Радою України, а межа селища – обласною радою або за її дорученням відповідною районною, міською (у містах з районним поділом) радою. Межі сільських населених пунктів встановлюються у порядку землеустрою та затверджуються або змінюються районною, міською (в містах з районним поділом) радою. Особливістю земель населених пунктів є те, що вони знаходяться у віданні відповідної ради.

Сазонець І. Л.

ЗЕМСТВА – загальні виборні органи місцевого самоврядування з розпорядчими (губернські та повітові земські збори) й виконавчими (губернські та повітові земські управи) функціями. Їх створювали відповідно до Положення про губернські та повітові земські установи від 1(13) січня 1864. На українських землях 1865 р. Земства засновані у Полтавській, Харківській, Херсонській, Чернігівській, 1866 р. – Катеринославській, Таврійській, 1869 р. – Бессарабській, 1906 р. – Волинській, Київській, Подільській губерніях. Окрім виконання обов'язкових повинностей (будівництво й утримання доріг, деяких державних установ, санітарно-гігієнічнв. і протипожежна безпека тощо), Земства самостійно обирали основні напрями діяльності, при цьому, як правило, більшість коштів витрачали на народну освіту (1914 р. – 31% від загальної суми) та медицину (відповідно 23,8%), а також надання агрономічної і ветеринарної допомоги, сприяння розвитку кооперації, запровадження страхування майна, організацію сільськогосподарських. шкіл і виставок тощо. Основу їхнього бюджету становили надходження від оподаткування нерухомого майна (переважно земель і лісів) й видачі патентів та свідоцтв на торгівельно-промислову діяльність. Крім того, уряд видавав субсидії і цільові кредити на будівництво шкіл, лікарень, боротьбу з епідеміями тощо. Найактивнішу діяльність земства розгорнули від 1890-х рр., однак вони не були повноцінними самоврядними установами, оскільки перебували під контролем адміністрації (окремі рішення мали чинність лише після затвердження їх губернатором). *Цецик Я. П.*

ЗЕМСЬКІ УПРАВИ – виконавчі органи земств у Російській імперії 1864–1917 рр. (на Правобережній Україні – від 1911 р., на території Української Народної Республіки – до 1920 р.), що відали справами земського господарства і управління. Губернські й повітові Земські управи, згідно із земською реформою, обиралися земськими зборами на 3 роки. Губернська Земська управа складалася з голови та 2-х членів (кількість членів могла бути збільшена до 6-ти з дозволу міністра внутрішніх справ). Голови повітових земських управ затверджувалися губернатором, губернських – міністром внутрішніх справ. За Положенням про губернські та повітові земські установи 1890 р. на голів і членів Земської управи були поширені права державної служби, що привело до зменшення серед них селян, які в більшості не могли здати іспит на отримання класного чину й до одночасного збільшення в складі Земських управ кількості дворян. Земські управи займалися питаннями грошових і натуральних повинностей, фінансами та іншими майновими справами земства, забезпеченням населення продовольством і вжиттям заходів у разі його нестачі, утриманням у належному стані шляхів загальнодержавного призначення та покращанням місцевих шляхів сполучення, санітарно-гігієнічним станом місцевості, облаштуванням пристаней, утриманням земської пошти, лікувальних і добродійних закладів, дотриманням протипожежної безпеки, земським страхуванням майна, сприянням розвитку нар. освіти, землеробства, промисловості, торгівлі тощо. Вони мали право поза межами губерній або повітів укладати договори купівлі-продажу сільськогосподарської продукції, сільськогосподарського інвентарю, насіння та ін. речей, потрібних для сільських мешканців. Земські управи не були повною мірою органами самоврядування, оскільки їхня діяльність перебувала під наглядом губернаторів і міністра внутрішніх справ, а деякі рішення не мали сили без затвердження їх губернатором. Законом від 7 лютого 1895 р значно посилювався контроль адміністрації за діяльністю Земських управ, законом від 12 червня 1900 р. звужувалися функції управ у продовольчій сфері. Незважаючи на адміністративні обмеження, вони створили мережу губернської та повітової агрономічної служби, займалися просвітництвом серед сільського населення.

Цецик Я. П.

ЗЕМСЬКІ УСТАНОВИ не утворювали стрункої та централізов. системи. Їхнє існування (згідно із земською реформою 1864) дозволено тільки на губернському і повітовому рівнях за відсутності нижчої ланки – волосних земських установ. Бракувало органу, який би очолював або координував роботу всіх земських установ. Сенат навіть ухвалив спец. постанову, що заборонила зносити земств між собою. *Цецик Я. П.*

ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІЇ – сукупність чинників, які визначають рівень ризиків, що виникають під час здійснення інвестиційних проектів на визначеній території, а також можливість окупності цих проектів і отримання прибутку. Інакше, під інвестиційним потенціалом розуміють привабливаність території для інвестора або ж достатність умов для відкриття і розвитку бізнесу. Ці чинники поділяють на дві групи: змінні (інфраструктура; політична, соціальна і економічна ситуації; чинне законодавство, інтелектуальний потенціал території, політика органів влади тощо) та незмінні (географічне розташування, наявність природних ресурсів, можливість доступу до основних ринків тощо). *Сазонець І. Л.*

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕГІОНУ – інтегральна характеристика регіону, яка враховує інвестиційний потенціал, рівень розвитку інвестиційної інфраструктури та інші фактори, що впливають на прибутковість інвестицій та інвестиційні ризики. *Сазонець І. Л.*

ІНДИКАТОРИ СТАНУ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТІВ – визначені критерії етапів проходження документів в установі з метою їх моніторингу. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ІНСТИТУЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ.
Дослідження інституційних трансформацій економічних систем поєднують:

- 1) розкриття логікоісторичної лінії розвитку економічних явищ і процесів;
  - 2) урахування історичної специфіки структурних змін економічної системи в інверсійних типах трансформаційних процесів;
  - 3) застосування принципів і законів архітектоніки до розроблення практичних рекомендацій щодо корекції інституційних трансформацій».
- Зима І. Я.*

ІНСТИТУЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ.
Процес виникнення, розвитку і зміцнення ринкових правил економічної поведінки і ринкових організацій та заміна ними старих правил і організацій, властивих адміністративно-командній системі. *Зима І. Я.*

ІНСТРУКЦІЯ З ДІЛОВОДСТВА – це правовий акт, що встановлює технологію створення або отримання документів, їх обробки, зберігання чи використання в поточній діяльності установи. *Корбутяк В. І.*

ІНФРАСТРУКТУРА – 1) сукупність галузей народного господарства, що забезпечують належні умови функціонування економіки і життєдіяльності людей (наприклад, виробнича І. – транспорт, зв'язок, мережа електропостачання тощо.); 2) сукупність споруджень, будинків, систем і служб, необхідних для функціонування галузей матеріального виробництва і забезпечення умов життєдіяльності суспільства. *Фесянов П. О.*

К

КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ – вищій колегіальний орган у системі органів виконавчої влади України, який спрямовує, координує і контролює діяльність міністерств, інших центральних і міських органів виконавчої влади. КМ України відповідальний перед Президентом України і ВР України, підконтрольний і підзвітний ВР України у межах, передбачених Конституцією України. КМ України у своїй діяльності керується Конституцією, законами України, указами Президента України та постановами ВР України. *Якимчук А. Ю.*

КАДРОВА ДОКУМЕНТАЦІЯ – це документація яка містить інформацію про особовий склад підприємства. *Корбутяк В. І.*

КАДРОВА РОБОТА – засіб реалізації кадрової політики, підпорядкований рішенням висунутих нею завдань у тій або іншій галузі діяльності. Кадрова робота є елементом ринку праці й однією з найважливіших складових системи управління персоналом. Кадрова робота – це сукупність логічно та організаційно взаємопов'язаних систематичних, конструктивних практичних дій, покликаних забезпечувати реалізацію цілей і завдань кадрової політики щодо добору, підготовки, розстановки та раціонального використання кадрів. Кадрова робота організується і проводиться відповідно з кадровою політикою. Конкретні об'єкти кадрової роботи – це передусім діючі кадри керівників і спеціалістів господарства, його окремих галузей, регіонів, підприємств, фірм та установ різних форм власності, а також особи, яким належить працювати в якості керівників і фахівців. Зазвичай у кадровій роботі виокремлюються такі основні функції: планування та прогнозування потреби в кадрах; аналіз робочих місць і трудових процесів; наймання на роботу; розстановка; професійне навчання та підвищення кваліфікації; регулювання зарплати; надання пільг і послуг (охорона здоров'я, техніка безпеки, соціальна сфера тощо); планування кар'єри; переміщення та звільнення; зміцнення дисципліни та ін. Функції кадрової роботи реалізують певні суб'єкти, що утворюють у сукупності одну з підсистем управління персоналом на підприємстві, в організації, галузі. *Мартинюк Г. Ф.*

КВАЗІФІСКАЛЬНІ ОПЕРАЦІЇ – операції органів державної влади і місцевого самоврядування, національного банку України, фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, суб'єктів господарювання державного і комунального секторів економіки, що не відображаються у показниках бюджету, але можуть призвести до зменшення надходжень бюджету та/або потребувати додаткових витрат бюджету в майбутньому. *Антонюк О. Р.*

КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ В ПОСАДОВІЙ ІНСТРУКЦІЇ – містять вимоги до рівня освіти, знань, умінь та стажу роботи, які є достатніми для повного і якісного виконання робіт за посадою. *Корбутяк В. І.*

КЛАСИФІКАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ – це їх поділ на класи за найзагальнішими ознаками подібності або відмінності та формування на цій основі справ. *Корбутяк В. І.*

КОДУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ – спеціально вироблена система прийомів (правил) фіксування інформації. *Корбутяк В. І.*

КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ – це виробнича, науково-технічна, управлінська, фінансова та інша інформація, що використовується для досягнення комерційних цілей (одержання прибутку, уникнення збитків, чесного здобуття переваги над конкурентами) й яка вважається конфіденційною. *Корбутяк В. І.*

КОМПЕТЕНЦІЯ ПРОФЕСІЙНА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ містить в собі окрім знань, досвіду тверді (hard skills) та м'які навички (soft skills). Саме останні дозволяють бути успішним незалежно від специфіки діяльності та напрямку, в якому працює людина. Традиційно в психології їх відносять до числа соціальних навичок: вміння переконувати, знаходити підхід до людей, лідирувати, міжособистісне спілкування, ведення переговорних процесів, робота в команді, особистісний розвиток, управління часом, ерудованість, креативність, тощо. До твердих навичок відноситься професійні знання, які дають можливість добре виконувати свої функціональні обов'язки [1].

У посадових осіб місцевого самоврядування до твердих навичок відносяться вміння як сформулювати бюджет, так забезпечити раціональне його використання.

Проте, реалізація управління територіальними громадами вимагає від керівників розвинутого комунікативного вміння, навичок міжособистісного спілкування, а саме: вміти чітко сформулювати свої потреби, свої очікування до команди і оточення. А також уважно вислухати, як інші формулюють свої потреби і очікування. Вони повинні вміти так вести переговори з іншими, що у кожного учасника залишалось відчуття, що він був почутий і зрозумілий, і все це було зроблено в поважній та професійній манері, навіть якщо учасники не отримують того, про що заявили.

Якщо ж необхідно ефективно розподілити обсяг коштів освітньої субвенції, то керівники органів місцевої влади зобов'язані формувати тверді навички, а саме у сфері фінансування освітніх установ, у працівників галузі. Традиційно працівники освіти володіють м'якими навичками, проте мають дефіцит твердих. Вони свою діяльність оцінюють без взаємозв'язку одержаних

результатів та витрачених на них фінансових ресурсів. Окрім того, особливою групою у контексті використання освітньої субвенції є школярі та їх батьки. Робота з цією групою має бути сконцентрована виключно на якості освітніх послуг. Окрім того, психологи переконують, що кращі результати демонструють учні у більш наповнених класах, бо наявний рівень змагальності, а з економічної сторони навчання учнів у нормативно наповнених класах є ще й дешевшим. *Безтелесна Л. І.*

КОМПЕТЕНЦІЯ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – обсяг та зміст владних повноважень, якими згідно з законом наділяється орган місцевого самоврядування. Компетенція органу місцевого самоврядування складається з двох органічно взаємопов'язаних елементів: предмети відання (коло питань, які в змозі та зобов'язаний розглядати і вирішувати орган) та повноваження (конкретні права та обов'язки, надані органу з метою забезпечення вирішення питань, віднесених до його предметів відання). В структурі компетенції органів місцевого самоврядування виділяють самоврядні та делеговані повноваження. *Сазонець І. Л.*

КОМПЕТЕНЦІЯ СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ ТА МІСЬКИХ РАД ВИКЛЮЧНА – ті питання, які: розглядаються обраними представниками територіальної громади – депутатами; обговорюються колегіальним органом – міською радою; вирішуються виключно на її засіданнях; не мають права передаватися іншим органам влади і посадовим особам для їх вирішення. Це підтверджує те, що законодавчо закріплена виключна компетенція цих рад гарантує їх діяльність від втручання інших органів місцевого самоврядування та виконавчої влади. До виключної компетенції міських рад віднесені повноваження, які можна поділити на декілька великих груп: із організації роботи ради (визначення кількісного складу ради; затвердження регламенту ради; обрання за рекомендацією міського голови та звільнення з посади секретаря ради; затвердження плану роботи ради та заслуховування звіту про його виконання тощо); із формування органів ради (утворення та ліквідація постійних та тимчасових комісій ради, затвердження та зміна їх складу; обрання голів комісій ради; утворення виконавчого комітету ради, визначення його кількісного та персонального складу; внесення змін до складу виконавчого комітету та його розпуск; затвердження, за рекомендацією міського голови, структури виконавчих органів ради; утворення, за поданням голови, інших виконавчих органів ради тощо); із контролю за діяльністю голови та виконавчих органів ради (заслуховування звіту міського голови про діяльність виконавчих органів ради; заслуховування звітів постійних комісій, керівників виконавчих органів ради та посадових осіб, які вона призначає або затверджує; заслуховування повідомлень депутатів про роботу в раді, виконання ними

доручень ради; розгляд запитів депутатів; прийняття рішень щодо дотермінового припинення повноважень міського голови, посадових осіб органів міського врядування, депутатів; скасування актів виконавчих органів ради, що не відповідають вимогам чинного законодавства тощо); для безпосереднього вирішення питань, віднесених до відання місцевого самоврядування (управління районами в містах, прийняття рішень щодо реалізації населенням форм волевиявлення, затвердження програм розвитку міста, затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього; повноваження у сфері управління комунальною власністю, в галузі захисту довкілля, захисту прав, свобод і законних інтересів громадян тощо). Окрім цього, виключні повноваження міських рад можна визначити за: сферою діяльності (фінансово-бюджетні, економічні, правоохоронні, соціальні гуманітарні, земельні тощо) та функціями управління: політичні, організаційно-установчі, нормотворчі, контрольні, представницькі, господарські. *Сазонець І. Л.*

КОМПЛЕКСНА БЕЗПЕКА ТЕРИТОРІЇ – це такий стан навколишнього середовища, за якого гарантовано захищеність життєво важливих інтересів держави (особи, суспільства) від реальних чи потенційних загроз, що створюються антропогенним або природним впливом на довкілля. *Сазонець І. Л.*

КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ: НАБУТТЯ ПРАВ. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» регулює процес набуття права комунальної власності називає наступні. В ньому зазначаються наступні механізми формування комунальної власності:

1. Передача майна територіальним громадам безоплатно державою (тобто «роздержавлення»);
2. Передача майна територіальним громадам безоплатно іншими суб'єктами права власності;
3. Створення майна органами місцевого самоврядування;
4. Придбання майна органами місцевого самоврядування в порядку, встановленому законом. *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ: ОБ'ЄКТИ ПРАВА – об'єктами права комунальної власності є майно, що забезпечує діяльність відповідних Рад і утворених ними органів; кошти місцевих бюджетів, державний житловий фонд, об'єкти житлово-комунального господарства; майно закладів народної освіти, культури, охорони здоров'я, торгівлі, побутового обслуговування; майно підприємств; місцеві енергетичні системи, транспорт, системи зв'язку та інформації, включаючи націоналізоване майно, передане відповідним підприємствам, установам, організаціям; а також інше майно, необхідне для забезпечення економічного і соціального розвитку відповідної території».

Таким чином, ми можемо побачити, що основними суб'єктами державної власності є органи місцевого самоврядування, що забезпечують розвиток соціальної сфери в регіоні, в тому числі і в сфері охорони здоров'я. *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД. Метою наділення територіальних громад правом комунальної власності є в першу чергу використання майнових об'єктів для задоволення нагальних потреб жителів цих громад у невідкладних послугах, і лише в другу чергу право цієї форми власності призначено для доцільного, економного та ефективного використання майна територіальних громад в інших інтересах їх жителів. В постанові Конституційного суду зазначається, що на конституційному рівні принципово відокремлено комунальну власність від державної власності. Комунальна власність не входить до складу державної, є самостійним об'єктом права власності, управління якою здійснює безпосередньо територіальна громада або створені нею органи». Таким чином це є вагомим аргументом самостійності управління громадами комунальною власністю на своїй території та неможливості втручання органів центральної влади в управління комунальним майном. *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ: ТИПИ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ. По-перше, це недержавна форма власності. Відносно відособлення місцевого самоврядування як форми народовладдя породжує необхідність створення відповідних економічних стосунків як економічної основи цієї форми влади. Іноді важко розмежувати державну і комунальну власності, оскільки вони обидві є видами публічної власності. Тому ставлення до комунальної власності як до форми державної власності досі залишається дуже поширеним у свідомості громадян. По-друге, комунальна власність не є приватною в її класичному розумінні. До складу комунальної власності входять соціальний житловий фонд, майно місцевих органів влади, місцеві фінанси, об'єкти, за допомогою яких здійснюється комунальне обслуговування населення, підприємств і організацій території. До неї також належать споруди і мережі водопровідно-каналізаційного господарства, теплопостачання, електропостачання, інженерна інфраструктура, підприємства і організації місцевого підпорядкування і т.і. По-третє, комунальна власність на відміну від приватної не може бути орієнтована тільки на отримання доходу. Її розміри мають бути достатніми для нормальної життєдіяльності населення відповідної території. Але це не означає, що місцеві органи влади позбавлені права отримувати економічний ефект від використання комунальної власності. *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

КОНГРЕС МІСЦЕВИХ І РЕГІОНАЛЬНИХ РАД ЄВРОПИ – міжнародна неурядова організація місцевих влад, консультативний орган Ради Європи (РЄ). Представляє місцеві і регіональні органи самоврядування. Заснований у 1994 р. Комітетом міністрів РЄ замість Європейської постійної конференції місцевих і регіональних влад Європи, що функціонувала з 1957 р. Станом на 2000 р. до організації обрано 286 членів і стільки ж їх заступників, які представляють місцеві та регіональні органи влади з 40 країн світу. Україна має у Конгресі 12 представників. Коло питань, які обговорюються на сесіях Конгресу і засіданнях постійного комітету, досить широке: проблеми європейської інтеграції, зміцнення міжрегіонального співробітництва органів місцевого самоврядування, надання допомоги країнам Центральної і Східної Європи в реорганізації органів місцевого і регіонального самоврядування, розробка програм сприяння, розгляд питань розвитку міст, подолання нестабільних ситуацій у містах, регенерація промислових зон, громадського життя у міських агломераціях тощо. *Сазонець І. Л.*

КОНСУЛЬТАТИВНІ ФУНКЦІЇ – шість функцій, що їх можна виконати за допомогою консультування: поради, переконування, спілкування, вихід емоційної напруги, внесення ясності в мислення і переорієнтація. *Якимчук А. Ю.*

КОНСУЛЬТАЦІЯ – обговорення проблеми, що, як правило, має емоційний характер, з працівником, щоб допомогти йому краще справитися з нею. *Якимчук А. Ю.*

КОНФІДЕНЦІЙНЕ ДІЛОВОДСТВО в цілому базується на тих самих принципах, що і відкрите діловодство, але у той самий час має і відмінності (тобто свої особливості), обумовлені конфіденційністю документованої інформації; ці відмінності стосуються сфери конфіденційного діловодства та обсягу його видів робіт з документами. *Корбутяк В. І.*

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ – ситуація, за якої працівник державної організації має приватний чи особистий інтерес, достатній для впливу, або цей інтерес справляє вплив на об'єктивне виконання ним чи нею своїх офіційних обов'язків. *Якимчук А. Ю.*

КЛОПОТАННЯ – 1) офіційне письмове прохання або подання, адресоване органу держави чи місцевого самоврядування, громадській організації; 2) офіційне письмове прохання до органів дізнання, слідчих підрозділів, прокуратури чи суду про здійснення процесуальних дій чи прийняття рішення. Направляти К. мають право учасники судового процесу, їхні законні представники, прокурор тощо. *Якимчук А. Ю.*

КОДЕКС – нормативно-правовий акт, в якому об'єднано і систематизовано правові норми, що регламентують відповідну сферу

суспільних відносин. **К.**, як правило, виступає основою певної галузі чи підгалузі законодавства. *Якимчук А. Ю.*

КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ – єдиний орган конституційної юрисдикції в Україні, який вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції та законів України. КС України є складовим елементом судової влади, однак не входить до системи судів загальної юрисдикції і правосуддя в класичному розумінні не здійснює, тобто не розглядає конкретних кримінальних або цивільних справ, не є апеляційною, касаційною чи наглядовою інстанцією для судів загальної юрисдикції. КС України складається з вісімнадцяти суддів КС України. *Якимчук А. Ю.*

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ – норми-принципи Конституції України, що закріплюють найважливіші відносини, які виникають у процесі організації та функціонування місцевого самоврядування в Україні, зокрема, територіальну організацію місцевого самоврядування, порядок та форми його здійснення, структуру органів місцевого самоврядування, принципи формування та використання комунальної власності, гарантії самоврядних прав територіальних громад. *Сазонець І. Л.*

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ – Основний Закон держави, який визначає і закріплює суспільний та державний лад, порядок формування, організацію і компетенцію органів державної влади та місцевого самоврядування, адміністративно-територіальний устрій, правовий статус громадянина, приймається вищим представницьким органом держави або самим народом, має найвищу юридичну силу, особливу структуру та особливу процедуру прийняття. Чинна К. України прийнята на п'ятій сесії ВР України 28 червня 1996 р. К. України є основним джерелом правової системи України. К.України за загальними класифікаційними ознаками характеризується за: 1) формою (писана); 2) порядком внесення змін (жорстка); 3) способом прийняття (народна); 4) терміном дії (постійна); 5) формою політичного режиму (демократична); 6) формою правління (республіканська); 7) формою територіального устрою (унітарна). *Якимчук А. Ю.*

КОНТРОЛЬ. Комплекс заходів, що здійснюються для перевірки та оцінки виконання поставлених завдань (управлінських рішень). *Маланчук Л. О.*

КОНФІДЕНЦІЙНЕ ДІЛОВОДСТВО в цілому базується на тих самих принципах, що і відкрите діловодство, але у той самий час має і відмінності (тобто свої особливості), обумовлені конфіденційністю документованої інформації; ці відмінності стосуються сфери конфіденційного діловодства та обсягу його видів робіт з документами. *Корбутяк В. І.*

КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ – це початковий етап наукового обґрунтування соціально-економічного розвитку території в реалізації зведених ідей регіональної господарської політики; концентрована форма наукового обґрунтування цілей, проблем і перспективних напрямів соціально-економічного розвитку регіону; засіб втілення в життя загальнодержавної економічної стратегії, активізації регіональних чинників господарської ефективності. *Сазонець І. Л.*

КОРПОРАТИВНІ НОРМИ – різновид соціальних норм, правила поведінки, що встановлюють для своїх членів об'єднання громадян, які держава визнає або навіть надає їм обов'язкового характеру. **К.н.** закріплюються у правових актах (статути, положення), які видаються відповідними об'єднаннями. *Якимчук А. Ю.*

КОРУПЦІЯ (від лат. corrumpere — псувати) — негативне суспільне явище, яке проявляється в злочинному використанні службовими особами, громадськими і політичними діячами їх прав і посадових можливостей з метою особистого збагачення. Як і будь-яке суспільне явище, корупція в певних суспільних відносинах пронизує все суспільство, а в інших існувати не може. Відтак, боротьба з корупцією не може бути ні чим іншим, як боротьбою за зміну суспільних відносин, які сприятливі для існування корупції, на суспільні відносини, в яких вона існувати не може. Сприятливими для існування корупції є приватна власність і забюрократизованість системи державного правління. Дієвими підсилювачами боротьби з корупцією є заходи боротьби з корупціонерами. Найчастіше термін застосовується по відношенню до бюрократичного апарату і політичної еліти. Характерною ознакою корупції є конфлікт. До корупції може бути схильна будь-яка людина, що володіє дискреційними повноваженнями — повноваженнями щодо розподілу якихось ресурсів, що їй не належать, на свій розсуд (чиновник, депутат, суддя, співробітник правоохоронних органів, адміністратор, екзаменатор, лікар тощо). Головним стимулом до корупції є можливість отримання економічного прибутку (ренти), зв'язаного з використанням владних повноважень, а головним стримувальним чинником — ризик викриття і покарання. За макроекономічними та політекономічними дослідженнями, корупція часто вважається чи не найбільшою перепорою до економічного зростання і розвитку, здатною поставити під загрозу будь-які перетворення. *Мартинюк Г. Ф.*

КОРУПЦІЯ (лат. corruptio — псування, розбещування, підкуп) – діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг (Мельник М. І. Корупція.

Юридична енциклопедія: в 6 т. / редкол. : Ю. С. Шемшученко (гол. редкол.) та ін. К. : Українська енциклопедія, 2001. Т. 3. С. 369–370). *Дробко Е. В.*

КОРУПЦІЯ (англ. corruption, лат. corruptio – підкуп) таким чином: 1) підкуп і продажність державних, громадських і політичних діячів; 2) зрощення органів державної влади із структурами організованої злочинності (Словник іншомовних слів: 23000 слів та термінологічних словосполучень / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. К. : Довіра, 2000. С. 562. *Дробко Е. В.*

КОРУПЦІЯ – це діяння, яке вчиняється з наміром надати певні переваги, несумісні з офіційними обов'язками посадової особи та правами інших осіб, а також діяння правової особи, що неправомірно використовує свій статус для отримання переваг для себе або іншої особи в цілях, які суперечать обов'язкам і правам інших осіб. Термін «corruptio» походить від сполучення латинських слів «corre» (декілька учасників зобов'язальних відносин з приводу одного предмета) та «ruptio» (ламати, порушувати, пошкоджувати, скасовувати). Цей термін передбачає участь у діяльності кількох осіб, метою яких є затримання (перешкоджання) нормального ходу судового процесу або управління справами суспільства (Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. *Державна служба* ; наук.-ред. колегія: С. М. Серьогін (співголова), В. М. Сороко (співголова) та ін. Дніпропетровськ : ДРІДУ НАДУ, 2011. Т. 6. С. 234). *Дробко Е. В.*

КОРУПЦІЯ (лат. corruptio – підкуп, продажність громадських і політичних діячів, посадових осіб) – це використання особою наданих їй службових повноважень та пов'язаних із цим можливостей із метою одержання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди такій особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам із метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень та пов'язаних з цим можливостей (Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія: Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. *Публічне врядування* / наук. ред. кол.: В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) та ін. Львівський регіональний інститут державного управління Національна академія державного управління при Президентові України. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. Т. 8. С. 319). *Дробко Е. В.*

КОРУПЦІЯ – використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції», наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття

обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей (Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>). *Дробко Е. В.*

КОШТОРИС – основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень. *Антонюк О. Р.*

Л

ЛІНІЙНА ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА – структура співвідлеглості, в якій чітко визначений напрям реалізації повноважень від вищого рівня управління до низьких. *Антонюк О. Р.*

ЛІНІЙНО-ШТАБНА ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА – організаційна структура, що має чітку співвідлеглість від верху до низу, але разом з тим включає функціональні групи людей, які знаходяться під безпосереднім керівництвом адміністративного апарату. *Антонюк О. Р.*

М

МАГДЕБУРЗЬКЕ ПРАВО В УКРАЇНІ – 1. Історичний документ, що заклав певні основи демократичного самоврядування в містах України. 2. Право міського самоврядування на українських землях, засноване на загальних принципах **М. п.** Поширилося в Україні впродовж XIV–XV ст. через Польщу та Угорщину. Відповідно до цього права, всі міста України поділялися на 3 категорії. До першої категорії належали міста, що отримали **М. п.** від литовських князів, польських та угорських королів (Хуст, Вишкове, Тячів). Згодом **М. п.** отримали м. Сянок (1339), Львів (1356), Кам'янець-Подільський (1374), Луцьк (1432), Кременець (1438), Житомир (1444), Мукачеве (1445), Київ (1494-97). До другої категорії входили міста, які отримали **М. п.** від їх власників (міста Лохвиця, Лубни, Пирятин, Прилуки). До третьої – належали міста, яким **М. п.** було надано грамотами гетьманів після приєднання України до Московської держави (Полтава, Новгород-Сіверський (1758), майже всі міста Лівобережної України). За рівнем самоврядування міста України поділялися на магістратські (привілейовані) та ратушні. Магістратське самоврядування відрізнялося від ратушного більшою самостійністю. У магістратських містах

уся повнота влади належала магістратові. Він складався з магістратських урядників (старших та молодших). До старших належали: вїйт, бурмістри, райці, лавники та магістратський писар; до молодших – комісар або межувальник, городничий та возний. Очолював міську владу вїйт, який попервах призначався, а згодом затверджувався королем. За доби Гетьманщини вїйт затверджувався спочатку гетьманом, а потім генеральною військовою канцелярією. У руках вїйта зосереджувалися всі важелі управління містом. Він разом з населенням міста обирав раду, до якої входило від 6 до 24 радців. Радці вибирали зі свого середовища на 1 рік бурмістрів (від 2 до 12), які разом із вїйтом розглядали як судові, так і адміністративні справи. В містах існував і спеціальний судовий орган – лава. Жителі міст, які мали М. п., були юридично вільними. Вони виконували як загальнодержавні повинності, так і ті, що визначала міська влада. *Сазонець І. Л.*

МАЙНО БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ – майно, що належить до державної чи комунальної власності та закріплене за бюджетною установою відповідно до законодавства. *Антонюк О. Р.*

МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – вид юридичної відповідальності, яка полягає в обов'язку однієї сторони трудового договору відшкодувати повністю або частково матеріальні збитки, заподіяні іншій стороні, протиправними і винними діями. *Якимчук А. Ю.*

МЕНЕДЖМЕНТ – міждисциплінарна наука, заснована на дослідженні впливу технічних, економічних, організаційних, екологічних, психологічних соціальних та інших аспектів на ефективність використання ресурсів і конкурентоспроможність ухвалюваного рішення. *Антонюк О. Р.*

МЕНЕДЖМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНИЙ – це регіональне управління, регіональний менеджмент в управлінні адміністративно-територіальними одиницями, інтегрований процес, за допомогою якого професійно підготовлені спеціалісти формують організації і управляють ними через постановку цілей і розробку способів їх досягнення. *Антонюк О. Р.*

МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ – це сукупність засобів здійснення управлінських функцій держави, впливу суб'єктів державного управління на об'єкти. Особливості методів державно управління: реалізуються в процесі державного управління; виражають керівний (упорядковуючий) вплив суб'єктів управління на об'єкти управління є змістом цього впливу і завжди мають своїм адресатом конкретний об'єкт (індивідуальний чи колективний); в методах державного управління завжди міститься воля держави, виражаються повноваження владного характеру органів виконавчої влади; використовуються суб'єктами управління як засіб реалізації їх компетенції; мають свою форму і зовнішнє вираження. Найпоширенішою є

класифікація методів державного управління на загальні й спеціальні.

- загальні – методи управління, які застосовуються на найважливіших стадіях управлінського процесу;

- спеціальні – методи управління, які застосовуються при виконанні окремих функцій або на окремих стадіях процесу управління. *Мартинюк Г. Ф.*

МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ – це логічна послідовність алгоритму забезпечення екологічної безпеки. **М.з.е.б.** України поділяються на правові, організаційно-технічні та економічні. До правових методів належить розроблення нормативно-правових актів, які регламентують суспільні відносини у сфері екологічної безпеки, і нормативних методичних документів з питань забезпечення екологічної безпеки України. Найбільш важливими напрямками цієї діяльності є: внесення в установленому законом порядку проектів змін і доповнень у законодавство України, яке регулює відносини в сфері екологічної безпеки, з метою створення і удосконалення функціонування системи забезпечення екологічної безпеки України, усунення внутрішніх протиріч у законодавстві, протиріч, пов'язаних із міжнародними угодами, до яких приєдналась Україна, а також з метою конкретизації правових норм, які встановлюють відповідальність за правопорушення у сфері забезпечення екологічної безпеки України; законодавче розмежування повноважень між системами державного та недержавного забезпечення екологічної безпеки, визначення цілей, завдань, принципів і методів цієї діяльності, положень щодо координації та взаємодії; розроблення і прийняття нормативно-правових актів України, які встановлюють відповідальність юридичних і фізичних осіб за порушення чинного екологічного законодавства України; законодавче закріплення пріоритету розвитку вітчизняних засобів і систем безпеки. Метою організаційно-технічних **М.з.е.б.** забезпечення екологічної безпеки України є: створення і удосконалення системи забезпечення екологічної безпеки України, яка складатиметься із державної і недержавної складових; сприяння у посиленні правозастосовної діяльності органами державної влади, включаючи широку участь у попередженні правопорушень у сфері забезпечення екологічної безпеки, притягненні до відповідальності осіб, що вчинили злочини та інші правопорушення у цій сфері; розроблення, використання і удосконалення засобів і систем безпеки, методів контролю їх ефективності, підвищення надійності їх функціонування; виявлення загроз і небезпек, що можуть дестабілізувати нормальне функціонування системи екологічної безпеки; контроль за діями персоналу у системах безпеки, підготовка кадрів з управління екологічною безпекою; формування системи моніторингу показників і характеристик екологічної безпеки України в найбільш важливих сферах життєдіяльності особи і

суспільства. **Економічні методи М.з.е.б.** включають в себе: розроблення програм забезпечення екологічної безпеки України і визначення порядку їх фінансування за рахунок недержавної системи забезпечення національної безпеки; удосконалення системи фінансування робіт, пов'язаних із реалізацією правових і організаційно-технічних методів забезпечення екологічної безпеки, створення системи страхування ризиків фізичних і юридичних осіб.
Фесянов П. О.

МЕХАНІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ – це комплексне застосування технічних засобів для виконання операцій по створенню документів та організації роботи з ними. **Корбутяк В. І.**

МЕХАНІЗАЦІЯ ТА АВТОМАТИЗАЦІЯ – це ефективний шлях підвищення та якості управлінської праці; вона може здійснюватися як за рахунок впровадження систем автоматизованого управління на основі ЕОМ, так і за рахунок засобів організаційної техніки та оперативної поліграфії.
Корбутяк В. І.

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ визначається як сукупність політичних, економічних, організаційних, мотиваційних та правових засобів спрямованого впливу органів державного управління та місцевого самоврядування на об'єкт управління.

Можна стверджувати, що існуючі визначення цього поняття у науці державного управління доцільно згрупувати в дві категорії. Перша категорія визначень має більш широке теоретичне підґрунтя та соціо-гуманітарний контекст. З позицій цієї методології такі дослідження проводили Г. Атаманчук, П. Єгоров, Ю. Лисенко, Н. Нижник, К. Романенко, Р. Рудницька, І. Сазонець, Л. Тихончук, А. Гладченко та ін. До другої категорії слід віднести визначення, які сутнісно спрямовані на характеристику практичних механізмів державного управління, базуються на аналізі практики його застосування. З позицій цієї методології такі дослідження проводили О. Алейникова, В. Авер'янов, О. Амосов, В. Бакуменко, О. Ковалюк, О. Коротич, В. Малиновський, В. Федорчак. **Зима І. Я.**

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ – способи розв'язання суперечностей явища чи процесу в державному управлінні, послідовна реалізація дій, які базуються на основоположних принципах, цільовій орієнтації, функціональній діяльності з використанням відповідних їй форм і методів управління. За формою подання – це схематичне зображення статично-динамічного (структурно-функціонального) змісту процесу управління як взаємодії суб'єкта і об'єкта, єдності діяльності і відносин, функціонування певної системи чи підсистеми. Склад елементів та порядок функціонування **М.д.у.** визначається метою, засобами впливу на об'єкт,

зв'язками між елементами системи, наявністю ресурсів та можливостей конкретної ситуації. Обов'язковим складовим є: цілі, принципи, функції, методи, інформація, технологія та технічні засоби. Залежність від засобів, які використовуються у конкретних М.д.у., вони можуть бути політичними, економічними, соціальними, організаційними та правовими, а також комплексними відповідно до основних сфер суспільної діяльності.

Мартинюк Г. Ф.

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ. КЛАСИФІКАЦІЙНА СТРУКТУРА. М.д.у. містить в собі правове, інформаційне та нормативне забезпечення, використовує методи, важелі та інструменти, спирається на певні види здійснюваних в країні політик, зокрема політику сталого розвитку, промислову політику, економічну, соціальну, фінансову та культурну політики.

Зима І. Я.

МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: МЕТОДОЛОГІЧНА ОСНОВА ВИЗНАЧЕННЯ. В процесі проведення дослідження побудови сучасних механізмів державного управління доцільно розглянути вплив на це питання вчених, які представляють економічну школу. До класиків економічної науки, які зробили найбільший вплив на формування механізмів державного управління, та їх найближчих послідовників слід віднести Адама Сміта, Давида Рікардо, Карла Маркса, Олексія Гастева, Михайла Туган-Барановського, Пола Самуельсона, Йосипа Шумпетера, Якова Коваля, Фрідріха Якова фон Хайєка, Василя Леонтьєва, Мілтона Фрідмана, Джеймса Тобіна, Віктора Глушкова.

Завдяки науковій діяльності цих авторів теорія державного управління та його складова частина – вчення про механізми державного управління збагатилася такими положеннями, як розуміння економічних взаємовідносин на основі вартості, методи формування вартості, ефективність міжнародної торгівлі, використання кількісних методів, методів прогнозування, обчислювальної техніки в управлінні державою, обґрунтування економічного зростання і підходів до вивчення економічних процесів у державі, розробка конструкції теорії грошей і економічних коливань, аналіз взаємозалежності економічних, соціальних та інституціональних явищ, аналіз споживання, історії грошового обігу і розробки монетарної теорії, а також практичний показ складності політики економічної стабілізації.

Ці та багато інших досягнень вчених економічного спрямування вплинули на існуючу в даний час концепцію формування і використання механізмів державного управління. Слід зазначити, що серед визначних вчених-економістів класичної школи були яскраві представники, творчість яких була пов'язана з українською наукою – Семен Кузнець, Йосип Шумпетер, Михайло Туган-Барановський, Віктор Глушков.

Якщо узагальнити досягнення науковців минулих часів з точки зору сучасної методології визначення та класифікації механізмів державного управління, які розглядаються в тому числі як економічні, мотиваційні, організаційні, політичні, правові, то необхідно визначити відповідні положення наукових шкіл. До економічних елементів системи державного управління відносяться: розуміння економічних взаємовідносин на основі вартості, методи формування вартості, ефективність міжнародної торгівлі, обґрунтування економічного росту та підходів до вивчення економічних процесів у державі, розробка теорії грошей і економічних коливань, і глибокий аналіз взаємозалежності економічних, соціальних та інституціональних явищ, аналіз споживання, історії грошового обігу і розробка монетарної теорії, а також практичний показ складності політики економічної стабілізації (А. Сміт, Д. Ріккардо, К. Маркс, А. Гастев, М. Туган-Барановський, П. Самуельсон, Й. Шумпетер, С. Кузнець, Ф.Я. фон Хайек, В. Леонтьєв, М. Фрідман, Д. Тобін).

До мотиваційних підходів відносяться: необхідність подолання корупції, процеси європейської інтеграції та визнання передових позицій європейської цивілізації в багатьох напрямках функціонування механізму державного управління. Як важливий фактор досягнення соціальних цілей державного управління автори називали досягнення тілесного і духовного здоров'я (Т. Мор, Т. Кампанелла, Г. Сковорода, А. де Сен-Сімон, М. Чернишевський).

До організаційних підходів відноситься: використання кількісних методів, методів прогнозування, обчислювальної техніки в управлінні державою, виборність форм управління, визнання національної специфіки форм державного управління, вплив інституційних утворень на державне управління, проголошення принципів сервісної держави, діяльність якої спрямована на досягнення соціальних цілей (В. Глушков, А. де Сен-Сімон, Ж.Ж. Руссо).

До політичних підходів відносяться такі, як: визнання суверенітету народу в державному управлінні абсолютним, непогрішним, невідчужуваним, неподільним, делегування цього суверенітету уряду з метою організації державного управління, обмеження повноважень верховної влади, визнання термінів виборності органів державного управління (Ж.Ж. Руссо, А. де Сен-Сімон).

До правових підходів відносяться такі, як: розподіл управління (гілки влади), відмінність законодавчих систем різних країн, визнання загальної волі як чільної і незаперечної (Ж.Ж. Руссо, А. де Сен-Сімон). *Зима І. Я.*

МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ – система спеціальних правових засобів, за допомогою яких здійснюється впорядкування суспільних відносин. До елементів М.п.р. належать норми права, нормативно-правові акти, юридичні факти, правовідносини, акти реалізації, тлумачення та застосування

норм права, законність, правосвідомість і правова культура. *Якимчук А. Ю.*

МИРОВИЙ ПОСЕРЕДНИК – урядовий чиновник у Російській імперії, обов'язком якого була посередницька робота щодо врегулювання відносин між поміщиками та селянами під час проведення селянської реформи 1861 р. Мировий посередник після узгодження його кандидатури з предводителями дворянства призначався губернатором і затверджувався Правительствующим Сенатом. Головним завданням мирових посередників вважалося складання і введення в дію уставних грамот. Водночас вони здійснювали нагляд за сільським самоуправлінням, затверджували або відміняли вибори посадових осіб села і волості, виконували судові функції з деяких кримінальних і цивільних справ, що мало відрізнялися від колишніх поліцейсько-вотчинних функцій поміщика. Багато поміщиків в інституті мирових посередників вбачали узурпацію їхньої влади і робили спроби ліквідувати його. Дії мирових посередників оскаржувалися перед повітовим мировим з'їздом. Від червня 1861 р. в Україні почали діяти 428 мирових посередників, які дещо стримували всевладдя поміщиків у найбільш напружений момент соціального протистояння на селі. 1874 р. мирових посередників повсюдно було замінено повітовими в селянських справах присутствіями. Однак у Правобережній Україні інститут мирових посередників діяв до 1917 р. *Цецик Я. П.*

МИРОВИЙ СУДДЯ – особа, яка має повноваження розглядати справи в мирових судах. Це місцеві судові органи нижчої ланки, які мають обмежену юрисдикцію та розглядають малозначимі справи за спрощеною процедурою чи кримінальні справи у першій інстанції та здійснюють попередній розгляд справ у злочинах, що переслідуються за обвинувальним актом. У Російській імперії мирові суди створені відповідно до судової реформи 1864 р. Розглядали дрібні злочини, за які передбачалося тюремне ув'язнення до одного року, та цивільні справ з ціною позову до 500 рублів. Суддів обирали терміном на три роки повітові земські збори або міські думи з-поміж осіб, що мали майновий та освітній цензи. *Цецик Я. П.*

МІЖМУНІЦИПАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЩОДО СТВОРЕННЯ СПІЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ здійснюється у формі:

1) делегування одному із суб'єктів співробітництва іншими суб'єктами співробітництва виконання одного чи кількох завдань з передачею йому відповідних ресурсів; 2) реалізації спільних проектів, що передбачає координацію діяльності суб'єктів співробітництва та акумулювання ними на визначений період ресурсів з метою спільного здійснення відповідних заходів; 3) спільного фінансування (утримання) суб'єктами співробітництва підприємств, установ та організацій комунальної форми власності –

інфраструктурних об'єктів; 4) утворення суб'єктами співробітництва спільних комунальних підприємств, установ та організацій – спільних інфраструктурних об'єктів; 5) утворення суб'єктами співробітництва спільного органу управління для спільного виконання визначених законом повноважень. *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

МІНІСТЕРСТВО – назва головного органу в системі центральних органів виконавчої влади, яке створюється для забезпечення реалізації державної політики і здійснення державного управління у відповідній сфері діяльності. *Якимчук А. Ю.*

МІСЦЕВА ВЛАДА – 1. Вид публічної влади, яка реалізується від імені суб'єктів, що функціонують у межах певних адміністративно-територіальних одиниць. Поширюється лише на певну їх частину; може вирішувати лише локальні проблеми; має підзаконний характер і діє у порядку та межах, установлених верховною владою. В Україні відносини щодо організації і діяльності суб'єктів місцевої влади регулюються Конституцією України, Законами «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.) та «Про місцеві державні адміністрації» (1999 р.). В Україні склалися дві системи місцевої влади: система Текстова частина 87 місцевого самоврядування (територіальні громади і сформовані ними муніципальні органи) та система місцевих органів державної виконавчої влади (місцеві державні адміністрації). 2. Орган влади, який відстоює інтереси місцевого населення та діє через виборчу раду та виконавчий орган. *Сазонець І. Л.*

МІСЦЕВА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ – місцевий орган виконавчої влади, який в межах своїх повноважень здійснює виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою. *Сазонець І. Л.*

МІСЦЕВА РАДА – представницький орган місцевого самоврядування в Україні, який має право представляти інтереси територіальної громади села, селища, міста і здійснювати від їх імені функції та повноваження місцевого самоврядування. *Сазонець І. Л.*

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ – одна із форм народовладдя в Україні, сутність якої виявляється у самостійному вирішенні населенням питань місцевого значення в межах Конституції і законів України. **М.с.** здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо (місцевий референдум, вибори до місцевих рад, загальні збори), так і через представницькі органи – сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст. **М.с.** визначається і гарантується Конституцією України. *Якимчук А. Ю.*

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОЛІТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ. Органи місцевого самоврядування повинні проявляти ініціативу в здійсненні впровадження систем електронного документообігу для автоматизації діловодства, підготовку та затвердження проектів резолюцій, створення адміністративних центрів обслуговування. Основна проблема більшості місцевих органів влади органів як і раніше лежить в відомчій ізоляції адміністративних служб, що ускладнює обмін інформацією між ними. Така ж інформація дублюється і спотворюється в різні системи, які стають недоступними для місцевого управління.

Первинними цілями місцевих органів влади є наступні напрями: розробити програми впровадження електронного урядування, які повинні містити підхід міста до вдосконалення процесу управління з використанням інформатизації; збільшити фінансування електронного управління в місцевому самоврядуванні; прийняти електронний документообіг, в тому числі використання електронних цифрових підписів; забезпечити підготовку і перепідготовку фахівців для потреб місцевого самоврядування по підтримці систем електронного урядування; впровадити стандарти ISO 9001 для реформування процедур локальних структурних підрозділів державних органів з метою впровадження інформаційних технологій в діяльність з управління; розробити і впровадити спеціалізоване програмне забезпечення для автоматизації роботи центрів адміністративних послуг, електронного міста, електронної картки міста, постійно вдосконалювати сайти місцевих органів влади, розширювати їх зміст і забезпечувати зворотний зв'язок для вдосконалення системи управління та онлайн-сервіси; розширити доступ до Інтернету і збільшити швидкість з'єднання в віддалених громадах; прописати в своїх статутах принципи розвитку електронної демократії. *Сивий Р. П.*

МІСЦЕВЕ УПРАВЛІННЯ – складний механізм, який включає в себе діяльність на певній території органів місцевого самоврядування та місцевих органів державної виконавчої влади, що є складовою частиною державного механізму управління. Місцеве управління охоплює регіональні, районні, міські та інші рівні управління – всі, що знаходяться нижче державного. Дефініція «місцеве управління» була прийнята законодавством США і Великобританії для визначення організації та функціонування муніципальних закладів і вказувала тим самим на один із основних критеріїв їх розмежування від інших органів влади та управління, виокремлюючи їх локальний характер на протигагу центральній владі та державному управлінню. Взаємодія органів влади на місцевому рівні визначає ефективність реалізації регіонального управління в різних сферах: соціальній, політичній економічній тощо. *Сазонець І. Л.*

МІСЦЕВИЙ БОРГ – загальна сума боргових зобов'язань Автономної Республіки Крим, обласної ради чи територіальної громади міста з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок місцевого запозичення. *Антонюк О. Р.*

МІСЦЕВИЙ ФІНАНСОВИЙ ОРГАН – установа, що відповідно до законодавства України здійснює функції з складання, виконання *місцевих бюджетів*, контролю за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету. Для цілей цього Кодексу орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань фінансів віднесено до місцевих фінансових органів. *Антонюк О. Р.*

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ – бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування. *Антонюк О. Р.*

МІСЦЕВІ ВИБОРИ – 1) спосіб формування органу місцевого самоврядування або наділення повноваження посадової особи місцевого самоврядування шляхом голосування членів територіальної громади і визначення результатів такого голосування встановленою більшістю; 2) форма безпосереднього (прямого) волевиявлення громадян, яке здійснюється періодично відповідно до вимог, визначених Конституцією та законами України, а також статутом територіальної громади, маючи на меті визначення представників територіальних громад, які індивідуально або у складі колегіального органу вирішують від імені населення питання місцевого значення. *Сазонець І. Л.*

МІСЦЕВІ ДЕРЖАВНІ АДМІНІСТРАЦІЇ – місцеві органи виконавчої влади, які у межах своїх повноважень здійснюють виконавчу владу на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці, а також реалізують повноваження, делеговані їм відповідною радою. *Якимчук А. Ю.*

МІСЦЕВІ ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ – сукупність державних органів (місцеві державні адміністрації, відповідні суди, органи прокуратури), які здійснюють державну діяльність на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. *Якимчук А. Ю.*

МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ – запроваджені відповідно до закону місцевими радами обов'язкові безвідплатні платежі, що стягуються на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці з організацій і фізичних осіб шляхом відчуження належних їм на праві власності, господарського відання або оперативного управління грошових коштів з метою фінансового забезпечення виконання функцій місцевого самоврядування та зараховується до місцевого бюджету. Види і ставки цих платежів встановлюються місцевими радами відповідно до їх компетенції і закону. Приклади: готельний збір; збір за

парковку автомобілів; ринковий збір; збір за видачу ордеру на квартиру; збір з власників собак; курортний; за участь у бігах на іподромі; збір за виграш на бігах; збір з осіб, які беруть участь у грі на тоталізаторі на іподромі; податок з реклами; збір за право використання місцевої символіки; збір за право проведення кіно-і телезйомок; збір за проведення місцевих аукціонів, конкурсного розпродажу і лотерей; комунальний податок; збір за проїзд територією прикордонних областей автотранспорту, що прямує за кордон; збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі. Місцеві ради мають право надавати пільги на місцеві податки і збори окремим категоріям платників. Контроль за своєчасною і повною сплатою здійснюють податкові органи. Суперечки з цього приводу вирішуються у судовому порядку. *Сазонець І. Л.*

МІСЬКА ДУМА – виборний орган міського самоврядування в містах Російської імперії. Її діяльність контролювалася губернатором. Міська реформа 1870 р. замінила станові органи міськ. самоврядування на безстанові. Відтоді Міська дума обиралися на основі майнового цензу на 4 роки в кількості 30-72 гласних, Міська дума вирішувала питання благоустрою міста, опікувалася торгівлею та пром-стю, охороною здоров'я, нар. освітою, призрінням німецьких тощо. Утримувала пожежну охорону, поліцію, в'язниці, казарми, які поглинали 20-60% бюджету. «Городовое положение» 1892 звучило коло виборців, збільшило майновий ценз, зменшило число членів Міської думи (20-100 осіб в усіх містах та 160 – у столицях), посилило контроль за діяльністю Мської думи. Присутність членів її (гласних) була обов'язковою на засіданнях, що відбувалися 4-24 рази на рік. До складу Міської думи входили заг. збори, підготовчі комісії та канцелярія. *Цецик Я. П.*

МІСЬКА УПРАВА – викон. орган міського самоврядування в Росії, у тому числі на українських землях, упродовж 1870–1917 рр. Обирався міською думою з її членів на 4 роки. Міська управа складалася з вибраного голови та певної кількості членів залежно від кількості населення у місті, половина складу яких повинна була поновлюватися через кожні 2 роки. Міський голова очолював думу і Міську управу, координуючи в такий спосіб їхню діяльність. Голови управ губерських міст затверджувалися міністром внутрішніх справ, інших міст – губернатором. Міський голова міг призупинити виконання рішення Міської управи, а розбіжності між рішеннями думи та Міської управи узгоджував губернатор. Управа мала пост, канцелярію, яка поділялася на ряд відділів, що відповідали за окремі функції міського самоврядування; при канцелярії створювалися постійні, й тимчасові виконавчі комісії. *Цецик Я. П.*

МІСЬКИЙ СТАРОСТА – у Російській імперії голова адміністрації міста зі спрощеним міським управлінням. При спрощеному міському управлінні міський схід обирав зібрання 12-15 уповноважених (виборщиків), а вони

обирали міського старосту й одного-двох його помічників. Функціонувало у багатьох повітових містах України до 1917 р. Виконували подібні функції як Міські думи. *Цецик Я. П.*

МУНІЦИПАЛІТЕТ (із франц. – місто з правом самоврядування) – 1. Орган місцевого самоврядування населеного пункту у багатьох країнах. У республіканську епоху римської історії так називали міста, які користувалися правом самоврядування. У деяких країнах (США, Великобританія) муніципалітетом називаються лише органи міського управління. Вони обираються населенням відповідних адміністративно-територіальних одиниць і розглядаються у конституційному праві як публічно-правові корпорації. Муніципалітет складається з виборної колегії на чолі з мером, бургомістром та чиновницького виконавчого апарату. 2. Самоврядна громада з правами юридичної особи. 3. Будинок, в якому міститься орган місцевого (міського самоврядування). *Сазонець І. Л.*

МУНІЦИПАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ – це діяльність місцевого самоврядування, спрямована на задоволення інтересів територіальної спільноти, здійснювана у визначених чинним законодавством формах через муніципальне господарство. *Сазонець І. Л.*

Н

НАБІР КАНДИДАТІВ – процес визначення кандидатів на посади державної служби за допомогою таких методів, як залучення заяв зсередини й із-зовні державної служби, а також використання системи інвентаризації людських ресурсів. *Якимчук А. Ю.*

НАДХОДЖЕННЯ БЮДЖЕТУ – доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (*місцевих*) запозичень, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів. *Антонюк О. Р.*

НАЗВА ОРГАНІЗАЦІЇ – автора документа має відповідати назві, зазначеній в її установчих документах (статуті, положенні, установчому документі). *Корбутяк В. І.*

НАКАЗИ З ОСОБОВОГО СКЛАДУ – це кадрові документи, які регламентують питання прийняття на роботу, переведення, звільнення, надання різних відпусток, стягнення, заохочення, відрядження. *Корбутяк В. І.*

НАСЕЛЕНИЙ ПУНКТ (ПОСЕЛЕНСЬКІ МУНІЦИПАЛЬНІ УТВОРЕННЯ) – частина комплексно заселеної території, яка складається у результаті господарської та іншої суспільної діяльності, має сталий склад населення, власну назву та зареєстрована у передбаченому законом порядку.

Такі муніципальні утворення мають власну інфраструктуру, що забезпечує завершеність виробничих циклів та свою власну мінімальну інфраструктуру. Виділяють сільські (села та селища) і міські (міста та селища міського типу) населені пункти. *Сазонець І. Л.*

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ (далі – Національна академія) - головний державний вищий навчальний заклад України з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Указом Президента України від 30 травня 1995 р. № 398 була утворена Українська Академія державного управління при Президентові України. У 1996 р. розпочали діяльність регіональні підрозділи Української Академії державного управління при Президентові України у Дніпропетровську, Львові, Одесі та Харкові, які в 2001 р. отримали статус регіональних інститутів. Указом Президента України від 21 серпня 2003 р. № 869, враховуючи вагомий внесок у розвиток державного управління в Україні, а також беручи до уваги загальнодержавне і міжнародне визнання результатів її діяльності, Українській Академії державного управління при Президентові України було надано статус національної з наступним перейменуванням у Національну академію державного управління при Президентові України.

Місія Національної академії полягає у формуванні професійної демократичної управлінської еліти українського суспільства на основі сучасних наукових досягнень та технологій передачі знань щодо здійснення ефективного публічного управління. *Мартинюк Г. Ф.*

НЕДОЛІКИ ЗАКОНОДАВЧОЇ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я. До таких недоліків ми можемо віднести:

- галузеві закони України не є законами прямої дії, оскільки вони не прописують реальних механізмів їхньої реалізації. Мається на увазі, що це буде зроблено в підзаконних актах, але на практиці часто використовуються різні роз'яснення, інформаційні листи й т.д., які взагалі не є НПА;

- різноманіття й безліч НПА різного рівня, присвячених одному питанню, але, що не завжди трактуються однаково. Крім того, недоступність їх усіх у зв'язці істотно ускладнює нормативно-правове управління галуззю, вносить у нього протиріччя;

- дуже часто при розгортанні положень закону в підзаконних актах допускаються перекручування, у результаті відбуваються різночитання;

- велика кількість НПА не дозволяє побачити за цією безліччю правові прогалини й протиріччя;

- відсутність галузевого законодавства й відомчих галузевих НПА на

місцях, прийняття локальних актів і розпоряджень, що найчастіше розширюють і спотворюють галузеве законодавство, значно ускладнює управління галуззю;

- відсутність єдиного консолідованого законодавчого акту в сфері охорони здоров'я (одні питання охорони здоров'я регламентуються законами, інші – указами Президента України, треті – постановами Уряду, четверті – постановами й наказами МОЗ України, внесеними в Єдиний державний реєстр правових актів, п'яті являють собою неопубліковані накази МОЗ України), доступного не тільки керівникам охорони здоров'я, медичним працівникам, але й населенню, ускладнює надання медичної допомоги в межах доказової й правової медицини. *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

НЕОПУБЛІКОВАНИЙ ДОКУМЕНТ – це документ, не розрахований на широке поширення, створений у ході роботи установ, підприємств, окремих осіб, відображає результат їх діяльності. *Корбутяк В. І.*

НЕПРАВОМІРНА ВИГОДА – грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав (Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>). *Дробко Е. В.*

НОМЕНКЛАТУРА СПРАВ – це систематизований перелік конкретних заголовків справ, створюваних у діловодстві установи з зазначенням строків їх зберігання. цей документ забезпечує встановлення єдиної системи формування справ, їх облік і являється обов'язковим для кожної установи. *Корбутяк В. І.*

НОРМАТИВНИЙ ДОКУМЕНТ – продукт стандартизації, що встановлює правила, загальні принципи або характеристики, що стосуються різних видів діяльності чи їх результатів. *Корбутяк В. І.*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТ – офіційний письмовий документ, прийнятий у встановленому законом порядку і формі уповноваженими на те суб'єктами правотворчості, який закріплює правило поведінки загального характеру, що забезпечується державою. **Н.п.а.** є основним джерелом права України. **Н.п.а.** поділяються на закони та підзаконні акти. *Якимчук А. Ю.*

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР – письмова угода, в якій правила поведінки загального характеру встановлюються за взаємною згодою двох і більше суб'єктів правових відносин і забезпечується державою. *Якимчук А. Ю.*

О

ОБ'ЄДНАНА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА (ОТГ, об'єднана громада) – добровільне об'єднання мешканців декількох розрізнених сіл, селищ чи міст в одну адміністративну одиницю. Об'єднані громади

утворюються внаслідок добровільного об'єднання суміжних територіальних громад сіл, селищ, міст. Об'єднана територіальна громада, адміністративним центром якої визначено місто, є міською територіальною громадою, центром якої визначено селище міського типу, – селищною, центром якої визначено село, – сільською.

Після створення, ОТГ отримує ресурси населених пунктів та відповідні повноваження. Крім цього, ОТГ переходять на прямі бюджетні відносини із державним бюджетом, не підпорядковуються районній раді, а самі визначають напрямок розвитку та на що витратити зароблені гроші. Створення ОТГ робить отримання адміністративних послуг ближчим до людей: в кожній ОТГ створюється свій центр надання адміністративних послуг. Об'єднані громади отримують такі ж доходи, які сьогодні отримують міста обласного значення, адже після об'єднання в бюджеті ОТГ залишається:

- 60% податку на доходи фізичних осіб;
- 100% податку на майно;
- 100% єдиного податку;
- 5% акцизного податку з роздрібною торгівлі (тютюн, алкоголь, нафтопродукти);
- 100% податку на прибуток установ комунальної власності ОТГ;
- 100% платежів за надання адміністративних послуг;
- 25% екологічного податку. *Безтелесна Л. І.*

ОБ'ЄДНАННЯ ГРОМАДЯН – добровільне громадське формування, яке створено на основі єдності інтересів для спільної реалізації громадянами своїх прав і свобод. **О.г.** можуть бути всеукраїнськими, місцевими, міжнародними. **О.г.** незалежно від назви визнається політичною партією або громадською організацією. *Якимчук А. Ю.*

ОБ'ЄДНАННЯ СПІВВЛАСНИКІВ БАГАТОКВАРТИРНИХ БУДИНКІВ – це господарська організація, форма об'єднання власників житлових та нежитлових приміщень у багатоквартирному будинку для спільного управління комплексом нерухомого майна (кондомініумом), володіння, користування і в установлених законодавством межах розпорядження спільним неподільним майном. Об'єднання діє на підставі Закону України «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку» (2001 р.). Основним документом, який закладає правову базу для взаємин між окремими власниками житлових та нежитлових приміщень будинку, де створено об'єднання, є його статут. Органами управління цього об'єднання є: загальні збори його членів, правління, ревізійна комісія. *Сазонець І. Л.*

ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ – суб'єкт господарювання державної і комунальної власності, підприємства, утворені в установленому порядку

органами державної влади, *органами місцевого самоврядування* та уповноважені на отримання державних коштів, взяття за ними зобов'язань і здійснення платежів, у тому числі державні, казенні, комунальні підприємства, а також господарські товариства, у статутному капіталі яких державна або комунальна частка акцій (часток, паїв) перевищує 50 відсотків, їх дочірні підприємства, а також підприємства, господарські товариства, у статутному капіталі яких 50 і більше відсотків належить державним, у тому числі казенним, комунальним підприємствам та господарським товариствам, у статутному капіталі яких державна або комунальна частка акцій (часток, паїв) перевищує 50 відсотків, об'єднання таких підприємств. *Антонюк О. Р.*

ОБ'ЄКТИ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ – регіональний господарський комплекс (промисловість, будівництво, сільське господарство, транспорт, зв'язок), населення і трудові ресурси, соціальна інфраструктура (освіта, наука, культура і мистецтво, охорона здоров'я, спорт, побутове обслуговування), місцеве господарство (об'єкти комунальної власності), природне середовище (вода, надра, земля, атмосфера, рослинний і тваринний світ) регіону. *Сазонець І. Л.*

ОБЛАСНА РАДА – орган місцевого самоврядування, який представляє спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ і міст області. Порядок формування та організації діяльності обласної ради визначено Конституцією України, Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 р.), іншими правовими актами. Обласна рада складається з депутатів, яких обирає населення області терміном на 5 роки. Загальний склад обласної ради встановлюється радою попереднього скликання відповідно до чинного законодавства, з урахуванням кількості районів в області, міст обласного значення і кількості в них населення, але не повинен перевищувати 200 депутатів. Голова обласної ради та його заступники обираються з депутатського складу. Організаційними формами діяльності обласної ради є сесії, які скликаються за необхідністю (але не менше одного разу на квартал), засідання постійних комісій, робота депутатів, голови ради, його заступників, президії (колегії) та апарату. Обласний бюджет – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання. *Сазонець І. Л.*

ОБЛАСТЬ – 1. У СРСР і УРСР – адміністративно-територіальна одиниця, створена замість давніх губерній, а згодом, у 1931-32 рр. – округ, органи якої були підпорядковані центральним органам республіки. В Україні – вищий рівень адміністративно-територіального поділу держави, великий регіон, що характеризується певною цілісністю та самодостатністю економічного і

соціального розвитку, місцевими особливостями і традиціями; це автономні структури із самостійною відповідальністю та функціями. Область поділяється на райони, міста обласного значення та інші адміністративно-територіальні одиниці. Відповідно до ст. 133 Основного Закону в Україні – 24 області. В окремих державах (Італія, Іспанія) – це також адміністративно-територіальна одиниця вищого рівня. 2. Вид автономії. У цьому випадку до найменування області додається термін «автономна». *Сазонець І. Л.*

ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ – це сукупність заходів спеціально уповноваженого органу виконавчої влади з питань фінансового моніторингу з аналізу інформації щодо фінансових операцій, що надається суб'єктами первинного фінансового моніторингу, а також заходів з перевірки такої інформації відповідно до законодавства України. *Антонюк О. Р.*

ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО (МІСЦЕВОГО) БОРГУ – операції щодо здійснення плати за користування кредитом (позикою), сплати комісій, штрафів та інших платежів, пов'язаних з управлінням державним (місцевим) боргом; до таких операцій не належить погашення державного (місцевого) боргу. *Антонюк О. Р.*

ОГЛЯДОВЕ ВИДАННЯ – це інформаційне видання, що містить публікацію одного або кількох оглядів, що містять результати аналізу й узагальнення поданих у первинних документах відомостей. *Корбутяк В. І.*

ОГЛЯДОВО-АНАЛІТИЧНИЙ ДОКУМЕНТ – результат аналітико-синтетичної переробки одного чи кількох первинних документів, які містять вихідну інформацію. *Корбутяк В. І.*

ОСОБОВА СПРАВА – сукупність документів, які містять найповніші відомості про працівника і характеризують його біологічні, біографічні, ділові, особисті якості. *Корбутяк В. І.*

ОДЕРЖУВАЧ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ – суб'єкт господарювання, громадська чи інша організація, яка не має статусу бюджетної установи, уповноважена розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, та отримує на їх виконання кошти бюджету. *Антонюк О. Р.*

ОПИС СПРАВ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ – довідник в електронній формі, призначений для обліку та розкриття змісту одиниць зберігання, одиниць обліку, закріплення їх систематизації в межах архівного фонду. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ОПТИЧНИЙ ДОКУМЕНТ – носій інформації, заснований на оптичних способах запису, зчитування та відтворення. *Корбутяк В. І.*

ОРГАН ДЕРЖАВИ – структурний елемент апарату держави, створений

державою чи обраний безпосередньо народом колектив державних службовців (або один державний службовець), які наділені державно-владними повноваженнями та необхідними матеріально-технічними засобами для виконання завдань і функцій держави. *Якимчук А. Ю.*

ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ – різновид самостійних державних органів, призначених для здійснення виконавчих та розпорядчих функцій управлінського характеру щодо безпосереднього керівництва державними справами. О.в.в. класифікуються на: 1) вищі (КМ України); 2) центральні (міністерства, державні комітети, центральні О.в.в. зі спеціальним статусом); 3) місцеві (державні адміністрації в областях, районах, районах АРК, містах Києві, Севастополі). *Якимчук А. Ю.*

ОРГАНИ ВОЛОСНОГО УПРАВЛІННЯ – волосний сход, волосне правління та волосний старшина. *Цецик Я. П.*

ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ – організаційні та структурно відокремлені частини державного механізму, які наділені відповідними державно-владними повноваженнями, що реалізуються у визначених законом правових та організаційних формах. О.д.в. поділяються на види: 1) за способом формування – виборні (ВР України, Президент України) та призначені (КМ України, судді); 2) за обсягом владних повноважень – всеукраїнські (ВР України, Президент України) та місцеві (місцеві державні адміністрації); 3) за характером компетенції загальної (КМ України) та галузевої (МВС) компетенції; 4) за порядком вирішення питань одноособові (Президент України) та колегіальні (ВР України, КМ України); 5) за принципом поділу влади – законодавчі, виконавчі та судові органи. *Якимчук А. Ю.*

ОРГАН МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – орган (інституція), який утворюється територіальною громадою (територіальними громадами села, селища, міста, району у місті, району, області) у встановленому чинним законодавством порядку для виконання завдань і функцій місцевого самоврядування, наділених, відповідно до закону, владними повноваженнями, що реалізуються у визначених законом правових та організаційних формах. До органів місцевого самоврядування належать: сільські, селищні, міські, районні (у місті) ради та їх виконавчі органи; районні та обласні ради; органи самоорганізації населення. *Сазонець І. Л.*

ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – сукупність організаційних форм і політико-правових інститутів прямого волевиявлення жителів певної території. До органів місцевого самоврядування відносяться: безпосередні органи – збори, сходи громадян, на яких прямим волевиявленням більшості жителів вирішуються місцеві питання (вони проводяться в невеликих населених пунктах, де для цього не утворюються представницькі органи);

представницькі органи – ті, які обираються безпосередньо населенням і які можуть іменуватися муніципальними зборами, комітетом, думою тощо; виконавчі органи – посадові особи та підрозділи місцевого самоврядування (міський, сільський, селищний голови, виконавчі комітети, старости тощо), що обираються населенням або представницьким органом. Можуть також утворюватися й інші органи територіального самоврядування: ради мікрорайонів, вуличні, будинкові комітети, союзи, асоціації органів місцевого самоврядування тощо. *Сазонець І. Л.*

ОРГАНИ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ – одна із ланок системи місцевого самоврядування, форма участі членів територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах у вирішенні окремих питань місцевого значення. **О.с.н.** є: будинкові, вуличні, квартальні комітети, комітети мікрорайонів, комітети районів у містах, сільські, селищні комітети тощо. *Якимчук А. Ю.*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ КАДРОВІ ДОКУМЕНТИ – надають інформацію про організацію праці та її оплати, а також про організацію (як організаційно-правову форму), регламентацію роботи конкретних осіб. *Корбутяк В. І.*

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ЗДІЙСНЕННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ – діяльність державних органів, яка спрямована на сприяння реалізації функцій держави і не пов'язана з виданням та застосуванням юридичних актів. До них відносяться організаційно – регламентуюча, організаційно – господарська та організаційно – ідеологічна. *Якимчук А. Ю.*

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ДОКУМЕНТАМИ – це створення оптимальних умов для всіх видів робіт з документами (до моменту його знищення або передачі на архівне зберігання). *Корбутяк В. І.*

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ – найважливіші напрямки діяльності держави, які мають пріоритетне значення у визначений історичний період розвитку суспільства. *Якимчук А. Ю.*

ОТГ САЙТ. Сайт ОТГ – повинен бути:

1) інформаційним, що підтверджується розміщенням якісних фотографій, проведенням відео-зйомок, зйомок веб-камерами, 3D-зображенням, актуальної інформації, наявністю стрічки новин, англійською мовною версією сайту, акцентами на основних і додаткових послугах;

2) комунікативним, що відображає відгуки мешканців і гостей, зокрема, хоча б один негативний, зв'язок із соціальними мережами;

3) налаштованим на пошукову оптимізацію;

4) спроможним до проведення розсилки новин. *Безтелесна Л. І.*

ОТГ. ФОРМУВАННЯ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН. Формування партнерських відносин ОТГ з іншими суб'єктами діяльності дозволяє використовувати компетенції, ресурси інших, а головне знаходити інвесторів

для реалізації планів розвитку громади. Такі зміни у сучасній економіці сприяють впровадженню у практику та розвиток теорії маркетингу відносин та стратегічного партнерства, результатом чого є виникнення нових форм конкурентної боротьби, що ґрунтуються на стратегічній взаємодії.

У період до впровадження маркетингових відносини між суб'єктами діяльності дії були залежними від пропозиції і попиту, що в результаті впливало на своєрідну координацію поведінки виробників і споживачів за допомогою механізму цін. Нині механізм цін не є єдиною і достатньою умовою існування суб'єкта на конкретному ринку, оскільки увага зосереджується на відносинах, які відбуваються між ними, ступенем їх залучення і залежності, рівня можливих конфліктів і методів їх вирішення. Актуальними стають спільні цінності, цілі та стратегії, довіра та обмін інформацією, солідарна відповідальність за ризики.

Ключовими ідеями концепції маркетингу відносин, які дають можливість піднімати питання про стратегічні аспекти організації управління відносинам між суб'єктами, є:

- акцент на довготермінову співпрацю: формування відносин відбувається з огляду на довготермінову перспективу, а не на короткострокову вигоду – як свідчить практика здійснення одноразових трансакцій;
- взаємовигідний підхід: з огляду на орієнтацію на тривалий термін, співпраця ґрунтується на пошуку оптимальних варіантів для кожного із партнерів з метою забезпечення виграшу у довготерміновій перспективі;
- створення цінності для кожної зі сторін: формування взаємовідносин між бізнес-партнерами неможливе без їх чіткого усвідомлення тієї цінності, яку можна отримати в результаті взаємодії із партнером;
- активність кожної зі сторін відносин для підтримання та розвитку співпраці: обидві сторони займають активну позицію у налагодженні оптимального варіанту співпраці; якість взаємовідносин та їх довготерміновість залежать від того, наскільки якісно кожна зі сторін управляє процесом взаємовідносин у минулому та теперішньому, що в результаті відображається у показниках довіри партнера;
- багатомірність взаємовпливу: з огляду на довготривалість взаємовідносин значно зростає роль технологічної, соціальної та економічної складових відносин між партнерами, на відміну від разових трансакцій.

Фундаментальним питанням для партнерства є організація взаємних відносин, яка спирається на такі засади.

Метою партнерства є забезпечення ефективності спільних заходів для досягнення кінцевого ефекту (мети, цілі).

Водночас, фундамент, що взаємопов'язує всіх учасників у процесі створення доданої вартості для кінцевого споживача – партнерство, несе не лише користі, але і потенційні ризики, подолання яких в першу чергу підкреслює роль координації у процесі «налаштування» відносин.

Користь налагодження партнерства полягає у такому:

- продукування інновацій;
- можливість більш легкого доступу до обмежених ресурсів і навичок;
- організація і утримання спільної бази (інфраструктурних об'єктів);
- використання більш досконаlih технологій;
- зростання компетентцій працівників;
- отримання інформації та ін.

Реформування територіального устрою та місцевого самоврядування в Україні актуалізує не лише процес об'єднання територіальних громад, проте не менш важливим для кожної громади є економічний розвиток, реалізація ініціатив, які створюватимуть нові робочі місця, розбудовуватимуть малий і середній бізнес і створюватимуть додану вартість. *Безтелесна Л. І.*

II

ПАПЕРОВА КОПІЯ ОРИГІНАЛУ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА – візуальне подання електронного документа у паперовій формі, яке засвідчене в порядку, встановленому цією інструкцією. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ПАРЛАМЕНТ – вищий загальнонаціональний представницький орган держави, побудований на виборчих засадах. *Якимчук А. Ю.*

ПАСПОРТ БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ – документ, що визначає мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми відповідно до бюджетного призначення, встановленого законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), та цілей державної політики у відповідній сфері діяльності, формування та/або реалізацію якої забезпечує головний розпорядник бюджетних коштів. *Антонюк О. Р.*

ПАСПОРТ ТЕРИТОРІЇ (НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ, МІСТА) – система основних показників економічного і соціального розвитку та екологічного стану, складова частина Єдиної статистичної інформаційної системи. *Сазонець І.Л.*

ПЕРВИННІ ОБЛІКОВІ ДОКУМЕНТИ – слугують для накопичення інформації по кожній конкретній особі: особова картка, документи особової справи, картка спеціаліста тощо. *Корбутяк В. І.*

ПЕРЕВАГИ ПЕРЕТВОРЕННЯ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ІЗ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ У КОМУНАЛЬНЕ НЕКОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО.

1. Керівник закладу охорони здоров'я, що діє у статусі підприємства, отримує значно більшу, ніж це можливо в умовах статусу бюджетної установи, свободу у розпорядженні активами, фінансами та формуванні кадрової політики закладу охорони здоров'я, визначенні внутрішньої організаційної структури закладу. 2. Підприємство має можливість самостійно встановлювати будь-які форми оплати праці працівників, що допускаються законодавством. 3. Фінансування закладу зі статусом підприємства здійснюється не за постатейним кошторисом витрат, а на основі власного фінансового плану, що дозволяє такому закладу охорони здоров'я бути більш гнучкими та самостійними у прийнятті рішень порівняно із суб'єктами, що мають статус бюджетної установи. 4. Право підприємства утворювати об'єднання підприємств з іншими закладами охорони здоров'я які також діють у статусі підприємства, з метою перерозподілу функцій між ними та спільної оптимізації використання матеріальних, людських та фінансових ресурсів – членів об'єднання. 5. Підприємство може наймати за договорами підряду лікарів фізичних осіб-підприємців, які зареєстровані та одержали відповідну. *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

ПЕРЕПІДГОТОВКА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ І ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – це їх навчання з метою здобуття ними освіти відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, магістра з іншою (порівняно з базовою) спеціальністю в межах, як правило, відповідної галузі знань. *Сазонець І. Л.*

ПЕРЕПІДГОТОВКА КАДРІВ – це отримання іншої спеціальності та професії на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня (ОКР) та практичного досвіду, а також одночасне навчання за двома спеціальностями відповідного ОКР в одному або різних навчальних закладах. *Мартинюк Г. Ф.*

ПЕРІОДИЧНЕ ВИДАННЯ – видання, що виходить через певні проміжки часу постійним для кожного року числом номерів (випусків), нумерованими чи датованими випусками, що не повторюються за змістом, однотипно оформленими, мають однакову назву. *Корбутяк В. І.*

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ спрямоване на послідовне удосконалення професійних знань, умінь і навиків, зростання майстерності, професії. Підвищення кваліфікації – це навчання, направлене на підтримку і удосконалення професійного рівня, знань і умінь персоналу. Підвищення кваліфікації – підвищення рівня готовності особи до виконання її професійних завдань та обов'язків або набуття особою здатності виконувати додаткові

завдання та обов'язки шляхом набуття нових знань і вмінь у межах професійної діяльності або галузі знань. *Мартинюк Г. Ф.*

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ І ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – це їх навчання з метою оновлення та розвитку знань, умінь та навичок, необхідних для ефективного вирішення завдань професійної діяльності на державній службі, службі в органах місцевого самоврядування. *Сазонець І. Л.*

ПІДГОТОВКА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ І ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – це їх навчання з метою здобуття освіти відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста, магістра за спеціальностями, спрямованими для професійної діяльності на державній службі, в органах місцевого самоврядування, а також навчання в аспірантурі, докторантурі Академії, інших навчальних закладах або наукових установах за спеціальностями, спрямованими для професійної діяльності на державній службі. *Сазонець І. Л.*

ПІДЗАКОННІ АКТИ – нормативно-правові акти, прийняті уповноваженими на те компетентними правотворчими державними органами на підставі та на виконання законів. **П.а.** мають меншу юридичну силу, ніж будь-який закон і не можуть суперечити йому, а також не можуть змінювати або скасовувати норми законів. **П.а.** поділяють на: 1) загальні (постанови ВР України, укази Президента України, постанови, розпорядження КМ, акти Конституційного Суду, Верховного Суду, Генерального прокурора України, вищих судів України); 2) відомчі (інструкції, вказівки, нормативні накази міністерств, державних комітетів, інших органів центральної виконавчої влади зі спеціальним статусом); 3) місцеві (рішення і нормативні ухвали місцевих рад, рішення виконавчих комітетів місцевих рад, нормативні накази управлінь і відділів обласних та районних державних адміністрацій); 4) локальні (інструкції та нормативні накази адміністрацій державних підприємств, установ, організацій). *Якимчук А. Ю.*

ПІДПИСАННЯ ПРОЕКТУ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА (ПІДПИСАННЯ) – накладання уповноваженою особою (уповноваженими особами), зазначеною (зазначеними) у реквізитах підписувача такого документа, електронного цифрового підпису (підписів) на проект електронного документа для засвідчення факту його затвердження. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ПІДПИСАННЯ УГОДИ ІЗ НСЗУ ЗАКЛАДАМ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ. Для підписання необхідно:

1. Здійснити автономізацію закладу та перетворитися із комунальної установи у комунальне некомерційне підприємство. Даний етап вимагає злагодженої командної роботи органів місцевого самоврядування, які є

власником закладу та безпосередньо керівництва медичної установи.

2. Мати діючу ліцензію на провадження господарської діяльності з медичної практики, інших дозвільних документів, передбачених законом.

3. Обрати медичну інформаційну систему та підключитися до електронної системи охорони здоров'я (eHealth). Це дозволить закладам вести точний облік пацієнтів, які отримують послуги та із часом перейти на електронний документообіг.

4. Забезпечити відповідність матеріально-технічного оснащення закладу вимогам примірних табелів оснащення. Для цього слід оцінити власну матеріально-технічну базу та розробити покроковий та реалістичний план закупівель. *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

ПІЛЬГИ – встановлені законодавством або підзаконними актами переваги, додаткові права, що надаються певним категоріям громадян або організаціям, підприємствам, регіонам порівняно з іншими громадянами, організаціями, підприємствами, регіонами. *Якимчук А. Ю.*

ПЛАН ДІЙ РЕФОРМУВАННЯ МЕДИЦИНИ В ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ. Запровадження нової моделі фінансування для первинної медичної допомоги; створення правових основ для нової системи фінансування охорони здоров'я; створення єдиного національного замовника медичних послуг; створення єдиної електронної системи обміну медичною інформацією; перегляд уніфікованих клінічних протоколів для переліку найбільш поширених медичних станів і спрощення вимог до ведення паперової звітності у медичних закладах; запровадження нової моделі фінансування медичної допомоги для вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги; створення госпітальних округів; запровадження національної системи реімбурсації лікарських засобів для визначеного переліку медичних станів; автономізація бюджетних закладів охорони здоров'я. Цей пункт відноситься і до комунальних закладів охорони здоров'я. *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ – процес регулювання використання територій, яка полягає у створенні та впровадженні містобудівної документації, ухваленні та реалізації відповідних рішень; правова діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, пов'язана з регулюванням використання територій, що полягає у розробці та затвердженні документації, відповідно до якої здійснюється використання земель населених пунктів та інших категорій земель. Ця діяльність органів влади на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях регулюється Законами «Про основи містобудування» (1992 р.), «Про планування та забудову територій» (2000 р.), «Про генеральну схему планування території України»

(2002 р.) та іншими нормативно-правовими актами. *Сазонець І. Л.*

ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕЛЕГОВАНІ ОРГАНАМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – надані законом окремі повноваження органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування, реалізація яких пов'язана з виконанням функцій виконавчої влади на місцях і у виконанні яких виконками є підконтрольними та підзвітними відповідним органам виконавчої влади. *Сазонець І. Л.*

ПОВНОВАЖЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – це визначені Конституцією та законами України, іншими правовими актами права та обов'язки територіальних громад, органів місцевого самоврядування щодо здійснення завдань та функцій місцевого самоврядування. *Сазонець І. Л.*

ПОВНОВАЖЕННЯ РАЙОННИХ ТА ОБЛАСНИХ РАД – забезпечення реалізації спільних інтересів територіальних громад сіл, селищ і міст на своїй території, а також захист інтересів місцевого самоврядування перед районними та обласними державними адміністраціями. *Сазонець І. Л.*

ПОДІЛ ВЛАДИ – конституційне розмежування владних компетенцій та повноважень між законодавчою, виконавчою і судовою гілками влади, кожна із якої має бути відносно самостійною, незалежною. Для узгодження їх дій Конституцією України передбачена система стримувань і противаг, що має на меті виключення можливості концентрації влади в руках одного органу. *Якимчук А. Ю.*

ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ – вплив суб'єктів управління на всіх учасників відтворювального процесу для досягнення параметрів вибраного сценарію щодо розвитку регіону. Її взаємозалежні та взаємо визначальні елементи: соціальна політика – сукупність дій, спрямованих на зміну умов праці та життя людей (населення регіону); структурна політика – сукупність дій, метою яких є зміна структурних характеристик господарства регіону та його елементів; політика розміщення – дії з раціоналізації територіальної організації господарства регіону; інвестиційна політика – дії, спрямовані на забезпечення пріоритетних напрямків інвестицій. *Сазонець І. Л.*

ПОЛІТИЧНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ – напрямки діяльності держави та її органів зі створення умов для формування і функціонування державної влади на засадах демократії, регулювання сфери політичних відносин, забезпечення народовладдя. *Якимчук А. Ю.*

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я. Управління закладами охорони здоров'я, які належать територіальним громадам або передані їм, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення; забезпечення в межах наданих повноважень доступності та безоплатності медичного обслуговування на

відповідній території; забезпечення, відповідно до закону, розвитку всіх видів медичного обслуговування, розвитку та вдосконалення мережі лікувальних закладів усіх форм власності, визначення потреби та формування замовлень на кадри для цих закладів, укладення договорів на підготовку спеціалістів, організація роботи щодо удосконалення кваліфікації кадрів; прийняття рішень про створення, ліквідацію, реорганізацію та перепрофілювання підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідної територіальної громади; здійснення заходів щодо розширення та вдосконалення мережі таких підприємств та ін.; управління в межах, визначених радою, майном, що належить до комунальної власності відповідних територіальних громад; встановлення порядку та здійснення контролю за використанням прибутків підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад; заслуховування звітів про роботу керівників підприємств, установ та організацій комунальної власності відповідних територіальних громад; встановлення в порядку і межах, визначених законом, тарифів; об'єднання на договірних засадах коштів відповідного місцевого бюджету та інших місцевих бюджетів для виконання спільних проектів або для спільного фінансування комунальних підприємств; розгляд проектів планів підприємств і організацій, які належать до комунальної власності відповідних територіальних громад, внесення до них зауважень і пропозицій, здійснення контролю за їх виконанням. *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

ПОВНОТА ІНФОРМАЦІЇ У ТЕКСТІ ДОКУМЕНТА – зміст документа повинен вичерпувати всі обставини пов'язані з вирішенням питання; у тексті ніщо не припущено, нічого не потрібно домислювати. *Корбутяк В. І.*

ПОГАШЕННЯ ДЕРЖАВНОГО (МІСЦЕВОГО) БОРГУ – операції з повернення позичальником кредитів (позик) відповідно до умов кредитних договорів та/або випуску боргових цінних паперів. *Антонюк О. Р.*

ПОГОДЖУВАЧ – посадова особа, що здійснює візування (погодження) проекту документа. *Корбутяк В. І.*

ПОЛОЖЕННЯ – це правовий акт, що встановлює основні правила організації та діяльності державних органів, структурних підрозділів, а також установ, організацій, підприємств (філій), що їм підпорядковані; положення – це правовий акт, що встановлює основні правила організації та діяльності державних органів, структурних підрозділів, а також установ, організацій, підприємств (філій), що їм підпорядковані. *Корбутяк В. І.*

ПОСАДА – визначена структурою і штатним розписом первинна структурна одиниця державного органу та його апарату, на яку покладено встановлене нормативними актами коло службових повноважень. *Якимчук А. Ю.*

ПОСАДОВА ІНСТРУКЦІЯ – головний організаційно-правовий документ, який регламентує діяльність працівників діловодної служби, визначає їх права, положення в організації, характер роботи. *Корбутяк В. І.*

ПОСАДОВА ОСОБА – особа, яка обіймає посаду керівника чи заступника керівника державного органу та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативно-правовими актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій. *Якимчук А. Ю.*

ПОСАДОВА ОСОБА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – відповідно до ст. 2 Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» (2001) це особа, яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження щодо здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій, і отримує заробітну плату з місцевого бюджету. Сюди належать: керівники місцевого самоврядування (посадові особи територіальної громади); керівники органів місцевого самоврядування; відповідальні працівники органів місцевого самоврядування, які займають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків. *Сазонець І. Л.*

ПОСАДОВА ОСОБА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ – сільський, селищний та міський голова, який є одноосібним представником відповідної територіальної громади. Він очолює відповідну раду та її виконавчі органи, головує на засіданнях ради. *Сазонець І. Л.*

ПОСАДОВІ ОBOB'ЯЗКИ В ТЕКСТІ ІНСТРУКЦІЇ – розкривають зміст робіт, які має виконувати працівник; розробляють на основі кваліфікаційної характеристики, крім цього роботодавець може доповнити посадову інструкцію роботами передбаченими статутами, регламентами, інструкціями та іншими нормативними документами. *Корбутяк В. І.*

ПОСТІЙНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ – напрямки діяльності держави, що здійснюються впродовж тривалого часу і притаманні їй на всіх або більшості етапах її існування, розвитку та функціонування. *Якимчук А. Ю.*

ПОТЕНЦІЙНИЙ КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ – наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень (Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>). *Дробко Е. В.*

ПОХІДНІ ОБЛІКОВІ ДОКУМЕНТИ – книжкові (журнальні) форми реєстрації облікових даних в яких формується інформація по підприємству:

штатна посадова і алфавітна книги, книга обліку осіб зарахованих до кадрового резерву, книга обліку трудових книжок, журнали обліку відпусток, дисциплінарних стягнень, обліку прийняття, переміщення, звільнення тощо.

Корбутяк В. І.

ПРАВА ГРОМАДЯНИНА – права, які мають позитивний (волевстановлений) характер і закріплюються за особою, яка має громадянство відповідної держави. **Якимчук А. Ю.**

ПРАВА ЛЮДИНИ – права, які людина отримує від народження, пов'язані з її існуванням і розвитком та закріплені в Конституції України. **П.л.** мають природний характер і порівняно з правами громадянина пріоритетні, вони поширюються на всіх людей, які на законних підставах проживають на території тієї чи іншої держави. **Якимчук А. Ю.**

ПРАВА ПРАЦІВНИКА В ПОСАДОВІЙ ІНСТРУКЦІЇ – визначають права за допомогою яких забезпечується виконання покладених на працівника посадових обов'язків. **Корбутяк В. І.**

ПРАВО ЗАКОНОДАВЧОЇ ІНІЦІАТИВИ – внесення до ВР України офіційної пропозиції про прийняття, зміну чи скасування закону. **П.з.і.** в Україні належить: 1) Президенту України; 2) народним депутатам України; 3) Кабінету Міністрів України. **Якимчук А. Ю.**

ПРАВО КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ – право територіальної громади володіти, доцільно, економно, ефективно користуватися і розпоряджатися на свій розсуд і в своїх інтересах майном, що належить їй, як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування. **Зима І. Я., Обуховська Л. І.**

ПРАВО СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД виникає на основі рішень представницьких органів місцевого самоврядування про об'єднання об'єктів права комунальної власності для забезпечення спільних громадських потреб. Порядок володіння, користування та розпорядження цими об'єктами визначається представницькими органами на основі угод. **Сазонець І. Л.**

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ – здійснювана державою за допомогою всіх правових засобів форма впливу на суспільні відносини з метою їх упорядкування, закріплення і забезпечення. **Якимчук А. Ю.**

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ – особливий правовий режим, який може тимчасово вводитися в Україні чи в окремих її місцевостях при виникненні НС техногенного або природного характеру не нижче загальнодержавного рівня, що призвели чи можуть призвести до людських і матеріальних втрат, створюють загрозу життю і здоров'ю громадян, або при спробі захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства і передбачає надання відповідним органам

державної влади, військовому командуванню та ОМС відповідно до Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення безпеки і здоров'я громадян, нормального функціонування національної економіки, органів державної влади та ОМС, захисту конституційного ладу, а також допускає тимчасове, обумовлене загрозою, обмеження у здійсненні конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. Метою його введення є усунення загрози та якнайшвидша ліквідація особливо тяжких НС техногенного або природного характеру, нормалізація обстановки, відновлення правопорядку при спробах захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, для відновлення конституційних прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, створення умов для нормального функціонування органів державної влади та ОМС, інших інститутів громадянського суспільства.

Надзвичайний стан вводиться лише за наявності реальної загрози безпеці громадян або конституційному ладові, усунення якої іншими способами є неможливим, а саме у разі: виникнення особливо тяжких НС техногенного та природного характеру (стихійного лиха, катастроф, особливо великих пожеж, застосування засобів ураження, пандемій, панзоотій тощо), що створюють загрозу життю і здоров'ю значних верств населення; здійснення масових терористичних актів, що супроводжуються загибеллю людей чи руйнуванням особливо важливих об'єктів життєзабезпечення; виникнення міжнаціональних і міжконфесійних конфліктів, блокування або захоплення окремих особливо важливих об'єктів або місцевостей, що загрожує безпеці громадян і порушує нормальну діяльність органів державної влади та ОМС; виникнення масових безпорядків, що супроводжуються насильством над громадянами, обмежують їх права і свободи; спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу України шляхом насильства; масового переходу державного кордону з території суміжних держав; необхідності відновлення конституційного правопорядку і діяльності органів державної влади. Надзвичайний стан вводиться Указом Президента України, який підлягає затвердженню Верховною Радою України протягом двох днів з моменту звернення Президента України. Пропозиції щодо його введення Президентіві України подає РНБО України, а у випадку виникнення особливо тяжких НС – Кабінет Міністрів України. В Указі Президента України зазначаються: обґрунтування необхідності введення; межі території, на якій вводиться; час, з якого вводиться, і строк, на який вводиться; перелік і межі надзвичайних заходів, вичерпний перелік конституційних прав і свобод людини і

громадянина, які тимчасово обмежуються, а також перелік тимчасових обмежень прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень; органи державної влади, органи військового командування та ОМС, яким доручається здійснення заходів надзвичайного стану, та межі їх додаткових повноважень; інші питання, що впливають із Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану».

Надзвичайний стан в Україні може бути введено на строк не більш як 30 діб і не більш як 60 діб в окремих її місцевостях. У разі необхідності він може бути продовжений Президентом України, але не більш як на 30 діб. Указ Президента України про продовження дії надзвичайного стану набирає чинності після його затвердження Верховною Радою України. Надзвичайний стан може бути скасований Указом Президента України раніше строку, на який він вводився, в разі усунення обставин, що обумовили необхідність його введення. Крім того, з пропозицією про його скасування до Президента України може звернутися Верховна Рада України. У період надзвичайного стану не можуть бути відповідно припинені чи обмежені повноваження Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Верховної Ради АР Крим, Ради міністрів АР Крим, міністерств, інших центральних і місцевих органів виконавчої влади та ОМС, а також судів, органів прокуратури України, органів дізнання та слідства. **Фесянов П. О.**

ПРАВОВИЙ СТАТУС ДОКУМЕНТУ. Набуття електронними даними юридичної сили. **Маланчук Л. О.**

ПРАВОВИЙ (ЮРИДИЧНИЙ) АКТ – офіційний письмовий документ, який породжує певні правові наслідки, створює юридичний стан і спрямований на регулювання суспільних відносин. П.а. поділяються на нормативні акти, які встановлюють норми права, які регулюють певну сферу суспільних відносин, та індивідуальні акти, які породжують конкретні права і обов'язки для конкретних суб'єктів права. **Якимчук А. Ю.**

ПРАВОВІ ФОРМИ ЗДІЙСНЕННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ – визначена чинним законодавством діяльність державних органів та їх посадових осіб, пов'язана з виданням та застосуванням юридичних актів, які спрямовані на здійснення функцій держави. Головними правовими формами здійснення функцій держави є правотворча, правозастосовна та правоохоронна діяльність. **Якимчук А. Ю.**

ПРАВООХОРОННИЙ ОРГАН – державний орган, який спеціально уповноважений здійснювати контроль за неухильним додержанням законів та інших нормативно-правових актів, забезпечувати правопорядок, здійснювати захист законних прав і інтересів фізичних та юридичних осіб, суспільства і

держави у цілому, а також застосовувати заходи державного примусу до правопорушників. *Якимчук А. Ю.*

ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНЕ З КОРУПЦІЄЮ – діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені Законом України «Про запобігання корупції» вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність (Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>). *Дробко Е. В.*

ПРАЦІВНИК – трудяща людина, трудівник. Фізична особа, яка працює на підставі трудового договору на підприємстві, в установі, організації чи у фізичної особи, котра використовує найману працю. *Мартинюк Г. Ф.*

ПРЕДСТАВНИК ВЛАДИ – службова особа органів державної влади, а також інша посадова особа, яка в установленому порядку наділена розпорядчими повноваженнями стосовно осіб, які не перебувають від неї в службовій залежності. *Якимчук А. Ю.*

ПРЕДСТАВНИЦТВО – 1) правовідносини, в яких одна сторона (представник) зобов'язана або має право вчинити правочин від імені іншої сторони, яку вона представляє; 2) відокремлений підрозділ юридичної особи, що розташований поза її місцезнаходження та здійснює П. і захист інтересів юридичної особи, що його створила. *Якимчук А. Ю.*

ПРЕДСТАВНИЦЬКИЙ ОРГАН МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – виборний колегіальний орган (рада), який складається з депутатів і, відповідно до закону, наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення, обов'язкові на відповідній території. *Сазонець І. Л.*

ПРЕМ'ЄР-МІНІСТР УКРАЇНИ – особа, яка очолює Кабінет Міністрів України (уряд). П.М. України призначається на посаду ВР України за поданням Президента України. Кандидатуру для призначення на посаду П.М. України вносить Президент України за пропозицією коаліції депутатських фракцій у ВР України. Повноваження П.М. України визначаються Конституцією і Законом України «Про Кабінет Міністрів України». *Якимчук А. Ю.*

ПРИВАТНИЙ ІНТЕРЕС – будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях (Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>). *Дробко Е. В.*

ПРИМІРНИК ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА – файл, який містить набір даних, тотожний оригіналу електронного документа. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ПРИНЦИПИ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ: служіння територіальній громаді; поєднання місцевих та державних інтересів; верховенства права, демократизму і законності; гуманізму і соціальної справедливості; гласності; пріоритету прав та свобод людини і громадянина; рівних можливостей доступу громадян до служби в органах місцевого самоврядування з урахуванням їх ділових якостей та професійної підготовки; професіоналізму, компетентності, ініціативності, чесності, відданості справі; підконтрольності, підзвітності, персональної відповідальності за порушення дисципліни і неналежне виконання службових обов'язків; дотримання прав місцевого самоврядування; правової та соціальної захищеності посадових осіб місцевого самоврядування; захисту інтересів відповідної територіальної громади; фінансового та матеріально-технічного забезпечення служби за рахунок коштів місцевого бюджету; самостійності кадрової політики в територіальній громаді. *Сазонець І. Л.*

ПРИСЇТСТВЕНІ МІСЦЯ, АБО ПРИСЇТСТВИЯ – загальна назва державних адміністративних органів у Російській імперії, у тому числі колегіального характеру, для центрального, губернського або повітового управління. Запроваджувалися російським царем Петром І на основі запозиченого зі Швеції вчення камералізму із принципами спеціалізації, регламентації обов'язків чиновників, визначеними днями тижня та годинами перебування в канцеляріях, уніфікованими штатами й жалуванням, законодавчо впроваджуваними формами діловодства, типами та видами документів, а також ступенем підпорядкованості їх один одному й контролю за їхньою діяльністю. За недотримання режиму роботи в **присутствіях** чиновників і службовців штрафували, звільняли зі служби тощо. Унаслідок придушення польського повстання 1830–1831 рр. у 1830 в західних губерніях повністю ліквідовувалися регіональні назви присутствених місць і запроваджувалися загальноросійські: департаменти головних судів отримали назву карних палат, гродські суди ліквідовувалися, а їхні функції переходили до повітових земських судів із новою назвою – «повітові». *Цецик Я. П.*

ПРИЧИНИ НИЗЬКОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ МЕДИЧНИХ УСТАНОВ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ. 1. Абсолютна централізація всіх управлінських рішень, концентрація повноважень «нагорі». 2. Тарифна сітка як принцип визначення мотивації персоналу, за яким стимулюються лояльність до професії та категорія лікаря, що за умов напівзруйнованої системи підвищення кваліфікації веде до зрівнялівки, повністю відірваної від реальної кваліфікації

лікаря. 3. Наслідком перших двох рис є виняткова пасивність і несамостійність персоналу у вирішенні організаційних питань. 4. Наслідком другої риси є цілковита відсутність інтересу медичних працівників до пацієнта (в кращому випадку в ньому бачать «випадок», хворобу, але не людину з її пріоритетами та бажаннями), що, у свою чергу, зумовлює відсутність клієнтського сервісу в закладах охорони здоров'я. 5. Відсутність виокремленої управлінської функції: директором організації є головний лікар, який часто є ще й практикуючим лікарем, що в більшості випадків призводить до конфлікту між управлінською та виконавчою функціями; головний лікар часто є радше адміністратором, ніж менеджером або лідером. 6. Визначеність «згори» певних параметрів, які для автономних закладів встановлює керівник закладу (наприклад, принципи та розмір мотивації персоналу, інвестиції тощо). *Зима І. Я., Обуховська Л. І.*

ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД У БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ – метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу. *Антонюк О. Р.*

ПРОГРАМА НАТО Building Integrity. В рамках допомоги трансформації системи інституцій державної служби у 2015 році Україна приєдналася до програми НАТО Building Integrity. У 2018 році на основі завершення нової самооцінки і колегіального огляду процесу Building Integrity, набір рекомендацій, було запропоновано посилити цілісність, прозорість, підзвітність та поліпшення належного управління та боротьби з корупцією в секторі оборони і секторах, що пов'язані з безпекою. На цій основі, була розроблена, система спеціальних знань для працівників відповідних установ для підвищення належного врядування та управління оборонними ресурсами (фінансовими, людськими і матеріальними). Також система стосувалась галузі освіти і підготовки кадрів для розвитку особистості безпеки громадян. Програма переглядаються на щорічній основі. З 2015 року діяльність професійного розвитку Building Integrity пропонуються для студентів та викладацького складу військових і пов'язаних безпеки установ Львова, Харкова, Хмельницького, Києва, Одеси та Житомира, а також в Національному університеті оборони Києва. З метою подальшого підвищення рівня інформованості про корупційні ризики впроваджено принципи Building Integrity в існуючих програмах навчання. Експертні переговори з інститутами сектора безпеки було розпочато в сфері кібер-захисту, з метою зміцнення міжвідомчого співробітництва та координації, а також підтримки розробки Національної стратегії кібербезпеки України. *Сивий Р. П.*

ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ ЦИВІЛЬНИХ ФАХІВЦІВ ЗА ПРОЕКТАМИ НАТО. Професійна підготовка цивільних фахівців спроможних сприяти ефективному функціонуванню сектору безпеки і оборони системи державної служби та державного управління в рамках співробітництва Україна–НАТО. На сьогодні ця складова трансформації державної служби в Україні підкріплюється наступними регламентованими документами: Указ Президента України «Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО на 2018 рік» від 12.02.2018 № 45; Указ Президента України «Питання координації євроатлантичної інтеграції України» від 08.07.2018 № 238; Наказ Національного агентства України з питань державної служби «Про Утворення координаційної групи по питанням реалізації Програми Україна-НАТО з професійного розвитку Цивільного персоналу сектору безпеки і оборони» від 27.10.2016 № 165. Слід підкреслити, що співробітництво Україна – НАТО акцентує увагу саме на поглибленні міжнародного співробітництва у сфері державного управління та державної служби, професійної підготовки цивільних фахівців, спроможних сприяти ефективному функціонуванню сектору безпеки і оборони системи державної служби та державного управління.

Важливо зазначити, що програми та ініціативи НАТО вносять свій внесок в конкретні аспекти зміцнення громадянського контролю над оборонними і пов'язаної з ними органами безпеки, в тому числі і в розвідувальному секторі. Підвищення ефективності діяльності цих установ має принципове значення для розвитку України як демократичної країни. *Сивий Р. П.*

ПРОГРАМА PADOS. Метою проекту PADOS є посилення прозорості та відкритості процесів прийняття управлінських рішень та державного управління в країнах Східного партнерства, а також підтримка впровадження демократичних принципів управління. Проект PADOS складається з трьох компонентів: пряма участь, електронна демократія, та відкрите управління; електронне врядування, кібербезпека, захист даних; реформа державного управління.

В рамках цього напрямку трансформації державної служби в Україні увага концентрується лише на консультативних заходах і не має на меті фінансування спеціалізованих онлайн програм. В рамках цього напрямку було підготовлено проект Стратегії реформування державного управління на 2015–2020 роки, розроблено Стратегію реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року, затверджену розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 року № 227-р, та підготовлено Закон України «Про державну службу» (№ 889-VIII від 10 грудня 2015 року). Країнами-бенефіцарями проекту технічної допомоги

PADOS є те тільки Україна а також: Республіка Вірменія, Азербайджанська Республіка, Білорусь, Грузія, Молдова. Проект реалізується у тісній співпраці фінської та естонської групи експертів і фінансується Міністерством закордонних справ Фінляндії. Фінський інститут державного управління (HAUS) є відповідальним за впровадження проекту PADOS. Естонськими партнерами проекту є Естонська дипломатична школа (EDK), Академія електронного врядування (EGA), Центр розвитку та підготовки державних службовців (АТАК), а також до реалізації проекту долучається Естонський центр Східного партнерства. *Сивий Р. П.*

ПРОГРАМА SIGMA. Програма SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management – Програма підтримки вдосконалення врядування та менеджменту) – один з найпрестижніших аналітичних центрів Європейського Союзу, створений за ініціативи Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу. Метою започаткування даної програми стала потреба у наданні допомоги країнам Центральної та Східної Європи з модернізації їх систем державного управління. Вказана програма відіграє ключову роль у підготовці країн-кандидатів до вступу у Європейський Союз. Мета проведення оцінювання програмою SIGMA: сприяння країнам-бенефіціарам у їхніх прагненнях до кращого державного управління, що дозволило б підвищити ефективність адміністрування та стимулювало б дотримання представниками державного сектору демократичних цінностей, етики та поваги до верховенства права; допомога у зміцненні потенціалу країн на центральному рівні, що має сприяти вирішенню проблем глобалізації та підтримати інтеграційні плани країн до Європейського Союзу; підтримка ініціатив Європейського Союзу та інших донорів, які спрямовані на допомогу бенефіціарам у проведенні реформ державного управління.

Важливим напрямом, що реалізується в контексті трансформації державної служби в Україні в умовах європейської інтеграції є політичний діалог та реформи, політична асоціація, конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики. Реалізація трансформаційних процесів державної служби України в рамках SIGMA відбувається в наступних формах: організація та проведення тренінгів, семінарів, конференцій, круглих столів з питань виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, в тому числі щодо підвищення рівня знання іноземних мов - офіційних мов ЄС відповідно до Стратегії підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування у сфері європейської інтеграції. *Сивий Р. П.*

ПРОГРАМА TAIEХ. Важливим напрямом, що реалізується в контексті трансформації державної служби в Україні в умовах європейської інтеграції є інструмент технічної допомоги та обміну інформацією (ТАІЕХ). Інструмент технічної допомоги та обміну інформацією (ТАІЕХ) забезпечує централізовано керовану короткострокову технічну допомогу в області зближення, застосування і забезпечення дотримання законодавства Європейського Союзу. Роль ТАІЕХ є каталізатором, що координує роботу щодо запитів про допомогу, а також координатором між зацікавленими установами і державами-членами для надання відповідного індивідуального досвіду для вирішення чітко визначених питань в короткі терміни. Послуги, що надаються в даний час ТАІЕХ, проводяться у формі семінарів, практикумів, експертних та навчальних поїздок; тренінгів, експертних оцінок і послуг з перекладу.

Бенефіціари допомоги ТАІЕХ включають в себе ті сектори, як державні, так і приватні, які мають відношення в країнах-бенефіціарів в питаннях транспонування, здійснення і забезпечення дотримання законодавства ЄС. Попит, велика частина допомоги ТАІЕХ відповідає на запити країн-бенефіціарів та країн-членів кандидатів. ТАІЕХ також управляється стратегією в тому, що запити обробляються відповідно до пріоритетів зазначених певною Комісією. Програми ТАІЕХ надають послуги також для проведення інспекцій в нових державах-членах, країн, що приєднуються або країн-кандидатів. Державні посадові особи можуть зареєструватися в он-лайнній базі даних експертів ЄС.

Сивий Р. П.

ПРОГРАМА TWINNING. Інструмент інституціональної розбудови і нова форма безпосереднього технічного співробітництва між органами влади держав – членів ЄС та країн-бенефіціарів. Twinning має на меті допомагати країнам-бенефіціарам покращувати та підсилювати адміністративне функціонування органів державної влади, їх структуру, людські ресурси, управлінський потенціал, що має сприяти апроксимації *acquis communautaire* (законодавство ЄС). Інструмент Twinning містить в собі рамки, які регулюють співпрацю між державним органом (бенефіціаром) та органом-партнером від країни – члена ЄС. Разом вони розробляють та впроваджують проект Twinning в країні-бенефіціарі.

Визначальною рисою проекту Twinning є безпосередній обмін специфічним досвідом у окремо взятій сфері державного регулювання з метою впровадження норм та стандартів ЄС, передачу «ноу-хау» та передової практики роботи державної служби між державними органами країн – членів ЄС та їхніми партнерами-бенефіціарами, відпрацювання унікального національного досвіду. На відміну від інших видів технічної допомоги, проекти Twinning не є класичною технічною допомогою, яка передбачає односторонню

підтримку. Проекти Twinning мають бути спрямованими на вирішення конкретної проблеми і має завершитися досягненням обов'язкових результатів, за що несуть відповідальність керівники проекту – державні службовці високого рівня з країни – члена ЄС та країни-бенефіціара. Зі сторони адміністрацій країн-членів ЄС основним внеском у проект Twinning, який зумовить у перспективі необхідні зміни, є команда коротко- та середньострокових експертів ЄС – практиків впровадження асquis у державних органах нових країн – членів ЄС, країн-кандидатів та потенційних кандидатів до ЄС. Запропоновані експерти не можуть бути приватними консультантами, а є державними службовцями аналогічних органів, або представниками уповноважених органів (Mandated Bodies) країн – членів ЄС.

Пропозиції стосовно партнерства в рамках проектів Twinning оцінюються лише на основі їхньої якості, а відбір здійснюється за особливою процедурою. У кожному проекті працює керівник проекту від країни – члена ЄС (Member State Project Leader – MS PL) та постійний радник проекту Twinning (Resident Twinning Adviser – RTA). У країні-бенефіціарі також визначаються дві ключові посади: керівник проекту від країни-бенефіціара (Beneficiary Country Project Leader – BC PL) та партнер постійного радника проекту (Resident Twinning Adviser Counterpart). *Сивий Р. П.*

ПРОГРАМА JWGDR. Програма JWGDR професійного розвитку для цивільних осіб, що працюють в установах сфери оборони і безпеки України була розпочата в жовтні 2005 року. Бюджет цієї програми був подвоєний в 2015 році, з акцентом на підтримку перетворень і реформи процесів шляхом впровадження стандартів НАТО і передовий досвід в секторі оборони і безпеки, будівництві власного безпекового потенціалу України, професійного розвитку і вдосконалення міжвідомчого співробітництва та обміну інформацією. Мережеве партнерство в інтересах розвитку експертизи громадянського суспільства було розпочато в 2018 році з метою сприяння обміну досвідом щодо ролі громадянського суспільства у справах оборони і безпеки між групами громадянського суспільства та фахівців з безпеки в країнах-членах НАТО і України. *Сивий Р. П.*

ПРОДОВЖУВАНЕ ВИДАННЯ – видання, що виходить через невизначені проміжки часу, у міру накопичення матеріалу, нумерованими чи датованими випусками, що не повторюються за змістом, однотипно оформленими, мають загальний заголовок. *Корбутяк В. І.*

ПРОЕКТ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА – документ в електронній формі до накладення електронного цифрового підпису уповноваженою особою (уповноваженими особами), зазначеною (зазначеними) у реквізитах підписувача такого документа. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ПРОКУРАТУРА – самостійний централізований орган державної влади, що діє в системі правоохоронних органів держави та забезпечує всемірне утвердження верховенства закону, захист від неправомірних посягань на суспільний та державний лад, права і свободи людини. **П.** є елементом системи стримувань і противаг між гілками державної влади. **П.** України побудована відповідно до державного устрою і адміністративно-територіального поділу країни з підпорядкуванням прокурорів нижчої ланки управління вищій ланці і Генеральному прокурору України. *Якимчук А. Ю.*

ПРОТОКОЛ – 1) процесуальний документ, у якому в письмовій формі фіксуються хід і результати процесуальних дій, що здійснюються прокурором, слідчим або особою, яка проводить дізнання при розслідуванні кримінальних справ, а також судом при розгляді кримінальних, цивільних, господарських справ; 2) документ колегіальних органів, у якому в письмовій формі фіксується місце, час і мета проведення конференцій, зборів, засідань, нарад тощо, склад присутніх, зміст доповідей і виступів, та ухвали з обговорених питань. **П.** повинен мати відповідні реквізити. *Якимчук А. Ю.*

ПРОФІЦИТ БЮДЖЕТУ – перевищення доходів бюджету над його видатками (з урахуванням різниці між поверненням кредитів до бюджету та наданням кредитів з бюджету). *Антонюк О. Р.*

ПУБЛІЧНЕ ПРАВО – сукупність правових норм, які регулюють правовідносини, що забезпечують державні, міждержавні й загальні суспільні інтереси громадян. *Якимчук А. Ю.*

ПЛАНУВАННЯ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ – процес, за допомогою якого уряд прагне забезпечити відповідну кількість та якість працівників для виконання покладених на нього обов'язків. Класифікація робочих місць – процес, за допомогою якого робочі місця визначаються для професійної групи всередині професійної категорії і для рівня всередині цієї групи. *Якимчук А. Ю.*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА – це цілеспрямований процес навчання наявних (працюючих) і потенційних (наприклад, студентів) працівників професійних знань та вмінь з метою набуття навичок, необхідних для виконання певних видів робіт. *Мартинюк Г. Ф.*

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА – це кодекс правил, що визначає поведінку спеціаліста у службовій обстановці, норм, які відповідають існуючим законам та відомчим нормативним документам, професійним знанням, стосункам у колективі, глибокому усвідомленню моральної відповідальності за виконання професійних обов'язків. Професійна етика, крім того, це прикладна соціально-філософська дисципліна, яка вивчає походження, сутність, специфіку, суспільні функції морально-професійних норм і стосунків, закономірності їх розвитку на різних історичних етапах.

Завдання професійної етики в тому, щоб вивчити складний процес віддзеркалення професійних стосунків у моральній свідомості, у морально-професійних нормах, провести чітку межу між морально-професійними явищами і явищами професійної майстерності, вивчити суспільні завдання, цілі професії і їх значущість у соціальному прогресі, саме цим сприяючи їх успішному виконанню. *Мартинюк Г. Ф.*

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ – (від англ. «public management») – це регламентована законами та іншими правовими актами, діяльність суб'єктів публічного адміністрування, що спрямована на: прийняття адміністративних рішень; надання адміністративних послуг; здійснення внутрішнього адміністрування суб'єкта публічного адміністрування. *Якимчук А. Ю.*

Р

РАДИ МІСЦЕВІ – це єдині виборні представницькі органи територіальних громад, що складаються з депутатів, обраних безпосередньо територіальною громадою; акумулюють інтереси територіальних громад і володіють правом представляти їх; мають виключне право приймати рішення від імені територіальної громади. До них належать: сільські, селищні, міські ради. *Сазонець І. Л.*

РАЙОН – 1. Адміністративно-територіальна одиниця, що була створена в УРСР у 1923 р. шляхом об'єднання волостей. Величина району була середньою між повітом та волостю. 2. Адміністративні райони, які складають графства (США, Великобританія). До їх складу належать селища та незабудований простір навколо них. *Сазонець І. Л.*

РАЙОН СІЛЬСЬКИЙ – це середній рівень адміністративно-територіального поділу України; невелика територія з переважно агропромисловим характером економіки, транспортною, інформаційною та іншою соціальною інфраструктурою, спрямованою на забезпечення зв'язку між сільськими та міськими населеними пунктами, що входять до її складу, як самостійні адміністративно-територіальні одиниці. *Сазонець І. Л.*

РАЙОН У МІСТІ – адміністративно-територіальна одиниця міста. *Сазонець І. Л.*

РАЙОННА АДМІНІСТРАЦІЯ – виконавчий орган міської ради, який в межах визначеної міською радою компетенції, забезпечує виконання вимог законодавства та задовольняє потреби і запити населення на території відповідного району міста. Районна адміністрація створюється міською радою і у своїй роботі підконтрольна і підзвітна їй, підпорядкована міському голові і виконавчому комітетові. *Сазонець І. Л.*

РАЙОННИЙ БЮДЖЕТ – план утворення і використання фінансових

ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад сіл, селищ, міст районного значення, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання. *Сазонець І. Л.*

РАЙОННІ ТА ОБЛАСНІ РАДИ – органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст. *Сазонець І. Л.*

РЕАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ – суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень (Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>). *Дробко Е. В.*

РЕГІОН – 1. Це територіальне утворення, яке сформовано у законодавчому порядку на рівні, що є безпосередньо нижчим після загальнодержавного, та наділене політичним самоврядуванням. З економічної точки зору: регіон (за П. Аламп'євим) – це географічно суцільна територіальна частина народного господарства країни, яка має свою виробничу спеціалізацію, міцні внутрішні економічні зв'язки та нерозривно пов'язана з іншими частинами суспільним територіальним поділом праці. 2. Територія, яка об'єднує декілька департаментів (Франція). У 1986 р. регіони отримали права самоорганізованих територіальних колективів. Також регіон виконує функції державного рівня управління – адміністративного округу. 3. В Україні територія Автономної Республіки Крим, області, міст Києва та Севастополя. *Сазонець І. Л.*

РЕДАКЦІЙНА ПРАВКА – будь-яке редагування проекту електронного документа, виконуване автором, погоджувачем або підписувачем. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

РЕЄСТРАТОР – працівник служби діловодства установи, уповноважений на здійснення реєстрації вхідної та/або вихідної кореспонденції установи. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

РЕЄСТРАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ – це запис необхідної інформації про документ, що надійшов, шляхом проставлення на ньому умовних позначень (реєстраційного індексу, дати надходження). *Корбутяк В. І.*

РЕЄСТРАЦІЙНИЙ ІНДЕКС ДОКУМЕНТА – це умовно цифрове позначення, яке надають документу під час його реєстрації, реєструючи накази з особового складу, можна застосовувати літерно-цифрові позначення. *Корбутяк В. І.*

РЕЄСТРАЦІЙНО-МОНІТОРИНГОВА КАРТКА – картка в електронній формі, що містить вичерпну інформацію про створення, одержання,

проходження, виконання, відправлення, зберігання та знищення в установі документа незалежно від форми його створення. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

РЕЖИМ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ – сукупність профілактичних, охоронних, захисних, ізоляційно-обмежувальних заходів (дій) та правил, що виконуються (встановлюються) в разі виникнення та під час ліквідації наслідків надзвичайної ситуації (НС). У цьому режимі, зокрема: визначають межі території, на якій виникла та НС; організують захист населення і територій в умовах НС; організують роботи з локалізації або ліквідації наслідків НС, залучають необхідні сили і засоби; здійснюють безперервний контроль за розвитком НС, становищем на аварійних об'єктах і прилеглих до них територіях; оперативно доповідають вищим органам управління про розвиток НС, заходи, які виконуються, та оповіщають населення. *Фесянов П. О.*

РЕЖИМ ПРАВОВИЙ ЗОНИ НАДЗВИЧАЙНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ – особливий правовий режим, який може тимчасово запроваджуватися в окремих місцевостях у разі виникнення надзвичайних екологічних ситуацій і спрямовується для попередження людських і матеріальних втрат, відвернення загрози життю і здоров'ю громадян, а також усунення негативних наслідків надзвичайної екологічної ситуації. *Фесянов П. О.*

РЕЗОЛЮЦІЯ – це напис на документі, зроблений керівником підприємства, установи чи організації, що містить вказівки щодо виконання документа. *Корбутяк В. І.*

РЕЗЮМЕ – це документ, в якому подаються короткі відомості про навчання, трудову діяльність, професійні успіхи та досягнення особистості, яка його складає. *Корбутяк В. І.*

РЕКВІЗИТ – сукупність обов'язкових даних, без яких документ не може бути підставою для обліку та не має юридичної сили; це обов'язкові дані, установлені законом або положеннями для ділових документів; реквізит – це інформація, зафіксована у службовому документі для його ідентифікації, організації обігу та/чи надання йому юридичної сили. *Корбутяк В. І.*

РЕКВІЗИТ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА – інформація, зафіксована в електронному документі та реєстраційно-моніторинговій картці для його ідентифікації, організації обігу та надання йому юридичної сили. *Корбутяк В. І.*

РЕКЛАМНЕ ВИДАННЯ – видання, що містить викладені у привабливій формі відомості про вироби, послуги, заходи з метою створення попиту на них. *Корбутяк В. І.*

РЕПРОГРАФІЯ – узагальнена назва процесів копіювання документів, не пов'язаних (на відміну від поліграфії) із застосуванням друкованих форм

(фотографування, світло-, електрофотокопіювання); репрографія – це сукупність способів, процесів та інших засобів проведення зображення оригіналів з метою отримання копій без використання набірно-технічних форм, які засновані на застосуванні носіїв, які змінюють фізико-хімічні ознаки.

Корбутяк В. І.

РІВНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я. Рівні системи управління охороною здоров'я: по-перше, це вся система органів державної влади, місцевого самоврядування, закладів охорони здоров'я та інших суб'єктів права, задіяних у процесі реалізації політики охорони здоров'я, тобто інституційний механізм охорони здоров'я. По-друге, це сукупність повноважень та відносин вказаних органів між собою та іншими суб'єктами, яка включає правові відносини, що виникають при реалізації політики охорони здоров'я, та специфічні ролі, форми і методи діяльності суб'єктів реалізації цієї політики. По-третє, це система правових норм та принципів, які творять законодавство про охорону здоров'я і які регулюють зміст та процес реалізації політики охорони здоров'я, тобто правовий механізм охорони здоров'я.

Зима І. Я.

РІДКІСНИЙ ДОКУМЕНТ – документ, що зберігся або випущений у порівняно малій кількості примірників і має художню, наукову, культурну, бібліографічну чи іншу цінність. *Корбутяк В. І.*

РОБОТОДАВЕЦЬ – власник підприємства, установи, організації або уповноважений ним орган, незалежно від форм власності, виду діяльності, господарювання, і фізична особа, яка використовує найману працю, яка найняла працівника за трудовим договором (контрактом). *Мартинюк Г. Ф.*

РОБОЧИЙ ЧАС – це установлений законодавством відрізок календарного часу, протягом якого працівник відповідно до правил внутрішнього трудового розпорядку, графіка роботи та умов трудового договору повинен виконувати свої трудові обов'язки. *Мартинюк Г. Ф.*

РОЗПИС БЮДЖЕТУ – документ, в якому встановлюється розподіл доходів, фінансування бюджету, повернення кредитів до бюджету, бюджетних асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів за певними періодами року відповідно до бюджетної класифікації. *Антонюк О. Р.*

РОЗПОРЯДЧІ ДОКУМЕНТИ З ОСОБОВОГО СКЛАДУ – накази, що регламентують: прийняття, переведення, звільнення, оголошення заохочень, стягнень, присвоєння кваліфікації, зміни прізвища, надання відпусток тощо.

Корбутяк В. І.

РОЗПОРЯДНИК БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ – бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, взяття

бюджетних зобов'язань, довгострокових зобов'язань за енергосервісом та здійснення витрат бюджету. *Антонюк О. Р.*

С

САМОВРЯДНА ТЕРИТОРІАЛЬНА ОДИНИЦЯ – адміністративно-територіальна одиниця (село, селище, місто), жителі якої реалізують своє право на здійснення місцевого самоврядування. *Сазонець І. Л.*

САМОВРЯДНІ ПОВНОВАЖЕННЯ – повноваження, якими органи і посадові особи місцевого самоврядування наділяються законом для виконання завдань і функцій місцевого самоврядування. *Сазонець І. Л.*

САМОВРЯДУВАННЯ – це публічна влада, що формується територіальною спільнотою для самостійного вирішення безпосередньо або через обрані ними органи всіх питань місцевого життя на основі законів та власної фінансової та економічної бази. *Сазонець І. Л.*

САМОДОСТАТНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ – наявність у територіальній громаді матеріальних та фінансових засобів достатніх для здійснення завдань та функцій місцевого самоврядування в обсязі, що забезпечує належну якість соціальних послуг, які надаються населенню в системі місцевого самоврядування. *Сазонець І. Л.*

СВОБОДА ВІД СУПЕРЕЧНОСТЕЙ У ТЕКСТІ ДОКУМЕНТА – найважливіша вимога, оскільки суперечності в тексті документа проявляється у відповідності фактів один одного або взаємовиключаються. *Корбутяк В. І.*

СЕПАРАТИЗМ – різновид опозиції, політичний рух метою якого є відокремлення частини території держави для створення нового (приєднання до вже існуючого) державного утворення або для надання певній частині держави автономії. Одним з найважливіших елементів політичної системи є держава, безпека якої нерозривно пов'язана з необхідністю забезпечення територіальної цілісності та суверенітету й ефективності державної влади в межах її кордонів. Одну з найбільших внутрішніх загроз національній безпеці на сьогодні продовжує становити феномен С. Значна частина етнополітичних конфліктів кін. ХХ – поч. ХХІ ст. пов'язані з феноменом політичного С. Проблема С. в означений період була й залишається актуальною для Азербайджану (Нагірний Карабах), Грузії (Абхазія, Південна Осетія), Російській Федерації (Чечня), Молдови (Придністров'я), Сербії (Косово), Іспанії (Басконія), Великобританії (Ольстер), Індії (Кашмір, Пенджаб, Ассам, Андра Прадеш), Індонезії (Іріан, Східний Тимор), Кіпра (Турецька республіка західного Кіпру), Туреччини (Курдистан), Китаю (Синдзян-Уйгурський автономний округ, Тибет) і т.д. В Україні найбільш потенційно небезпечними регіонами в контексті загрози сепаратизму є Автономна Республіка Крим, Буковина, Закарпаття.

Відповідно до характеру програми дій сепаратистів виокремлюють абсолютний (спрямований на повне відокремлення) та обмежений (політична, національно-територіальна автономія) С. Відповідно до спрямованості – сецесія та уніонізм. У першому випадку має місце прагнення відокремлення з метою створення власної незалежної держави (чеченський, корсиканський, баскський, палестинський С.). Уніонізм передбачає відокремлення з метою подальшого входження до складу іншої держави, населення якої досить часто є етнічно (релігійно) спорідненим з населенням регіону С. Уніонізм має місце в косовському конфлікті (ідея створення Великої Албанії), ольстерському конфлікті (об'єднання Ірландії), у Нагірному Карабасі (входження до складу Вірменії) тощо. Відповідно до джерел можна виокремити етнічний, релігійний, економічний, політико-ідеологічний (Тайвань). Переважна більшість сепаратистських рухів має етнічне або релігійне забарвлення. Проте має місце і суто економічний С. Так, в Італії діє політична партія «Ліга Півночі», метою якої є надання територіям на півночі незалежності і створення на їх основі незалежної держави Паданія з центром у Мілані. Яскравим прикладом політико-ідеологічного С. є Китайська Республіка (о. Тайвань), територія якої за конституцією Китайської Народної Республіки є невід'ємною складовою КНР.

До С., як правило, призводить комплекс причин. До них належать: поліетнічний та поліконфесійний склад населення; нерівномірний економічний розвиток регіонів; етнічна, релігійна дискримінація і пов'язане з нею прагнення захисту певних політичних, культурних, економічних цінностей, способу життя; історичний чинник (етнічні конфлікти минулого, тривалі нерозв'язані міжетнічні та міжконфесійні протиріччя, історична пам'ять про існування власної держави), помилки державної етнополітики, неефективність національних та міжнародних правових механізмів з попередження С., зовнішньополітичний вплив і т.д. В умовах етнополітичного конфлікту політичний С. виявляється у тому, що етнічна група шляхом застосування сили намагається вивести частину території, на якій її представники компактно проживають і вважають своєю історичною батьківщиною, зі складу державного утворення, політична влада в якому фактично належить представникам домінуючого етносу (титульної у державі нації). Отже, виникає загроза територіальній цілісності, збереження якої є одним із життєво важливих національних інтересів будь-якої держави. За цих обставин держава, як політико-територіальна організація, виступає у якості суб'єкта етнополітичного конфлікту і може вживати політичних та силових заходів (включаючи використання державної воєнної організації), спрямованих на забезпечення національної безпеки.

Діяльність сепаратистів спрямована на формування незалежних від держави – метрополії структур та атрибутів державної влади шляхом протистояння з нею в політичній, економічній, правовій, ідеологічній та військовій сферах. Світовий досвід містить досить велику кількість прикладів відносно успішного досягнення сепаратистами своїх цілей. Серед них можна виокремити не визнані в світі, але фактично незалежні Абхазію, Нагірний Карабах, турецьку частину Кіпру, Придністровську Молдавську Республіку, Чечню до 1999 р., тамільські території Шрі-Ланки до 2009 р. Процес збройної боротьби значно сприяє послабленню ефективності владного контролю з боку центральних органів державної влади над територією, на якій ведуться бойові дії. У випадку ж перемоги сепаратистів, створюються нелегітимні державні утворення, в яких діє вертикаль владних структур, власні збройні сили, органи безпеки та охорони правопорядку, власні грошові одиниці, законодавство, судова система, нормативно-правові акти, не узгоджені із законодавством держави, від якої відокремлена територія самопроголошених республік. Самопроголошені державні утворення намагаються також встановити політичні і економічні відносини з іншими державами, проводити незалежну зовнішню політику, що повинно сприяти їх визнанню у якості самостійних суб'єктів міжнародних відносин. У такому випадку центральні органи державної влади втрачають можливість здійснювати свої управлінські повноваження на всій території країни, оскільки відповідна частина територій та адміністративних одиниць виходять із під їх контролю. Таким чином виникає реальна загроза не лише суспільно-конфліктологічній, але й державно-управлінській складовим політичної стабільності. *Фесянов П. О.*

СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ – впроваджені керівником установи політики, правила і заходи, які забезпечують функціонування, взаємозв'язок та підтримку всіх елементів внутрішнього контролю і спрямовані на досягнення визначених мети (місії), стратегічних та інших цілей, завдань, планів і вимог щодо діяльності установи (органу державної влади або місцевого самоврядування). *Антонюк О. Р.*

СИСТЕМА ДОКУМЕНТАЦІЇ – це сукупність документів взаємопов'язаних між собою, що взаємодіють і створюють цілісні утворення із певними формами. *Корбутяк В. І.*

СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ УСТАНОВИ – сукупність програмно-технічних засобів, призначених для автоматизованого виконання завдань щодо організації роботи з електронними документами у діловодстві установи. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

СИСТЕМА ЗАКОНОДАВСТВА – сукупність усіх упорядкованих певним чином нормативно-правових актів держави, які розподілені залежно від

предмета правового регулювання на галузі та інститути законодавства. **С.з.** є зовнішньою формою вираження права. *Якимчук А. Ю.*

СИСТЕМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – сукупність органів місцевого самоврядування, органів самоорганізації населення та організаційних форм, за допомогою яких територіальна громада здійснює своє конституційне право самостійно вирішувати питання місцевого значення. **С.м.с.** відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» включає: територіальну громаду; сільську, селищну, міську раду; сільського, селищного, міського голову; виконавчі органи сільської, селищної, міської ради; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органи самоорганізації населення. *Сазонець І. Л.*

СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ – комплексна автоматизована система безперервного збору, обробки, систематизації та аналізу інформації про стан виконання управлінських рішень (електронних документів) в установі. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

СИСТЕМА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я. Система охорони здоров'я – це мережа закладів, установ та органів охорони здоров'я України, метою діяльності яких є забезпечення, збереження і розвиток фізіологічних та психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній можливій індивідуальній тривалості життя на основі державного забезпечення фінансових гарантій та регуляторного інституційного впливу. *Зима І. Я.*

СИСТЕМА ПРАВА – обумовлена об'єктивними факторами внутрішня будова права, що характеризується єдністю і узгодженістю всіх її норм, розподілом їх на галузі, підгалузі та інститути. **С.п.** є складовим елементом правової системи. *Якимчук А. Ю.*

СІЛЬСЬКИЙ СХІД – орган сільських громад, а також місцеві збори, де обирали старосту та урядовців громади, вирішували господарські справи. *Сазонець І. Л.*

СІЛЬСЬКИЙ, СЕЛИЩНИЙ, МІСЬКИЙ ГОЛОВА – головна посадова особа територіальної громади відповідно села (добровільного об'єднання в одну територіальну громаду жителів кількох сіл), селища, міста. *Сазонець І. Л.*

СІЛЬСЬКІ, СЕЛИЩНІ, МІСЬКІ РАДИ – органи місцевого самоврядування, що представляють відповідні територіальні громади та здійснюють від їх імені та в їх інтересах функції і повноваження місцевого самоврядування, визначені Конституцією України та законами України. *Сазонець І. Л.*

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ – державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України. СБУ

підпорядкована Президенту України і підконтрольна ВР України.
Якимчук А. Ю.

СЛУЖБА В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – це професійна, на постійній основі діяльність громадян України, які займають посади в органах місцевого самоврядування, що спрямована на реалізацію територіальною громадою свого права на місцеве самоврядування та окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом. *Сазонець І. Л.*

СЛУЖБА ДІЛОВОДСТВА – структурний підрозділ або відповідальна особа установи, що забезпечує реєстрацію, облік, організацію документообігу службових документів, зберігання документаційного фонду або його частини до передавання на зберігання до архіву установи. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

СЛУЖБА КОНТРОЛЮ – підрозділ або посадова особа, відповідальні за здійснення моніторингу стану виконання управлінських рішень та контролю за відповідністю їх виконання поставленому завданню. *Корбутяк В. І.*

СЛУЖБОВА ЕЛЕКТРОННА ПОШТА – електронна пошта (поштова скринька) працівника установи, сформована з використанням доменного імені у домені gov.ua для обміну управлінською інформацією, яка не має юридичної сили. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

СЛУЖБОВА ОСОБА – особа, яка постійно чи тимчасово здійснює функції представника влади, а також постійно чи тимчасово обіймає посаду на підприємстві, в установі чи організації, незалежно від форм власності, яка пов'язана з виконанням організаційно – розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконує такі обов'язки за спеціальними повноваженнями. *Якимчук А. Ю.*

СЛУЖБОВЦІ – особи, які володіють фаховими (спеціальними) знаннями та навичками в якій-небудь галузі виробництва, науки, техніки, мистецтва тощо, та обіймають відповідні посади у державних, громадських та інших установах, підприємствах, організаціях. За характером виконуваної роботи С. поділяються на категорії: керівники, спеціалісти і технічні виконавці. *Якимчук А. Ю.*

СЛУЖБОВИЙ ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ – офіційно зареєстрований службою діловодства або відповідним чином засвідчений електронний документ, що одержаний чи створений установою у процесі її діяльності та складається з обов'язкових реквізитів. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА МІСТА – це підрозділ міського господарства, інтегрованою ланкою якого є діючий на території міста комплекс об'єктів, що об'єднує матеріальні та організаційні елементи обслуговування населення міста. *Сазонець І. Л.*

СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА СЕЛА – сукупність організацій і підприємств, які забезпечують сприятливі умови життєдіяльності людей, на виробництві та в побуті. Галузі соціальної інфраструктури не виробляють продукції, але вони створюють умови для її виробництва. Соціальна інфраструктура має множинність інтегрованих галузей і підгалузей. До її складу входять установи освіти, охорони здоров'я та праці, спортивні організації, захисту навколишнього середовища, житлово-комунальне господарство, побутове обслуговування, роздрібна торгівля, громадське харчування, громадський транспорт, зв'язок, інформаційна служба і техніка безпеки, дитячі установи тощо. Підрозділи соціальної інфраструктури активно беруть участь у відтворенні робочої сили, забезпечують нормальні умови життя і трудової діяльності як самих працівників, так і членів їх сімей. *Сазонець І. Л.*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ГАЛЬМУВАННЯ РОЗВИТКУ В СВІТОВОМУ МАСШТАБІ. Основними ознаками гальмування впровадження соціальної політики є:

глобалізація світової економіки та зростання відкритості національних економік;

трансформація у бік погіршення вікової структури населення в цілому й економічно активного зокрема;

лібералізація соціально-економічної політики, складником якої є так званий економоцентризм;

уповільнення темпів економічного зростання;

зниження ролі соціального діалогу в оптимізації відносин між провідними соціальними силами;

трансформація інституту зайнятості та різновекторність змін на ринку праці;

низька, неадекватна потребам сьогодення роль держави у забезпеченні стійкого розвитку соціально-трудової сфери. *Зима І. Я.*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ. Діяльність державних, неурядових та міжнародних інститутів, суспільних груп і окремих осіб (суб'єктів соціальної політики), спрямована на всебічний розвиток громадян, що забезпечує їм гідний рівень і умови життя та праці, заходи держави, спрямовані на пом'якшення нерівності в розподілі доходів, та діяльність щодо досягнення соціальних показників та гармонізації відносин між соціальними групами. *Зима І. Я.*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: МАКРОЕКОНОМІЧНІ СКЛАДОВІ. До макроекономічних складових соціальної політики відносяться:

подолання бідності та поліпшення якості життя громадян;

здійснення пенсійної реформи;

реформування системи державної соціальної допомоги;
перегляд підходів до системи надання пільг;
створення сучасної системи соціальних послуг. *Зима І. Я.*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ЧИННИКИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ В ЄС:

1. Процес усвідомлення необхідності запровадження соціальної політики як самостійного напрямку інтеграційного процесу розтягнувся майже на сорок років переважно внаслідок гальмування цього процесу національними урядами.

2. Євросоюз здійснював соціальну політику на всіх етапах інтеграційного процесу, однак зміст і форми її реалізації змінювалися відповідно до потреб і бачення державами-членами місця і ролі наднаціональних інститутів у здійсненні соціальної функції.

3. Реалізуючи соціальну політику, ЄС діє відповідно до принципів субсидіарності і пропорційності, поділяючи відповідальність за здійснення соціального захисту з урядами держав-членів. Діяльність наднаціональних інститутів у рамках реалізації соціальної функції держави набуває координуючого, доповнюючого і стимулюючого характеру.

4. У сфері права соціального забезпечення розпочався процес поступового зближення національного соціального законодавства. При цьому гармонізація соціального законодавства держав-членів має обмежений характер і зводиться переважно до запровадження мінімальних соціальних стандартів, які не повинні перешкоджати створенню і розвитку малих і середніх підприємств.

5. У зв'язку з тим, що кожний напрям політики ЄС має чітко виражений територіальний ефект, підвищується увага до ролі і меж застосування принципу субсидіарності і пропорційності, а також до взаємодії і взаємоузгодження різних комунітарних політик на регіональному рівні.

6. Фінансова криза, що охопила держави-члени, негативно позначилася на соціальній політиці Союзу. *Зима І. Я.*

СОЦІАЛЬНА СФЕРА В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ: НЕСПРИЯТЛИВІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ. До несприятливих передумов розвитку соціальної сфери в територіальних громадах слід віднести наступні:

1. недосконала система територіального розміщення об'єктів соціальної інфраструктури;

2. невпорядкованість відносин власності на об'єкти соціальної інфраструктури;

3. недостатність бюджетних коштів для ефективного функціонування закладів соціальної інфраструктури;

4. недостатній рівень кадрового забезпечення закладів соціальної сфери;

5. недостатній рівень якості послуг, що надаються населенню об'єктами соціальної сфери. *Зима І. Я.*

СОЦІАЛЬНА СФЕРА В УКРАЇНІ: НЕСПРИЯТЛИВІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ.

- 1) зменшення ВВП на душу населення;
- 2) наявність істотних реальних диференціацій у рівні життя багатого і бідного населення у просторово-територіальному аспекті;
- 3) великі обсяги тінізації ринку праці, зайнятості, доходів і витрат населення;
- 4) високий рівень корупції в освітній, культурній сферах, житлово-комунальному господарстві та системі надання державних соціальних послуг;
- 5) нераціональність структури доходів і витрат населення, низький рівень державного фінансування підтримки і розвитку соціальної сфери;
- 6) зменшення очікуваної тривалості життя, зменшення чисельності населення, звуження освітнього потенціалу;
- 7) погіршення стану розвитку та якості функціонування об'єктів соціальної та житлово-комунальної інфраструктури. *Зима І. Я.*

СОЦІАЛЬНА СФЕРА: ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ. До перспективних шляхів розвитку соціальної сфери в економічній системі України доцільно віднести:

- 1) імплементацію європейських норм і стандартів соціальної політики;
- 2) формування тенденцій до розвитку інтелектуально-кадрового та освітньо-інноваційного потенціалу соціальної сфери;
- 3) підвищення якості та ефективності освітньої і науково-дослідної діяльності, зростання рівня інтелектуалізації економіки та соціальної сфери;
- 4) розвиток соціальних стандартів у сфері соціально-трудових відносин;
- 5) розвиток сімейної медицини, розбудову об'єктів фізичної культури та спорту. *Зима І. Я.*

СОЦІАЛЬНІ ПРОЦЕСИ: СВІТОВІ ТРЕНДИ. Пріоритети в світових трендах соціальних процесів:

загострюється проблема «поляризації багатства», збільшується «розрив» між «багатими» та «бідними» країнами у глобальному світі;

посилюються диспропорції розподілу доходів у світовій економіці (зокрема, зростають диспропорції розподілу багатства та доходів між країнами «золотого мільярду» й країнами, що розвиваються, країнами з перехідною економікою);

загострюється проблема нерівності між країнами світу (а також – стратифікації доходів у межах однієї країни), у сфері оплати праці, зростають диспропорції в сфері праці (зайняті – безробітні), в т.ч. йдеться про складнощі

працевлаштування за гендерною, віковою, національною дискримінацією та ін.; загострюється проблема бідності та соціальної стратифікації населення, що вимагає активного втручання держави, вирішення означених системних проблем суспільного розвитку як на національному, так і на міжнародному рівні. *Зима І. Я.*

СПІЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД – муніципальна (комунальна) власність, яка за рішенням територіальних громад чи їх представницьких органів об'єднується для забезпечення спільних інтересів. Вона може бути «без» та «із» визначенням часток територіальних громад. *Сазонець І. Л.*

СПІЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД БЕЗ ВИЗНАЧЕННЯ ЧАСТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД – об'єкти, що задовольняють спільні потреби територіальних громад і перебувають в управлінні районних та обласних рад (обласні лікарні, театри, філармонія, бібліотеки тощо). *Сазонець І. Л.*

СПІЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ІЗ ВИЗНАЧЕННЯМ ЧАСТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД – об'єкти, які за рішенням двох або декількох територіальних громад об'єднуються для спільного фінансування, утримання та використання (млин, переробний завод тощо). *Сазонець І. Л.*

СРОК ЗБЕРІГАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТУ. Період часу обов'язкового зберігання службового електронного документа, визначений номенклатурою справ установи на підставі нормативно-правових актів. *Маланчук Л. О.*

СТАЖУВАННЯ – навчання персоналу на робочому місці під керівництвом відповідальної особи після теоретичної підготовки або одночасно з нею з метою практичного оволодіння спеціальністю, адаптації до об'єктів обслуговування та керування, набуття навичок швидкого орієнтування на робочому місці та інших прийомів роботи. Відповідно до Закону України «Про вищу освіту» стажування – це набуття особою досвіду виконання завдань та обов'язків певної спеціальності. Трудове законодавство визначає стажування, як навчання на виробництві. Стажування передбачає засвоєння найкращого вітчизняного та зарубіжного досвіду, набуття практичних умінь і навичок щодо виконання обов'язків на займаній посаді або на посаді вищого рівня. Необхідно розрізняти такі поняття як випробувальний термін та стажування, оскільки стажування проводиться до початку прийому на роботу, а випробування в процесі роботи. Оскільки стажування – це навчання, то воно може бути платним і безоплатним, оплачуватися як за рахунок підприємства-роботодавця, так і за рахунок працівника. *Мартинюк Г. Ф.*

СТАНДАРТ – нормативний документ, розроблений, як правило, на засадах відсутності протиріч стосовно істотних питань з боку більшості зацікавлених сторін і затверджений компетентним органом. *Корбутяк В. І.*

СТАРОСТА – це посадова особа органів місцевого самоврядування, що обирається у селах, селищах, визначених за рішенням місцевої ради об'єднаної територіальної громади, на строк повноважень місцевої ради. Староста – це посадова особа, що представляє інтереси жителів села, селища у виконавчих органах сільської, селищної, міської ради; сприяє жителям села, селища у підготовці документів, що подаються до органів місцевого самоврядування; бере участь у підготовці проекту бюджету територіальної громади в частині фінансування програм, що реалізуються на території відповідного села, селища; вносить пропозиції до виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради з питань діяльності на території відповідного села, селища виконавчих органів сільської, селищної, міської ради, підприємств, установ, організацій комунальної форми власності та їх посадових осіб; бере участь у здійсненні контролю за станом благоустрою територіальної громади, відповідного села, селища та інформує сільського, селищного, міського голову, виконавчі органи сільської, селищної, міської ради про його результати; сприяє утворенню та діяльності органів самоорганізації населення, організації та проведенню загальних зборів, громадських слухань та інших форм безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення у відповідній територіальній громаді, селі, селищі; здійснює інші обов'язки, визначені Положенням про старосту. *Тихончук Л. Х.*

СТАТУТ – локальний нормативно-правовий акт, який визначає статус юридичної особи, її завдання, структуру, функції, порядок діяльності тощо. С. повинен мати відповідні реквізити і бути затверджений вищою установою чи органом управління. *Якимчук А. Ю.*

СТАТУТ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ – акт нормативного характеру, що ухвалюється представницьким органом місцевого самоврядування, регулює особливості здійснення місцевого самоврядування на території відповідної громади і віддзеркалює характерні риси взаємовідносин всередині територіальної спільноти. Головним його завданням є надати мешканцям можливості фахово реалізувати потреби щодо участі в благоустрої власного життя та описати їх обов'язки й обмеження щодо цього. Статут має не суперечити закону про місцеве самоврядування і підлягає державній реєстрації в органах Мінюсту України. *Сазонець І. Л.*

СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ – комплекс правових, організаційних, наукових, фінансових та інших заходів, спрямованих на досягнення сталого розвитку регіонів на основі поєднання економічних,

соціальних та екологічних інтересів на загальнодержавному та регіональному рівнях, максимально ефективного використання потенціалу регіонів в інтересах їх жителів та держави в цілому. *Сазонець І. Л.*

СТРАТЕГІЧНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ РЕГІОНУ – документ, що містить план дій і метою якого є гармонійний розвиток регіону в довгостроковому періоді. Цей документ має стати основним інструментом програмування регіонального розвитку. Його підготовка та впровадження – це першочергові завдання для органів влади регіонального рівня. *Сазонець І. Л.*

СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ – це цілеспрямована робота групи, сформованої із представників усіх верств громади, над визначенням: майбутнього образу адміністративно-територіальної одиниці, стратегічних цілей для досягнення сформованого образу та алгоритму дій. *Сазонець І. Л.*

СТРАТЕГІЯ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ НА 2018–2020 РОКИ. Метою цієї Стратегії є вдосконалення системи державного управління і відповідно підвищення рівня конкурентоспроможності країни. З урахуванням європейського вибору та європейської перспективи України ця Стратегія розроблена згідно з європейськими стандартами належного адміністрування в питаннях трансформації системи органів державного управління. Відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Стратегія ґрунтується на спільних цінностях, а саме дотриманні демократичних принципів, верховенстві права, належному врядуванні.

Структура Стратегії відповідає принципам державного управління, розробленим SIGMA у тісній співпраці з Європейською Комісією. Вони визначають, що саме належне врядування означає на практиці, та окреслюють основні вимоги до добре функціонуючої системи органів державного управління. Принципи сформульовані на основі міжнародних стандартів і вимог, а також належних практик держав-членів ЄС та/або країн Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Принципи державного управління визнані деякими країнами як перелік стандартів та система принципів і критеріїв для оцінки реформ державного управління.

Стратегія з урахуванням Принципів державного управління визначає такі напрями реформування: формування і координація державної політики (стратегічне планування державної політики, якість нормативно-правової бази та державної політики в цілому, включаючи вимоги щодо формування політики на основі ґрунтового аналізу та участі громадськості); модернізація державної служби та управління людськими ресурсами; забезпечення підзвітності органів

державного управління (прозорість роботи, вільний доступ до публічної інформації, організація системи органів державного управління з чітким визначенням підзвітності, можливість судового перегляду рішень); надання адміністративних послуг (стандарти надання та гарантії щодо адміністративних процедур, якість адміністративних послуг, електронне урядування); управління державними фінансами (адміністрування податків, підготовка державного бюджету, виконання державного бюджету, система державних закупівель, внутрішній аудит, облік та звітність, зовнішній аудит).

Цілі та завдання реформування у сфері управління державними фінансами визначені Стратегією розвитку системи управління державними фінансами, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 серпня 2013 р. № 774 (Офіційний вісник України, 2013 р., № 82, ст. 3052). Передбачається здійснити перегляд зазначеної Стратегії. Забезпечення гендерної рівності є складовою частиною Принципів державного управління, що передбачає здійснення відповідних заходів на всіх етапах реалізації цієї Стратегії. Дія цієї Стратегії не поширюється на питання реформування місцевого самоврядування, що здійснюється відповідно до положень Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2016 р. № 333 (Офіційний вісник України, 2016 р., № 30, ст. 831), Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 6 серпня 2016 р. № 385 (Офіційний вісник України, 2016 р., № 70, ст. 1966), та плану заходів на 2015–2017 роки з реалізації Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 7 жовтня 2015 р. № 821 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 83, ст. 2752). *Сивий Р. П.*

СТРОК ЗБЕРІГАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА – період часу обов’язкового зберігання службового електронного документа, визначений номенклатурою справ установи на підставі нормативно-правових актів. *Корбутяк В. І.*

СУБВЕНЦІЯ ОСВІТНЯ надається місцевим бюджетам з метою фінансового забезпечення реалізації делегованих органам місцевого самоврядування повноважень у сфері середньої освіти. Ця субвенція може надаватись обласним і районним бюджетам, міським (міст Києва та містам обласного значення) бюджетам та бюджетам об’єднаних територіальних громад, що створюються відповідно до закону та перспективного плану формування територіальних громад. Освітня субвенція запроваджена в Україні з грудня 2014 року із внесеними змінами до Бюджетного кодексу.

Для розрахунку обсягу освітньої субвенції з 2018 р. введено спеціальну

формулу [1]

$O=U \times 1/RHK \times НП \times 1/18 \times ЗП$, де

O – обсяг субсидії, грн;

U – кількість учнів, осіб;

RHK – розрахункова наповнюваність класів (тобто скільки учнів у середньому вчиться в класах у середніх школах певної адміністративно-територіальної одиниці), осіб;

НП – навчальний план (кількість годин на тиждень);

18 – кількість годин на тиждень на одну ставку;

ЗП – заробітна плата (на одну ставку вчителя на рік з нарахуванням), грн.

Для певних населених пунктів та типів навчальних закладів RHK визначено окремо: обласних центрів – 27; інших міст обласного значення – 25; закладів спеціальної освіти – 9; шкіл, що підпорядковані обласним державним адміністраціям – 20; вечірніх шкіл у містах обласного значення – 19; вечірніх шкіл у районах та ОТГ – 11; ПТНЗ – 23.

Кошти субвенції спрямовуються лише на оплату праці з нарахуваннями для педагогічних працівників. Проте, коли наповнюваність класів є нижча за нормативну, то місцевим бюджетам доводиться дофінансовувати відповідні заклади власними коштами. Проте, такі рішення, на думку Міністерства фінансів, порушують основний принцип розрахунку освітньої субвенції, який має забезпечити підвищення якості надання освітніх послуг, оптимізацію мережі закладів середньої освіти та підвищення престижу професії вчителя.

Проте, виконання завдань, дотримання принципів розподілу освітньої субвенції на місцевому рівні відбувається досить непросто і неоднозначно.

Безтелесна Л. І.

СУБ'ЄКТ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОСЛУГИ – орган виконавчої влади, інший державний орган, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування, їх посадові особи, державний реєстратор, суб'єкт державної реєстрації, уповноважені відповідно до закону надавати адміністративні послуги. **Сазонець І. Л.**

СУБ'ЄКТ ПРАВОВІДНОСИН – учасник правових відносин, який має суб'єктивні права та здатний виконувати юридичні обов'язки. До **С.п.** належать: 1) фізичні особи; 2) юридичні особи; 3) державні та громадські організації; 4) соціальні спільності (народ, нація, населення відповідного регіону, територіальні громади та ін.). **Якимчук А. Ю.**

СУД – орган держави, який здійснює правосуддя шляхом розгляду і вирішення у судових засіданнях цивільних, кримінальних, адміністративних та господарських справ на основі чинного законодавства і у строго визначеній законом процесуальній формі. Делегування функцій **С.**, а також привласнення

цих функцій іншими органами чи посадовими особами законом не допускається. Юрисдикція С. поширюється на всі правовідносини, що виникають у державі. *Якимчук А. Ю.*

Т

ТАБЕЛЬ УНІФІКОВАНИХ ФОРМ ДОКУМЕНТІВ УСТАНОВИ – це перелік дозволених до використання форм документів, які необхідні та достатні для реалізації функцій і завдань управлінської діяльності, з характеристикою їх юридичного статусу, основних етапів підготовки та погодження. *Корбутяк В. І.*

ТЕЛЕМЕДИЦИНА: ПЕРЕВАГИ. Перевагами телемедицини при ширшому її впровадженні в лікарську практику є такі:

- значне підвищення якості надання амбулаторної та стаціонарної медичної допомоги пацієнтам, що знаходяться в будь-якому місці;
- надання консультаційної допомоги медичним працівникам, що працюють у центральних районних лікарнях та знаходяться на відстані від обласних діагностичних центрів та клінічних лікарень;
- скорочення термінів тимчасової непрацездатності та кількості випадків виходу на інвалідність за рахунок своєчасного надання медичної допомоги.

Зима І. Я., Обуховська Л. І.

ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА – об'єднання жителів, які постійно проживають у межах села, селища, міста, що є самостійною адміністративно-територіальною одиницею або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр. **Т.г.** є первинним суб'єктом місцевого самоврядування. В Україні існують **Т.г.** села, селища, міста. *Якимчук А. Ю.*

ТЕРИТОРІЯ – частина земної поверхні у визначених межах (кордонах) з властивим їй географічним положенням, природними та створеними діяльністю людей умовами та ресурсами, а також з повітряним простором та розташованими під нею надрами. *Сазонець І. Л.*

ТИМЧАСОВІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ – напрямки діяльності держави, які спрямовані на вирішення деяких невідкладних завдань і здійснюються протягом певного періоду її існування. *Якимчук А. Ю.*

ТИМЧАСОВО ВІЛЬНІ КОШТИ ЄДИНОГО КАЗНАЧЕЙСЬКОГО РАХУНКУ ТА ВАЛЮТНИХ РАХУНКІВ БЮДЖЕТУ – обсяг коштів, що обліковуються на рахунках у Казначействі України, отримані як надходження бюджетів, відволікання яких не призведе до втрати платоспроможності бюджетів (спроможність своєчасно і в повному обсязі здійснювати платежі та розраховуватися за всіма зобов'язаннями) та виникнення заборгованості протягом періоду, на який передбачається розміщення таких коштів на депозитах або шляхом придбання державних цінних паперів і спрямування на

покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів та Пенсійного фонду України з подальшим їх поверненням до кінця поточного бюджетного періоду.

Антонюк О. Р.

ТИП ДЕРЖАВИ – сукупність держав, які мають спільні загальні ознаки і відображають відповідний рівень їхнього розвитку на певному історичному етапі. *Якимчук А. Ю.*

ТИПИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ – методи співпраці громади та уряду щодо вирішення питань розвитку територіальних громад: опитування громадської думки, фокусні групи, громадські слухання, дорадчі комітети тощо. *Сазонець І. Л.*

ТИПІЗАЦІЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ – стандартизація мови службових документів, використання ключових слів і типізованих зворотів (з метою подання того, враховуючи те, що), крім того, типізовані тексти можна використовувати у вигляді окремих збірників. *Корбутяк В. І.*

ТРАДИЦІЇ – різновид соціальних норм, загальні правила поведінки людей, соціальних груп, які закріплені у суспільній практиці внаслідок багаторазового повторення протягом тривалого часу та передаються із покоління у покоління. *Якимчук А. Ю.*

ТРУДОВЕ ПРАВО – галузь права, сукупність правових норм, які регулюють трудові й тісно пов'язані з ними суспільні відносини незалежно від форм власності, господарювання чи галузевої підпорядкованості підприємств, установ, організацій. *Якимчук А. Ю.*

У

УГОДА – волевиявлення двох і більше сторін, спрямоване на встановлення, зміну чи припинення взаємних юридичних прав та обов'язків. *Якимчук А. Ю.*

УКАЗ – назва підзаконного нормативно-правового акту, який видається Президентом України у межах його повноважень. **У.** не повинен суперечити Конституції та законам України і є обов'язковим для виконання на всій території країни. **У.** має вищу юридичну силу по відношенню до інших підзаконних актів. *Якимчук А. Ю.*

УПОВНОВАЖЕНА ОСОБА – посадова особа, яка наділена правом вчиняти дії та відповідає згідно із законодавством за наслідки їх вчинення. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ КОШТАМИ – сукупність дій учасника бюджетного процесу відповідно до його повноважень, пов'язаних з формуванням та використанням бюджетних коштів, здійсненням контролю за дотриманням бюджетного законодавства, які спрямовані на досягнення цілей,

завдань і конкретних результатів своєї діяльності та забезпечення ефективного, результативного і цільового використання бюджетних коштів. *Антонюк О. Р.*

УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ (МІСЦЕВИМ) БОРГОМ – сукупність дій, пов’язаних із здійсненням запозичень, обслуговуванням і погашенням державного (місцевого) боргу, інших правочинів з державним (місцевим) боргом, що спрямовані на досягнення збалансованості бюджету та оптимізацію боргового навантаження. *Антонюк О. Р.*

УПРАВЛІННЯ ОРГАНОМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – система, через яку здійснюється керівництво установою та стосується структури та процесів прийняття рішень, підзвітності та контролю. Ефективне управління забезпечує досягнення цілей установи шляхом створення правильних політик; процедур та процесів, а також забезпечує управління ризиками, пов’язаними зі стратегіями установи. *Антонюк О. Р.*

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ – діяльність з ідентифікації ризиків, проведення їх оцінки, визначення способів реагування на ідентифіковані та оцінені ризики, здійснення перегляду ідентифікованих та оцінених ризиків для виявлення нових та таких, що зазнали змін. *Антонюк О. Р.*

УПРАВЛІНСЬКА ІНФОРМАЦІЯ – сукупність необхідних даних, які сприятимуть вирішенню управлінських рішень. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

УПРАВЛІННЯ ОБ’ЄКТАМИ ПРАВА КОМУНАЛЬНОЇ (МУНІЦИПАЛЬНОЇ) ВЛАСНОСТІ – законодавчо регламентована діяльність, яка спрямована на використання об’єктів права комунальної (муніципальної) власності відповідно до повноважень, які покладені на органи місцевого самоврядування. *Сазонець І. Л.*

УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНЕ – «регіональне» (від лат. Regionalis – місцевий, обласний) означає приналежність до певної території – району (регіону), області, країни, групи країн. Регіональне управління – це цілеспрямований вплив органів влади місцевого та регіонального рівнів на підприємства й організації регіону з метою досягнення загальнорегіональних цілей. Для ефективного управління необхідно зробити комплексну оцінку стану регіону за такими напрямками: морфологічний аналіз регіону, аналіз виробничого потенціалу регіону, розробка комп’ютерної макромоделі регіону, комплексний аналіз населення; аналіз інформаційних процесів. Регіональне управління, що є одним із видів територіального, зумовлено об’єктивними передумовами, а саме: адміністративно-правовими, що пов’язані з адміністративно-територіальним поділом і наявністю місцевих владних структур, що здійснюють управління регіоном (територією) на підставі, в межах та у спосіб, передбачений чинним законодавством України; соціально-економічними, які пов’язані з територіальним поділом праці, відмінностями у

природних умовах, національнокультурними особливостями населення. Суть управління регіоном виявляється в реалізації багатьох принципів. Принцип історизму має універсальне значення і дає змогу об'єктивно оцінити відносну цілісність, завершеність того чи іншого етапу розвитку регіону. Принцип єдності регіональної політики суспільства та господарського будівництва – орієнтує на комплексний підхід до врахування природногосподарських особливостей кожного регіону, завдань його економічного та соціального розвитку; передбачає поєднання економічних методів управління та місцевої ініціативи, відповідальність місцевих органів управління за комплексний розвиток відповідних регіонів; комплексності, що відображає об'єктивні процеси суспільного поділу праці та регіональної інтеграції виробництва, орієнтує забезпечення комплексно-пропорційного розвитку господарства регіонів. Принцип природно-господарської збалансованості та оптимальності означає дотримання обґрунтованої економічної відповідності між нарощуванням виробничого потенціалу галузей господарства країни та розробкою і реалізацією заходів щодо захисту довкілля, орієнтує на забезпечення раціонального регіонального розвитку. Принцип пріоритетності сприяє ранжуванню цілей та завдань розвитку регіону відповідно до стратегії його розвитку та можливостей. Принцип варіантності (альтернативності) передбачає необхідність вибору оптимального шляху для виконання завдань та досягнення цілей в управлінні регіоном. Принцип узгодження інтересів місцевих органів управління та підприємств, установ, організацій, громадськістю передбачає взаємну відповідальність та зобов'язання щодо розвитку та функціонування регіону. Принцип пропорційності забезпечення фінансовими ресурсами за рівнями адміністративно-територіальної ієрархії та розширення фінансово-економічної самостійності територіальних одиниць нижнього рівня. *Сазонець І. Л.*

УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ виявляється в реалізації його організаційних та методичних принципів: історизму; єдності регіональної політики суспільства та господарського будівництва; комплексності; природно-господарської збалансованості та оптимальності; пріоритетності; варіантності; узгодження інтересів місцевих органів управління з комплексним розвитком регіону, з госпрозрахунковими інтересами підприємств на основі єдиної відомчо-територіальної системи стимулювання та відповідальності; пропорційності забезпечення фінансовими ресурсами за рівнями адміністративно-територіальної ієрархії та розширення фінансово-економічної самостійності територіальних одиниць нижнього рівня. *Сазонець І. Л.*

Ф

ФАХІВЕЦЬ – особа, яка володіє фаховими (спеціальними) знаннями та навичками в якій-небудь галузі виробництва, науки, техніки, мистецтва тощо, та яка має фах (спеціальність). *Якимчук А. Ю.*

ФІЛІЯ – відокремлений підрозділ юридичної особи, який розташований поза місцем її знаходження та здійснює всі або частину її функцій. Філія не є юридичною особою, вона наділяється майном юридичної особи, яка її створила, і діє на підставі затвердженого нею положення. Відомості про **Ф.** юридичної особи включаються до Єдиного державного реєстру. *Якимчук А. Ю.*

ФІНАНСОВИЙ МОНІТОРИНГ – процес безперервного науково обґрунтованого діагностично-прогностичного контролю, аналізу і прогнозування змін фінансової діяльності суб'єктів господарювання і населення та стану суб'єктів фінансово-кредитної сфери країни з метою забезпечення економічного розвитку та фінансової стабільності суб'єктів господарювання, секторів національної економіки, регіонів і держави. Предметом фінансового моніторингу є сукупність різноманітних видів діяльності, спрямованих на задоволення потреб клієнтів, а об'єктами – фінансово-економічні відносини в фінансовому і реальному секторах, внутрішні процеси в банках і взаємозв'язки останніх у ринковому середовищі. *Антонюк О. Р.*

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ – засоби, важелі та механізми, доступні місцевій владі, за допомогою яких досягається місцевий економічний розвиток. *Сазонець І. Л.*

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ РЕСУРСИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ – кошти, що залучаються місцевою владою до бюджету за рахунок кредитів, внутрішніх місцевих позик, місцевих лотерей, дивідендів від цінних паперів та інших запозичених ресурсів. *Сазонець І. Л.*

ФІСКАЛЬНІ РИЗИКИ – чинники (включаючи умовні зобов'язання та квазіфіскальні операції), що можуть призводити до зменшення надходжень бюджету та/або потребувати додаткових витрат бюджету, відповідно спричинити збільшення дефіциту бюджету та державного (*місцевого*) боргу порівняно з плановими бюджетними показниками. *Антонюк О. Р.*

ФОНД СПРИЯННЯ МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННЮ В УКРАЇНІ – центральна науково-методична, консультативна та координаційна установа при Президентові України з питань місцевого самоврядування, створена 19.12.1995 р. Ця установа є правонаступницею державної науково-консультативної установи – Фонду сприяння становленню і розвитку місцевого

та регіонального самоврядування України, створеного 17.04.1992 р. Діяльність Фонду на сучасному етапі зорієнтована на реалізацію якісно нових завдань розвитку місцевого самоврядування, відповідно до яких необхідно здійснити процес адаптації правової системи України в цій сфері до європейських стандартів. Найвищий керівний орган Фонду – Правління Фонду. Допоміжним органом, на який покладені функції координації діяльності вітчизняних асоціацій та об'єднань органів місцевого самоврядування, інших громадських організацій, є Координаційна рада Фонду. *Сазонець І. Л.*

ФОРМА ДЕРЖАВИ – система (спосіб) організації і здійснення державної влади в країні, взяту в єдності взаємозалежних трьох елементів: форми державного правління, форми державного устрою, форми державного режиму. *Якимчук А. Ю.*

ФОРМА ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ – елемент форми держави, який характеризує порядок утворення, структуру і повноваження вищих органів державної влади, характер їх взаємовідносин між собою та населенням, способи легітимації державної влади. За **Ф.д.п.** усі держави поділяються на монархії та республіки. *Якимчук А. Ю.*

ФОРМА ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ – елемент форми держави, який визначає територіальну організацію держави, спосіб поділу території держави на складові частини та порядок їх взаємовідносин між собою і з державою у цілому. За **Ф.д.у.** всі держави поділяються на прості та складні. *Якимчук А.Ю.*

ФОРМИ ЗДІЙСНЕННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ – специфічні однорідні напрямки діяльності держави, за допомогою яких реалізуються її функції. *Якимчук А. Ю.*

ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ СПРАВ – групування виконаних електронних документів у справи відповідно до номенклатури справ установи. *Корбутяк В. І., Маланчук Л. О.*

ФОРМУЛЯР-ЗРАЗОК – це модель побудови форми документа, яка встановлює галузь використання, формат, розміри берегів, вимоги до побудови конструкційної сітки та основні реквізити. *Корбутяк В. І.*

ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ – основні напрямки діяльності держави, в яких відображаються та конкретизуються її завдання і цілі, виявляється сутність та соціальне призначення держави у суспільстві. Основні **Ф.д.:** 1) за соціальним значенням державної діяльності – основні та неосновні (додаткові); 2) за часом їх дії – постійні та тимчасові; 3) за сферою суспільного життя – гуманітарні, економічні та політичні; 4) за територіальною спрямованістю – внутрішні та зовнішні функції. *Якимчук А. Ю.*

Х

ХАРТІЯ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ була прийнята Загальними зборами асоціації міст України 26 червня 1997 р. у Києві. Основна мета – об'єднати зусилля всіх органів міського самоврядування, громадських та інших організацій для розвитку і утворення місцевого самоврядування, забезпечення органам місцевої влади умов для управління містами. Хартія базується на таких основних засадах: конкретність обов'язків місцевих органів влади в галузі розвитку міст; визначення якісних показників розвитку міст і життя в них; ідея співробітництва і солідарності; ідея надання мешканцям міст гарантованих постійних прав. У заключних положеннях Хартії вказано, що кожен із учасників, що підписали її, бере на себе зобов'язання домагатися забезпечення усім мешканцям міст прав, задекларованих у Хартії, і дотримуватись основних її принципів та положень. *Сазонець І. Л.*

Ц

ЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ – (від лат. centralis – серединний) – політичний процес, на основі якого формується централізм як управлінська система з властивими їй вертикальною структурою та субординацією, концентрацією влади в єдиному центрі. *Сазонець І. Л.*

ЦІЛЬОВЕ УПРАВЛІННЯ – система управління, яка наголошує на згоді керівників та підлеглих, що працюють разом, щодо тих цілей, яких слід досягти в наступному році. Принцип заслуг – принцип, згідно з яким (1) всі громадяни мусять мати розумну можливість бути кандидатами на роботу в державних службах і (2) відбір має базуватися виключно на кваліфікації чи придатності для даної роботи. Система заслуг – узвичаєний механізм, за допомогою якого досягаються цілі принципу заслуг. Адміністративне знаряддя, яке можна і треба пристосовувати до обставин, що змінюються. *Якимчук А. Ю.*

ЦІННИЙ ДОКУМЕНТ – документ, що має політичне, соціально-економічне, наукове, культурне значення й на цій підставі підлягає державному обліку та прийому на державне зберігання. *Корбутяк В. І.*

ЦЕНТР НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП). Ст.12 ЗУ «Про адміністративні послуги» пояснює, що центр надання адміністративних послуг (ЦНАП) – «це постійно діючий робочий орган районної державної адміністрації, в якому надаються адміністративні послуги через адміністратора шляхом його взаємодії з суб'єктами надання адміністративних послуг». Проте, вже зараз розробляються зміни до закону, в яких адмінпослуги планується надавати не лише адміністратором, а й представниками суб'єктів надання адмінпослуг, що має покращити якість

роботи ЦНАП. Він має забезпечити надання таких послуг у найкоротший строк та за мінімальної кількості відвідувань громадянами владних структур; спростити процедури отримання адмінпослуг та поліпшити якість їх надання.

Центри надання адміністративних послуг утворюються при:

- 1) Київській міській державній адміністрації;
- 2) Севастопольській міській державній адміністрації;
- 3) районній державній адміністрації;
- 4) районній у місті Києві державній адміністрації;
- 5) районній у місті Севастополі державній адміністрації;

6) виконавчому органі міської ради міста обласного, республіканського Автономної Республіки Крим значення.

Центри надання адміністративних послуг можуть утворюватися при виконавчому органі міської міста районного значення, селищної, сільської ради у разі прийняття відповідною радою такого рішення. *Сазонець І. Л.*

ЦЕНТР НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП): АДМІНІСТРАТИВНІ ТА СУПУТНІ ПОСЛУГИ. Перелік адміністративних послуг органів виконавчої влади, які надаються через центр надання адміністративних послуг, визначається розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.05.2014 № 523-р. Згідно з п. 4 цього Розпорядження органам місцевого самоврядування рекомендовано керуватися цим розпорядженням, але перелік послуг, що надаються у ЦНАП, не є обмеженим (за виключенням положень, визначених Законом України «Про адміністративні послуги». Кожен орган, що утворив ЦНАП, затверджує свій перелік послуг, що надається через утворений ними центр надання адмінпослуг, з урахуванням цього Переліку. У приміщеннях, де розміщуються ЦНАП, а також в інших приміщеннях, де надаються адміністративні послуги, можуть надаватися супутні послуги. До таких послуг належить виготовлення копій документів, ламінування, фотографування, продаж канцелярських товарів, надання банківських послуг тощо. Забороняється відносити до супутніх послуг консультації та надання інформації, пов'язаної з процесом надання адмінпослуг, продаж бланків заяв та інших документів, необхідних для звернення щодо надання адмінпослуг, а також надання допомоги в їх заповненні, формуванні пакета документів. Варто наголосити, що Законом заборонено надання платних супутніх послуг як суб'єктом надання адміністративних послуг, так і центром надання адміністративних послуг. *Сазонець І. Л.*

ЦЕНТР НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП): ВЗАЄМОДІЯ ІЗ СУБ'ЄКТАМИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ. Згідно із Законом про адміністративні послуги надання адмінпослуг забезпечується адміністратором шляхом його взаємодії з суб'єктом надання адмінпослуг. Тобто, отримавши під час прийняття від заявника заяву та необхідний пакет документів, адміністратор має перевірити їх відповідність вимогам законодавства та не пізніше наступного робочого дня передати суб'єкту надання адмінпослуг для опрацювання та прийняття відповідного рішення. Передача пакету документів може здійснюватися як у паперовій, так і в електронній формі (відсканований пакет документів передається суб'єкту надання адмінпослуг відповідними каналами зв'язку). Факт передачі документів фіксується у відповідному акті передачі. Дата, зазначена в ньому, є підставою для відстеження перебігу строку розгляду заяви з документами. Адміністратор, відповідно до основних завдань, здійснює контроль за додержанням термінів розгляду справ та прийняття рішень надання адмінпослуги відповідним суб'єктом її надання у спосіб, визначений у кожному конкретному ЦНАПі. Здійснення такого контролю може також відбуватись і в електронному вигляді за допомогою відповідного програмного продукту.

Сазонець І. Л.

ЦЕНТР НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП): ЗАВДАННЯ АДМІНІСТРАТОРА. Адміністратор є ключовою особою в процесі прийняття від відвідувачів документів, необхідних для надання адміністративних послуг, головним призначенням якої є мінімізація корупційних ризиків під час отримання послуг; здійснення контролю за додержанням суб'єктами надання адміністративних послуг термінів розгляду справ та прийняття рішень; забезпечує надання такої послуги у найкоротший строк та за мінімальної кількості відвідувань суб'єктом звернення. Всі послуги заявник має можливість оформити в одному місці, в зручному форматі. У той же час адміністратори несуть дисциплінарну, цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність, передбачену законом, за порушення вимог законодавства у сфері надання адміністративних послуг.

Основні завдання адміністратора визначені пунктом 4 статті 13 Закону України «Про адміністративні послуги» і, зокрема, ними є: надання суб'єктам звернень вичерпної інформації та консультацій щодо вимог та порядку надання адміністративних послуг прийняття від суб'єктів звернень документів, необхідних для надання адміністративних послуг, їх реєстрація та подання документів (їх копій) відповідним суб'єктам надання адмінпослуг видача або

забезпечення направлення через засоби поштового зв'язку суб'єктам звернень результатів надання адміністративних послуг, повідомлення щодо можливості отримання адмінпослуг, оформлених суб'єктами їх надання організаційне забезпечення надання адмінпослуг суб'єктами надання адміністративних послуг здійснення контролю за дотриманням суб'єктами надання адмінпослуг термінів розгляду справ та прийняття рішень надання адміністративних послуг у випадках, передбачених законом; складення протоколів про адміністративні правопорушення у випадках, передбачених законом. *Сазонець І. Л.*

ЦЕНТР НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП): ІНФОРМАЦІЙНА ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ КАРТКИ. Суб'єктом надання адміністративних послуг на кожен адміністративну послугу, яку він надає відповідно до закону, затверджуються інформаційна і технологічна картки, а в разі, якщо суб'єктом надання є посадова особа, – органом, якому вона підпорядковується. Інформаційна картка адміністративної послуги розміщується суб'єктом надання адміністративних послуг на його офіційному веб-сайті та у місці здійснення прийому суб'єктів звернень. Технологічна картка адміністративної послуги містить інформацію про порядок надання адміністративної послуги. *Сазонець І. Л.*

ЦЕНТР НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП): ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ. Основним нормативним документом у діяльності адміністратора є Закон України «Про адміністративні послуги» 5203-VI в редакції від 04.04.2018. Цей закон визначає правові засади реалізації прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у сфері надання адміністративних послуг. Основні вимоги щодо функціонування ЦНАП та діяльності адміністратора, зокрема, визначені Примірним положенням про центр надання адміністративних послуг, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 20.02.2013 № 118, та Примірним регламентом центру надання адміністративних послуг, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 01.08.2013 № 588. Загалом, у своїй роботі адміністратор керується широким колом нормативно-правових актів, що регулюють питання надання тієї чи іншої адміністративної послуги. Перелік законодавчих актів, що регламентують процедуру надання найзатребуваніших адміністративних послуг, відповіді та роз'яснення органів державної влади щодо положень законодавства, а також реквізити центрів надання адміністративних послуг, утворених відповідно до вимог закону, наведено в Довіднику з питань надання адміністративних послуг, ознайомитись з яким можна за посиланням spar.in.ua/dovidnyk/. Під час обслуговування відвідувачів ЦНАП адміністратори мають

враховувати Єдині вимоги (стандарт) до якості обслуговування відвідувачів центрів надання адміністративних послуг, які рекомендовано до використання Міністерством економічного розвитку і торгівлі України. Зазначеним документом визначені, зокрема, персональні стандарти якісного обслуговування, принципи взаємодії з відвідувачами, основні вимоги до зовнішнього вигляду адміністратора. *Сазонець І. Л.*

ЦЕНТР НАДАНИЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП): ПІДПИС, ПЕЧАТКА, ШТАМП, КЕП. Одним із прав адміністратора, визначених статтею 13 Закону України «Про адміністративні послуги», є посвідчення власним підписом та печаткою (штампом) копії (фотокопії) документів і виписок з них, витягів з реєстрів та баз даних, які необхідні для надання адміністративної послуги. Для забезпечення реалізації цього права, за законом, адміністратор має іменну печатку (штамп) із зазначенням його прізвища, імені, по батькові та найменування центру надання адміністративних послуг. Для організації надання адмінпослуг адміністратор використовує різноманітні електронні системи. Суб'єкти надання адмінпослуг забезпечують адміністраторам безоплатний віддалений доступ до власних інформаційних систем та електронних баз даних (реєстрів), що містять інформацію, необхідну для надання адміністративних послуг, зокрема через систему електронної взаємодії державних електронних інформаційних ресурсів. Наявність кваліфікованого електронного підпису (КЕП) – засобу електронної ідентифікації з високим рівнем довіри дозволяє адміністратору мати доступ до електронних реєстрів та інших програмних продуктів, зокрема, електронного документообігу. *Сазонець І. Л.*

ЦЕНТР НАДАНИЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП): ФОРМУВАННЯ СПРАВИ ТА ЗВІТНІСТЬ. Отримані від заявника оригінали заяви та передбаченого пакету документів формуються в окрему справу і передаються суб'єкту надання адмінпослуг. У ЦНАП залишається лише «справа», що містить копію заяви та другий примірник опису з поміткою про отримання заяви та пакет документів. Практичний досвід провідних ЦНАП України свідчить про те, що зручно залишати відскановану копію квитанції з платних послуг, якщо ЦНАП має таку технічну можливість. Після передачі заявнику результату надання адміністративної послуги «справа», яка складається із копії заяви, другого примірника опису з помітками про отримання заяви та пакету документів та про вручення результатів надання адміністративної послуги, зберігається в ЦНАП. *Сазонець І. Л.*

Ю

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ – вид соціальної відповідальності, передбачений чинним законодавством обов'язок правопорушника зазнати примусового позбавлення певних благ (особистого, майнового або організаційного характеру) за вчинене правопорушення. **Ю.в.** відображає реакцію суспільства, держави на вчинене правопорушення. Види **Ю.в.**: 1) конституційна 2) кримінальна; 3) адміністративна; 4) цивільна; 5) дисциплінарна; 6) матеріальна. *Якимчук А. Ю.*

ПІСЛЯМОВА

Поява україномовного словника нового покоління – важлива подія у науковому житті України. Вона зумовлена насамперед нагальною потребою вчених – фахівців з публічного управління та адміністрування, викладачів, аспірантів і студентів відповідної спеціальності та програм магістерських підготовки в оволодінні сучасною бібліографічною термінологією, яка постійно поповнюється лексичними поняттями, що відображають певні явища і символи розвитку системи державного управління на основі збільшення рівня публічності цього процесу та розкриває закономірності функціонування системи місцевого самоврядування як складової єдиного механізму державного управління.

На сьогодні практично у всіх провідних університетах України відкрито профільні кафедри з публічного управління. Зокрема, у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка, Дніпровському національному університеті імені Олеся Гончара, Університеті митної справи та фінансів, Харківському національному університеті імені С. Кузнеця, Східноєвропейському національному університеті імені Лесі Українки та ін. Відкрито таку кафедру і у Національному університеті водного господарства та природокористування. Існує також потужна система підготовки державних службовців та осіб місцевого самоврядування через мережу навчальних закладів Національної академії державного управління при Президентові України. Зважаючи на те, що викладачам і студентам вузів у повсякденній роботі доводиться користуватися спеціальною новітньою термінологією, яку в українських довідниках важко знайти, стає зрозумілим актуальність виходу у світ словника найуживаніших термінів державного управління та місцевого самоврядування.

Авторським колективом, до якого увійшли висококваліфіковані фахівці у сфері державного управління під керівництвом доктора економічних наук, професора, Сазонця І.Л. підготовлено словник, що істотно поповнив інформаційний фонд сучасної української науки про державне управління та місцеве самоврядування, сприяючи поширенню та розвитку управлінської культури в системі державного управління та місцевого самоврядування. Словник створено в умовах проведення реформи децентралізації, що значно підвищує його актуальність.

Високий науковий рівень словника дає підстави рекомендувати його широкому колу фахівців з державного управління та місцевого самоврядування та суміжних галузей наук – економіки, політології, соціології, історії –

науковцям, викладачам і студентам, управлінцям-практикам, а також усім, хто цікавиться питаннями створення сучасної системи місцевого самоврядування та проведення реформи децентралізації.

Автори внесли вагомий вклад в утвердження української мови у науковій термінології з питань державного управління та місцевого самоврядування, що, без сумніву, надасть поштовх до подальшого широкого використання української мови в науці державного управління. Необхідно побажати авторам не зупиняться на досягнутому і, у перспективі, розширяти і доповнювати свій словник новою термінологією, яка по мірі розвитку науки, буде все більше включатися у науковий та педагогічний процес.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК СТАТЕЙ І ТЕРМІНІВ

А

АВТОНОМІЯ;
АВТОНОМІЯ ОРГАНІЗАЦІЙНА ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
АВТОНОМІЯ ПРАВОВА ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
АВТОНОМІЯ ТЕРИТОРІАЛЬНА;
АВТОНОМІЯ ФІНАНСОВА ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
АГЕНТСТВА РЕГІОНАЛЬНОГО ТА МІСЦЕВОГО РОЗВИТКУ;
АГЛОМЕРАЦІЯ;
АДМІНІСТРАТИВНА ПОСЛУГА;
АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ. ПЛАТА ЗА НАДАННЯ (АДМІНІСТРАТИВНИЙ ЗБІР);
АДМІНІСТРАТИВНІ ПОСЛУГИ. СРОКИ НАДАННЯ;
АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНА ОДИНИЦЯ;
АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНЕ УТВОРЕННЯ 3
ОСОБЛИВИМ РЕЖИМОМ ФУНКЦІОНУВАННЯ;
АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ ПОДІЛ;
АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ;
АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ УСТРІЙ УКРАЇНИ;
АДМІНІСТРУВАННЯ;
АКТИ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ;
АКТИ ОРГАНІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
АЛЬБОМ УНІФІКОВАНИХ ФОРМ ДОКУМЕНТІВ УСТАНОВИ;
АНАЛІЗ;
АНАЛІЗ АЛЬТЕРНАТИВНИЙ;
АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА;
АНАЛІЗ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ;
АНАЛІЗ МІСЦЕВОЇ ПОЛІТИКИ;
АНАЛІЗ ПРОГНОСТИЧНИЙ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ;
АНАЛІЗ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ;
АНАЛІЗ РЕКОМЕНДАЦІЙНИЙ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ;
АНАЛІЗ РИЗИКУ;
АНАЛІЗ СИСТЕМНИЙ;

АНАЛІЗ СИТУАЦІЇ;
АНАЛІЗ СИТУАЦІЙНИЙ;
АНАЛІЗ PEST;
АНАЛІЗ STEERPLE;
АНАЛІЗ SWOT;
АНАЛІТИКА В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
АНАЛІТИЧНІ ДОКУМЕНТИ;
АНАЛІТИЧНІ ПРОЦЕДУРИ;
АПАРАТ ДЕРЖАВИ;
АСОЦІАЦІЯ;
АСОЦІАЦІЇ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ;
АСОЦІАЦІЇ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ЇХ ДОБРОВІЛЬНІ ОБ'ЄДНАННЯ;
АСОЦІАЦІЯ ДЕМОКРАТИЧНОГО РОЗВИТКУ І МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ УКРАЇНИ;
АСОЦІАЦІЯ МІСТ ТА ГРОМАД УКРАЇНИ;
АСОЦІАЦІЯ СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ ТА МІСЬКИХ РАД УКРАЇНИ;
АТЕСТАЦІЯ ПЕРСОНАЛУ.

Б

БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ;
БЕЗПЕКА НАЦІОНАЛЬНА;
БЕЗПЕКА РЕГІОНАЛЬНА;
БЕЗПЕКА РЕГІОНУ ЕКОНОМІЧНА;
БЕЗПЕКА СОЦІАЛЬНА;
БЛАНК ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА (БЛАНК);
БЮДЖЕТ;
БЮДЖЕТИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
БЮДЖЕТИ ОБ'ЄДНАНИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД;
БЮДЖЕТНА ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ;
БЮДЖЕТНА КЛАСИФІКАЦІЯ;
БЮДЖЕТНА ПРОГРАМА;
БЮДЖЕТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ;
БЮДЖЕТНЕ АСИГНУВАННЯ;
БЮДЖЕТНЕ ЗОБОВ'ЯЗАННЯ;
БЮДЖЕТНИЙ ЗАПИТ;
БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС;
БЮДЖЕТНІ КОШТИ (КОШТИ БЮДЖЕТУ);

**БЮДЖЕТНІ УСТАНОВИ;
БЮЛЕТЕНЬ.**

В

**ВЕРХОВНА РАДА УКРАЇНИ;
ВЕРХОВНИЙ СУД УКРАЇНИ;
ВЕТО;
ВЗАЄМОВІДНОСИНИ (ЗВ'ЯЗКИ) ЗА ПОСАДОЮ;
ВИБОРИ ДО ЗЕМСЬКИХ УСТАНОВ;
ВИБОРИ МІСЦЕВІ;
ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ;
ВИКОНАВЧА ВЛАДА;
ВИКОНАВЧИЙ АПАРАТ РАЙОННОЇ, ОБЛАСНОЇ РАДИ;
ВИКОНАВЧИЙ КОМІТЕТ СІЛЬСЬКОЇ, СЕЛИЩНОЇ, МІСЬКОЇ,
РАЙОННОЇ У МІСТІ РАДИ;
ВИКОНАВЧІ ОРГАНИ ВЛАДИ;
ВИКОНАННЯ НОРМ ПРАВА;
ВИКОРИСТАННЯ НОРМ ПРАВА;
ВИПРОБУВАННЯ;
ВИТРАТИ БЮДЖЕТУ;
ВИТЯГ;
ВІДКРИТА КАДРОВА ПОЛІТИКА;
ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПРАЦІВНИКА В ПОСАДОВІЙ ІНСТРУКЦІЇ;
ВІЗУАЛІЗАЦІЯ;
ВІЗУВАННЯ ПРОЕКТУ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА
(ВІЗУВАННЯ);
ВНУТРІШНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ;
ВНУТРІШНІЙ АУДИТ;
ВНУТРІШНІ АУДИТОРИ, ПРАЦІВНИКИ ПІДРОЗДІЛІВ
ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ ТА
БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ;
ВНУТРІШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ (СЕРЕДОВИЩЕ КОНТРОЛЮ);
ВЛАСНІ НАДХОДЖЕННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ;
ВОЛОСТЬ;
ВОЛОСНИЙ СХОД;
ВОЛОСНЕ ПРАВЛІННЯ;
ВОЛОСНИЙ СТАРШИНА;
ВСЕСВІТНЯ ДЕКЛАРАЦІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
ВСЕУКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ «АСОЦІАЦІЯ МІСТ УКРАЇНИ».**

Г

ГАРАНТІЇ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
ГАРАНТІЇ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА;
ГЛАВА ДЕРЖАВИ;
ГЛАВА УРЯДУ;
ГЛАСНИЙ;
ГЛАСНІ МІСЬКИХ ДУМ;
ГМІНА;
ГОЛОВА ВИКОНАВЧОГО КОМІТЕТУ МІСЦЕВОЇ РАДИ;
ГОЛОВА РАЙОННОЇ ТА ОБЛАСНОЇ РАДИ;
ГОЛОВА РАЙОННОЇ У МІСТІ РАДИ;
ГОЛОВА СІЛЬСЬКИЙ, СЕЛИЩНИЙ, МІСЬКИЙ;
ГРАДОНАЧАЛЬНИК;
ГРОМАДА ТЕРИТОРІАЛЬНА;
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ;
ГРОМАДСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ;
ГРОМАДЯНИН;
ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО;
ГУБЕРНАТОР;
ГУБЕРНСЬКЕ ПРАВЛІННЯ.

Д

ДАТА ДОКУМЕНТА;
ДЕКЛАРАЦІЯ;
ДЕПРЕСИВНА ТЕРИТОРІЯ;
ДЕПУТАТ СІЛЬСЬКОЇ, СЕЛИЩНОЇ, МІСЬКОЇ, РАЙОННОЇ У
МІСТІ, РАЙОННОЇ, ОБЛАСНОЇ РАДИ;
ДЕРЖАВА;
ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ І ДЕРЖАВНА СЛУЖБА;
ДЕРЖАВНА ВЛАДА;
ДЕРЖАВНА ВИКОНАВЧА СЛУЖБА;
ДЕРЖАВНА КАДРОВА ПОЛІТИКА;
ДЕРЖАВНА КОНТРОЛЬНО-РЕВІЗІЙНА СЛУЖБА;
ДЕРЖАВНА МОВА;
ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА У СФЕРІ НАДАННЯ
АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ. ПРИНЦИПИ;
ДЕРЖАВНА РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІТИКА;
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА;
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА УКРАЇНИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ НА

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗАСАДАХ;

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ;

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ;

ОСНОВНІ СТЕЙКХОЛДЕРИ;

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ РОЗБУДОВИ НАЦІОНАЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ СИСТЕМИ;

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я;

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ: ПРИНЦИПИ;

ДЕРЖАВНИЙ АУДИТОР;

ДЕРЖАВНИЙ СЛУЖБОВЕЦЬ (В УКРАЇНІ);

ДЕРЖАВНИЙ ГЕРБ;

ДЕРЖАВНИЙ ГІМН;

ДЕРЖАВНИЙ ЛАД;

ДЕРЖАВНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПРОЕКТ;

ДЕРЖАВНИЙ ПРАПОР;

ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ;

ДЕРЖАВНИЙ УСТРІЙ;

ДЕРЖАВНІ ОРГАНИ;

ДЕРЖАВНІ ПІДПРИЄМСТВА; .

ДЕРЖАВНІ СИМВОЛИ;

ДЕРЖАВНІ СЛУЖБОВЦІ;

ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ;

ДЕФЦИТ БЮДЖЕТУ;

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ;

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНА;

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ДЕМОКРАТИЧНА;

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: НЕДОЛІКИ ПРОЦЕСУ;

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ПЕРЕВАГИ ПРОЦЕСУ;

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: РОЗПОДІЛЕННЯ ФІНАНСОВИХ

ПОВНОВАЖЕНЬ;

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ ТА ПРОЦЕС ПЕРЕТВОРЕННЯ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ В КОМУНАЛЬНІ НЕКОМЕРЦІЙНІ ПІДПРИЄМСТВО;

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ВИКЛИКИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я;

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ВИРІШЕННЯ ІНФРАСТРУКТУРНИХ ПРОБЛЕМ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я;

ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ОБ'ЄКТИВНІ СКЛАДНОЩІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я;

**ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ОСНОВНІ СКЛАДОВІ;
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ОСОБЛИВОСТІ СИСТЕМИ ОХОРОНИ
ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я;
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ
ТРАНСФОРМАЦІЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я;
ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ СЕКТОРАЛЬНА: СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ;
ДИСТАНЦІЙНІ ФОРМИ НАВЧАННЯ;
ДИСЦИПЛІНА ТРУДОВА;
ДІЛОВОДСТВО;
ДІЛОВОДСТВО КАДРОВОЇ СЛУЖБИ;
ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ. ОСОБЛИВОСТІ;
ДОВІДНИК ТИПОВИХ ПРОФЕСІЙНО-КВАЛІФІКАЦІЙНИХ
ХАРАКТЕРИСТИК ПОСАД ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ;
ДОГОВІР;
ДОКУМЕНТ;
ДОКУМЕНТИ, ЩО ВИЗНАЧАЮТЬ СТРАТЕГІЮ РОЗВИТКУ
МІСТА;
ДОКУМЕНТНІ ПОТОКИ;
ДОКУМЕНТООБІГ;
ДОКУМЕНТОПОТІК;
ДОКУМЕНТУВАННЯ;
ДОХОДИ БЮДЖЕТУ;
ДОХОДИ МІСЦЕВОГО БЮДЖЕТУ.**

Е

**ЕКОНОМІЧНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ;
ЕКСПРЕС-ІНФОРМАЦІЯ;
ЕЛЕКТРОННА КОПІЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА;
ЕЛЕКТРОННА КОПІЯ ОРИГІНАЛУ ПАПЕРОВОГО ДОКУМЕНТА
(ФОТОКОПІЯ);
ЕЛЕКТРОННА РЕЗОЛЮЦІЯ;
ЕЛЕКТРОННА СПРАВА;
ЕЛЕКТРОННЕ ПОВІДОМЛЕННЯ;
ЕЛЕКТРОННИЙ АУДІОВІЗУАЛЬНИЙ ДОКУМЕНТ;
ЕЛЕКТРОННИЙ ВНУТРІШНІЙ ОПИС ДОКУМЕНТІВ СПРАВИ;
ЕЛЕКТРОННИЙ ДОВІДНИК;
ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТООБІГ УСТАНОВИ;
ЕЛЕКТРОННИЙ ЖУРНАЛ;
ЕНЕРГОЗБЕРЕЖЕННЯ;**

**ЕТИКА СЛУЖБОВЦЯ;
ЕТИКЕТ ДІЛОВИХ ПАПЕРІВ;
ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ
ДОПОМОГИ;**

Є

**ЄВРОПЕЙСЬКА ДЕКЛАРАЦІЯ ПРАВ МІСТ;
ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ ПРО ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ
ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ
ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ОБЩИНАМИ АБО ОРГАНАМИ ВЛАДИ;
ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ МІСТ;
ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
ЄВРОПЕЙСЬКА ХАРТІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
ЄВРОРЕГІОН;
ЄДИНА ДЕРЖАВНА СИСТЕМА ДІЛОВОДСТВА;
ЄДИНИЙ КАЗНАЧЕЙСЬКИЙ РАХУНОК.**

Ж

**ЖИТЛОВИЙ ФОНД;
ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНЕ ГОСПОДАРСТВО.**

З

**ЗАГАЛЬНА ЧАСТИНА ПОЛОЖЕННЯ;
ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ГРОМАДЯН ЗА МІСЦЕМ ПРОЖИВАННЯ;
ЗАГРОЗИ ЕКОЛОГІЧНИЙ БЕЗПЕЦІ;
ЗАКОН;
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В
УКРАЇНІ»;
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО МІСЦЕВІ ДЕРЖАВНІ АДМІНІСТРАЦІЇ»;
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО ОРГАНИ САМООРГАНІЗАЦІЇ
НАСЕЛЕННЯ»;
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО СЛУЖБУ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ»;
ЗАКОН УКРАЇНИ «ПРО СТАТУС ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД»;
ЗАКОНОДАВСТВО;
ЗАКОНОДАВЧА ВЛАДА;
ЗАКОНОДАВЧА ТА НОРМАТИВНА БАЗА ТРАНСФОРМАЦІЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В КОМУНАЛЬНІ
ПІДПРИЄМСТВА;
ЗАКОНОПРОЕКТ;**

**ЗАЛИШОК БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ;
ЗБОРИ ГРОМАДЯН;
ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН;
ЗВІТНІСТЬ;
ЗЕМЛІ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ;
ЗЕМСТВА;
ЗЕМСЬКІ УПРАВИ;
ЗЕМСЬКІ УСТАНОВИ.**

I

**ІНВЕСТИЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ТЕРИТОРІЇ;
ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ РЕГІОНУ;
ІНДИКАТОРИ СТАНУ ВИКОНАННЯ ДОКУМЕНТІВ;
ІНСТИТУЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ;
ІНСТИТУЦІЙНА ТРАНСФОРМАЦІЯ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ;
ІНСТРУКЦІЯ З ДІЛОВОДСТВА;
ІНФРАСТРУКТУРА.**

К

**КАБІNET МІНІСТРІВ УКРАЇНИ;
КАДРОВА ДОКУМЕНТАЦІЯ;
КАДРОВА РОБОТА;
КВАЗІФІСКАЛЬНІ ОПЕРАЦІЇ;
КВАЛІФІКАЦІЙНІ ВИМОГИ В ПОСАДОВІЙ ІНСТРУКЦІЇ;
КЛАСИФІКАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ;
КОДУВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ;
КОМЕРЦІЙНА ТАЄМНИЦЯ;
КОМПЕТЕНЦІЯ ПРОФЕСІЙНА ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ;
КОМПЕТЕНЦІЯ ОРГАНУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
КОМПЕТЕНЦІЯ СІЛЬСЬКИХ, СЕЛИЩНИХ ТА МІСЬКИХ РАД
ВИКЛЮЧНА;
КОМПЛЕКСНА БЕЗПЕКА ТЕРИТОРІЇ;
КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ: НАБУТТЯ ПРАВ;
КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ: ОБ'ЄКТИ ПРАВА;
КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД;
КОМУНАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ: ТИПИ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА
ПРИЗНАЧЕННЯ;
КОНГРЕС МІСЦЕВИХ І РЕГІОНАЛЬНИХ РАД ЄВРОПИ;
КОНСУЛЬТАТИВНІ ФУНКЦІЇ;**

КОНСУЛЬТАЦІЯ;
КОНФІДЕНЦІЙНЕ ДІЛОВОДСТВО;
КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ;
КЛОПОТАННЯ;
КОДЕКС;
КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ;
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ;
КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ;
КОНТРОЛЬ;
КОНФІДЕНЦІЙНЕ ДІЛОВОДСТВО;
КОНЦЕПЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ
РЕГІОНУ;
КОРПОРАТИВНІ НОРМИ;
КОРУПЦІЯ;
КОШТОРИС.

Л

ЛІНІЙНА ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА;
ЛІНІЙНО-ШТАБНА ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА.

М

МАГДЕБУРЗЬКЕ ПРАВО В УКРАЇНІ;
МАЙНО БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ;
МАТЕРІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ;
МЕНЕДЖМЕНТ;
МЕНЕДЖМЕНТ АДМІНІСТРАТИВНИЙ;
МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ;
МЕТОДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ;
МЕХАНІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ;
МЕХАНІЗАЦІЯ ТА АВТОМАТИЗАЦІЯ;
МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ;
МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ;
МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ. КЛАСИФІКАЦІЙНА
СТРУКТУРА;
МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: МЕТОДОЛОГІЧНА
ОСНОВА ВИЗНАЧЕННЯ;
МЕХАНІЗМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ;
МИРОВИЙ ПОСЕРЕДНИК;

МИРОВИЙ СУДДЯ;
МІЖМУНІЦИПАЛЬНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ЩОДО СТВОРЕННЯ
СПІЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ;
МІНІСТЕРСТВО;
МІСЦЕВА ВЛАДА;
МІСЦЕВА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ;
МІСЦЕВА РАДА;
МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ;
МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ: ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОЛІТИКИ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ;
МІСЦЕВЕ УПРАВЛІННЯ;
МІСЦЕВИЙ БОРГ;
МІСЦЕВИЙ ФІНАНСОВИЙ ОРГАН;
МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ;
МІСЦЕВІ ВИБОРИ;
МІСЦЕВІ ДЕРЖАВНІ АДМІНІСТРАЦІЇ;
МІСЦЕВІ ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ;
МІСЦЕВІ ПОДАТКИ І ЗБОРИ;
МІСЬКА ДУМА;
МІСЬКА УПРАВА;
МІСЬКИЙ СТАРОСТА;
МУНІЦИПАЛІТЕТ;
МУНІЦИПАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ.

Н

НАБІР КАНДИДАТІВ;
НАДХОДЖЕННЯ БЮДЖЕТУ;
НАЗВА ОРГАНІЗАЦІЇ;
НАКАЗИ З ОСОБОВОГО СКЛАДУ;
НАСЕЛЕНИЙ ПУНКТ (ПОСЕЛЕНСЬКІ МУНІЦИПАЛЬНІ
УТВОРЕННЯ);
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ПРИ
ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ;
НЕДОЛІКИ ЗАКОНОДАВЧОЇ ТА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ
В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я;
НЕОПУБЛІКОВАНИЙ ДОКУМЕНТ;
НЕПРАВОМІРНА ВИГОДА;
НОМЕНКЛАТУРА СПРАВ;
НОРМАТИВНИЙ ДОКУМЕНТ;
НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ АКТ;

НОРМАТИВНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР.

О

ОБ'ЄДНАНА ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА (ОТГ, об'єднана громада);

ОБ'ЄДНАННЯ ГРОМАДЯН;

ОБ'ЄДНАННЯ СПІВВЛАСНИКІВ БАГАТОКВАРТИРНИХ БУДИНКІВ;

ОБ'ЄКТ ДЕРЖАВНОГО АУДИТУ;

ОБ'ЄКТИ РЕГІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ; ОБЛАСНА РАДА; ОБЛАСТЬ;

ОБОВ'ЯЗКОВИЙ ФІНАНСОВИЙ МОНИТОРИНГ;

ОБСЛУГОВУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО (МІСЦЕВОГО) БОРГУ;

ОГЛЯДОВЕ ВИДАННЯ;

ОГЛЯДОВО-АНАЛІТИЧНИЙ ДОКУМЕНТ;

ОСОБОВА СПРАВА;

ОДЕРЖУВАЧ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ;

ОПИС СПРАВ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ;

ОПТИЧНИЙ ДОКУМЕНТ;

ОРГАН ДЕРЖАВИ;

ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ;

ОРГАНИ ВОЛОСНОГО УПРАВЛІННЯ;

ОРГАНИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ;

ОРГАН МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;

ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;

ОРГАНИ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ;

ОРГАНІЗАЦІЙНІ КАДРОВІ ДОКУМЕНТИ;

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ЗДІЙСНЕННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ;

ОРГАНІЗАЦІЯ РОБОТИ З ДОКУМЕНТАМИ;

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ;

ОТГ САЙТ;

ОТГ. ФОРМУВАННЯ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН.

П

ПАПЕРОВА КОПІЯ ОРИГІНАЛУ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА;

ПАРЛАМЕНТ;

ПАСПОРТ БЮДЖЕТНОЇ ПРОГРАМИ;

ПАСПОРТ ТЕРИТОРІЇ (НАСЕЛЕНОГО ПУНКТУ, МІСТА);

ПЕРВИННІ ОБЛІКОВІ ДОКУМЕНТИ;

ПЕРЕВАГИ ПЕРЕТВОРЕННЯ ЗАКЛАДІВ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ІЗ БЮДЖЕТНОЇ УСТАНОВИ У КОМУНАЛЬНЕ НЕКОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО;

ПЕРЕПІДГОТОВКА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ І ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;

ПЕРЕПІДГОТОВКА КАДРІВ;

ПЕРІОДИЧНЕ ВИДАННЯ;

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ;

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ І ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;

ПІДГОТОВКА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ І ПОСАДОВИХ ОСІБ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;

ПІДЗАКОННІ АКТИ;

ПІДПИСАННЯ ПРОЕКТУ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА (ПІДПИСАННЯ);

ПІДПИСАННЯ УГОДИ ІЗ НСЗУ ЗАКЛАДАМ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ;

ПІЛЬГИ;

ПЛАН ДІЙ РЕФОРМУВАННЯ МЕДИЦИНИ В ПРОЦЕСІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ;

ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЇ;

ПОВНОВАЖЕННЯ ДЕЛЕГОВАНІ ОРГАНАМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;

ПОВНОВАЖЕННЯ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;

ПОВНОВАЖЕННЯ РАЙОННИХ ТА ОБЛАСНИХ РАД;

ПОДІЛ ВЛАДИ;

ПОЛІТИКА РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ;

ПОЛІТИЧНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ;

ПОВНОВАЖЕННЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я;

ПОВНОТА ІНФОРМАЦІЇ У ТЕКСТІ ДОКУМЕНТА;

ПОГАСЕННЯ ДЕРЖАВНОГО (МІСЦЕВОГО) БОРГУ;

ПОГОДЖУВАЧ;

ПОЛОЖЕННЯ;

ПОСАДА;

ПОСАДОВА ІНСТРУКЦІЯ;

ПОСАДОВА ОСОБА;

ПОСАДОВА ОСОБА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;

ПОСАДОВА ОСОБА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ;

ПОСАДОВІ ОБОВ'ЯЗКИ В ТЕКСТІ ІНСТРУКЦІЇ;

ПОСТІЙНІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ;
ПОТЕНЦІЙНИЙ КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ;
ПОХІДНІ ОБЛІКОВІ ДОКУМЕНТИ;
ПРАВА ГРОМАДЯНИНА;
ПРАВА ЛЮДИНИ;
ПРАВА ПРАЦІВНИКА В ПОСАДОВІЙ ІНСТРУКЦІЇ;
ПРАВО ЗАКОНОДАВЧОЇ ІНІЦІАТИВИ;
ПРАВО КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ;
ПРАВО СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД;
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ;
ПРАВОВИЙ РЕЖИМ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ;
ПРАВОВИЙ СТАТУС ДОКУМЕНТУ. Набуття електронними даними юридичної сили.

ПРАВОВИЙ (ЮРИДИЧНИЙ) АКТ;
ПРАВОВІ ФОРМИ ЗДІЙСНЕННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ;
ПРАВООХОРОННИЙ ОРГАН;
ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНЕ З КОРУПЦІЄЮ;
ПРАЦІВНИК;
ПРЕДСТАВНИК ВЛАДИ;
ПРЕДСТАВНИЦТВО;
ПРЕДСТАВНИЦЬКИЙ ОРГАН МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
ПРЕМ'ЄР-МІНІСТР УКРАЇНИ;
ПРИВАТНИЙ ІНТЕРЕС;
ПРИМІРНИК ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА;
ПРИНЦИПИ СЛУЖБИ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
ПРИСУТСТВЕНІ МІСЦЯ, АБО ПРИСУТСТВИЯ;
ПРИЧИНИ НИЗЬКОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ МЕДИЧНИХ УСТАНОВ В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ;
ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВИЙ МЕТОД У БЮДЖЕТНОМУ ПРОЦЕСІ;
ПРОГРАМА НАТО Building Integrity;
ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ ЦИВІЛЬНИХ ФАХІВЦІВ ЗА ПРОЕКТАМИ НАТО;
ПРОГРАМА RADOS;
ПРОГРАМА SIGMA;
ПРОГРАМА TAIEH;
ПРОГРАМА TWINNING;
ПРОГРАМА JWGDR;
ПРОДОВЖУВАНЕ ВИДАННЯ;
ПРОЕКТ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА;

ПРОКУРАТУРА;
ПРОТОКОЛ;
ПРОФІЦИТ БЮДЖЕТУ;
ПУБЛІЧНЕ ПРАВО;
ПЛАНУВАННЯ ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ;
ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА;
ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА;
ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ.

Р

РАДИ МІСЦЕВІ;
РАЙОН;
РАЙОН СІЛЬСЬКИЙ;
РАЙОН У МІСТІ;
РАЙОННА АДМІНІСТРАЦІЯ;
РАЙОННИЙ БЮДЖЕТ;
РАЙОННІ ТА ОБЛАСНІ РАДИ;
РЕАЛЬНИЙ КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ;
РЕГІОН;
РЕДАКЦІЙНА ПРАВКА;
РЕЄСТРАТОР;
РЕЄСТРАЦІЯ ДОКУМЕНТІВ;
РЕЄСТРАЦІЙНИЙ ІНДЕКС ДОКУМЕНТА;
РЕЄСТРАЦІЙНО-МОНІТОРИНГОВА КАРТКА;
РЕЖИМ НАДЗВИЧАЙНОЇ СИТУАЦІЇ;
РЕЖИМ ПРАВОВИЙ ЗОНИ НАДЗВИЧАЙНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ СИТУАЦІЇ;
РЕЗОЛЮЦІЯ;
РЕЗЮМЕ;
РЕКВІЗИТ;
РЕКВІЗИТ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА;
РЕКЛАМНЕ ВИДАННЯ;
РЕПРОГРАФІЯ;
РІВНІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ЗДОРОВ'Я;
РІДКІСНИЙ ДОКУМЕНТ;
РОБОТОДАВЕЦЬ;
РОБОЧИЙ ЧАС;
РОЗПИС БЮДЖЕТУ;
РОЗПОРЯДЧІ ДОКУМЕНТИ З ОСОБОВОГО СКЛАДУ;
РОЗПОРЯДНИК БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ.

С

САМОВРЯДНА ТЕРИТОРІАЛЬНА ОДИНИЦЯ;
САМОВРЯДНІ ПОВНОВАЖЕННЯ;
САМОВРЯДУВАННЯ;
САМОДОСТАТНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ;
СВОБОДА ВІД СУПЕРЕЧНОСТЕЙ У ТЕКСТІ ДОКУМЕНТА;
СЕПАРАТИЗМ;
СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ;
СИСТЕМА ДОКУМЕНТАЦІЇ;
СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ УСТАНОВИ;
СИСТЕМА ЗАКОНОДАВСТВА;
СИСТЕМА МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ;
СИСТЕМА ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я;
СИСТЕМА ПРАВА;
СІЛЬСЬКИЙ СХІД;
СІЛЬСЬКИЙ, СЕЛИЩНИЙ, МІСЬКИЙ ГОЛОВА;
СІЛЬСЬКІ, СЕЛИЩНІ, МІСЬКІ РАДИ;
СЛУЖБА БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ;
СЛУЖБА В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
СЛУЖБА ДІЛОВОДСТВА;
СЛУЖБА КОНТРОЛЮ;
СЛУЖБОВА ЕЛЕКТРОННА ПОШТА;
СЛУЖБОВА ОСОБА;
СЛУЖБОВЦІ;
СЛУЖБОВИЙ ЕЛЕКТРОННИЙ ДОКУМЕНТ;
СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА МІСТА;
СОЦІАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА СЕЛА;
СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ГАЛЬМУВАННЯ РОЗВИТКУ В
СВІТОВОМУ МАСШТАБІ;
СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ;
СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ: МАКРОЕКОНОМІЧНІ
СКЛАДОВІ;
СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА: ЧИННИКИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ
В ЄС;
СОЦІАЛЬНА СФЕРА В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ:
НЕСПРИЯТЛИВІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗВИТКУ;
СОЦІАЛЬНА СФЕРА В УКРАЇНІ: НЕСПРИЯТЛИВІ ПЕРЕДУМОВИ
РОЗВИТКУ;

**СОЦІАЛЬНА СФЕРА: ПЕРСПЕКТИВНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ;
СОЦІАЛЬНІ ПРОЦЕСИ: СВІТОВІ ТРЕНДИ;
СПІЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД;
СПІЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД БЕЗ
ВИЗНАЧЕННЯ ЧАСТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД;
СПІЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ІЗ
ВИЗНАЧЕННЯМ ЧАСТОК ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД;
СРОК ЗБЕРІГАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТУ;
СТАЖУВАННЯ;
СТАНДАРТ;
СТАТУТ;
СТАТУТ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ;
СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ;
СТРАТЕГІЧНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ РЕГІОНУ;
СТРАТЕГІЧНЕ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ГРОМАДИ;
СТРАТЕГІЯ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
УКРАЇНИ НА 2018-2020 РОКИ;
СТРОК ЗБЕРІГАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА;
СУБВЕНЦІЯ ОСВІТНЯ;
СУБ'ЄКТ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ПОСЛУГИ;
СУБ'ЄКТ ПРАВОВІДНОСИН;
СУД.**

Т

**ТАБЕЛЬ УНІФІКОВАНИХ ФОРМ ДОКУМЕНТІВ УСТАНОВИ;
ТЕЛЕМЕДИЦИНА: ПЕРЕВАГИ;
ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА;
ТЕРИТОРІЯ;
ТИМЧАСОВІ ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ;
ТИМЧАСОВО ВІЛЬНІ КОШТИ ЄДИНОГО КАЗНАЧЕЙСЬКОГО
РАХУНКУ ТА ВАЛЮТНИХ РАХУНКІВ БЮДЖЕТУ;
ТИП ДЕРЖАВИ;
ТИПИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ;
ТИПІЗАЦІЯ МОВНИХ ЗАСОБІВ;
ТРАДИЦІЇ;
ТРУДОВЕ ПРАВО.**

У

**УГОДА;
УКАЗ;**

**УПОВНОВАЖЕНА ОСОБА;
УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНИМИ КОШТАМИ;
УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ (МІСЦЕВИМ) БОРГОМ;
УПРАВЛІННЯ ОРГАНОМ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ;
УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ;
УПРАВЛІНСЬКА ІНФОРМАЦІЯ;
УПРАВЛІННЯ ОБ'ЄКТАМИ ПРАВА КОМУНАЛЬНОЇ
(МУНІЦИПАЛЬНОЇ) ВЛАСНОСТІ;
УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНЕ;
УПРАВЛІННЯ РЕГІОНАЛЬНИМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ
РОЗВИТКОМ.**

Ф

**ФАХІВЕЦЬ;
ФІЛІЯ;
ФІНАНСОВИЙ МОНИТОРИНГ;
ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ МІСЦЕВОГО ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ;
ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ РЕСУРСИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ;
ФІСКАЛЬНІ РИЗИКИ;
ФОНД СПРИЯННЯ МІСЦЕВОМУ САМОВРЯДУВАННЮ В
УКРАЇНІ;
ФОРМА ДЕРЖАВИ;
ФОРМА ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ;
ФОРМА ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ;
ФОРМИ ЗДІЙСНЕННЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВИ;
ФОРМУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ СПРАВ;
ФОРМУЛЯР-ЗРАЗОК;
ФУНКЦІЇ ДЕРЖАВИ.**

Х

ХАРТІЯ УКРАЇНСЬКИХ МІСТ.

Ц

**ЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ;
ЦІЛЬОВЕ УПРАВЛІННЯ;
ЦІННИЙ ДОКУМЕНТ;
ЦЕНТР НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП);**

**ЦЕНТР НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП):
АДМІНІСТРАТИВНІ ТА СУПУТНІ ПОСЛУГИ;**

**ЦЕНТР НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП):
ВЗАЄМОДІЯ ІЗ СУБ'ЄКТАМИ НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ
ПОСЛУГ;**

**ЦЕНТР НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП):
ЗАВДАННЯ АДМІНІСТРАТОРА;**

**ЦЕНТР НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП):
ІНФОРМАЦІЙНА ТА ТЕХНОЛОГІЧНІ КАРТКИ;**

**ЦЕНТР НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП):
ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ;**

**ЦЕНТР НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП):
ПІДПИС, ПЕЧАТКА, ШТАМП, КЕП;**

**ЦЕНТР НАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ (ЦНАП):
ФОРМУВАННЯ СПРАВИ ТА ЗВІТНІСТЬ.**

Ю

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інституційна трансформація державного управління охороною здоров'я: Україна та іноземний досвід : колективна монографія / І. Л. Сазонець, В. І. Саричев та ін. ; за наук. ред. д.е.н., проф. І. Л. Сазонця. Рівне : Волин. обереги, 2019. 396 с.
2. Сазонець І. Л., Зима І. Я. Соціальні інститути в трансформації державної системи управління охороною здоров'я : монографія. Рівне : Волин. обереги, 2018. 168 с.
3. Наукові основи та імплементація світових практик місцевого самоврядування та об'єднання територіальних громад : монографія / І. Л. Сазонець, О. І. Алейнікова та ін. ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. І. Л. Сазонця. Рівне : Волин. обереги, 2017. 216 с.
4. Безтелесна Л. І., Сазонець І. Л. Соціальний концепт суспільних та економічних процесів національного розвитку : монографія / за наук. ред. Л. І. Безтелесної. Рівне : Волинські обереги, 2015. 184 с.
5. Сазонець І. Л., Приходько В. Г. Розвиток системи адміністративних послуг в регіоні на основі формування концепції сервісної держави. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2020. № 1-2. С. 45–51.
6. Сазонець І. Л., Джинджоян В. В. Визначення основних форм соціальної взаємодії підприємницьких структур із інституційним середовищем та громадянським суспільством. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 4(88). С. 295–306.
7. Сазонець І. Л. Міжнародний досвід управління державною власністю в корпоративних структурах. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2017. № 1-2. С. 51–60.
8. Сазонець І. Л. Вплив державної політики високотехнологічного розвитку на національну та військову безпеку. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2016. Вип. 1(73). С. 120–126.
9. Сазонець І. Л., Сіпайло Н. А. Напрями лібералізації підприємницької діяльності в Україні. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2016. Вип. 1(73). С. 127–134.
10. Сазонець І. Л., Тадєєва Н. В. Система інституційного забезпечення національної моделі соціального партнерства. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2016. Вип. 2(74). С. 264–272.
11. Сазонець І. Л., Сіпайло Н. А. Роль неурядових організацій у системі регулювання міжнародних економічних відносин. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2016. Вип. 3(75). С. 166–172.
12. Сазонець І. Л., Сіпайло Н. А. Вплив діяльності неприбуткових організацій на соціально-економічний розвиток країни. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2016. Вип. 4(76). С. 116–124.

13. Сазонець І. Л., Шкоропад Н. О. Інструментарій забезпечення інформаційної безпеки регіону. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне, 2016. Вип. 1–2. С. 45–50.
14. Сазонець І. Л. Трансформація системи державного регулювання міграційних процесів та заходів протидії торгівлі людьми. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2014. № 1. С. 131–136.
15. Тихончук Л. Х., Сазонець І. Л. Формування та реалізація загальних принципів комерційної дипломатії на основі діяльності організацій системи ООН. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2016. Вип. 19. С. 51–63.
16. Тихончук Л. Х., Сазонець І. Л. Виміри комерційної дипломатії та економічної політики в регіональних інтеграційних відносинах. *Актуальні проблеми державного управління* : зб. наук. праць ОРІДУ НАДУ. 2017. № 1 (69). С. 104–110.
17. Сорока М. П., Антонова С. Є. Аналіз соціально-економічного розвитку регіону : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2013. 186 с.
18. Антонова С. Є. Аналіз реалізації публічної житлової політики в місті Рівне. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 3–4. С. 7–14.
19. Антонова С. Є. Державна політика у сфері професійної освіти в Рівненській області. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне, 2018. Вип. 1–2. С. 5–10.
20. Антонова С. Є., Корбутяк В. І. Основні тенденції державного регулювання розвитку агропромислового комплексу України. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2016. Вип. 1(73). С. 3–10.
21. Антонова С. Є. Оцінка сучасного стану діяльності підприємств ЖКГ Рівненщини. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2016. Вип. 4(76). С. 14–24.
22. Антонова С. Є., Присяжнюк М. М., Сафронюк О. Б. Державне регулювання розвитку економічного потенціалу Рівненської області на сучасному етапі. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне, 2016. Вип. 1–2. С. 14–22.
23. Антонова С. Є. Реалізація державної молодіжної житлової політики на місцевому рівні. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2014. № 1. С. 111–115.
24. Корбутяк В. І., Михальчук К. П. Удосконалення системи державного регулювання працевлаштування молоді в Рівненській області. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 1–2. С. 26–34.
25. Корбутяк В. І., Фесюк А. М. Підвищення якості надання інформаційно-адміністративних послуг в Малоліубашанській ОТГ. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 3–4. С. 31–44.

26. Корбутяк В. І., Даніловець К. М., Пилипчук А. В. Роль електронного документообігу в діяльності місцевих органів виконавчої влади. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне, 2016. Вип. 1–2. С. 96–101.
27. Корбутяк В. І. Проблеми впровадження електронного документообігу в Україні та їх вирішення на прикладі Естонії. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2014. № 1. С. 145–150.
28. Корбутяк В. І., Толчанова З. О., Бутник О. О. Кадрове діловодство : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2013. 177 с.
29. Корбутяк В. І. Толчанова З. О., Бутник О. О. Документне забезпечення діяльності організації : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2013. 149 с.
30. Безтелесна Л. І., Пивоварчук Л. В. Інституційне забезпечення реалізації соціальних гарантій держави : монографія. Київ : Кондор-Видавництво, 2017. 196 с.
31. Безтелесна Л. І. Ротація як результат реалізації ефективного управління компетенцією людських ресурсів. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2018. Вип. 4(84). С. 24–31.
32. Безтелесна Л. І., Пивоварчук Л. В. Децентралізація як процес удосконалення фінансового забезпечення реалізації соціальних гарантій держави. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2016. Вип. 2(74). С. 12–19.
33. Обліково-аналітичне забезпечення суб'єктів господарювання в умовах євроінтеграції : монографія / Н. М. Позняковська, С. Я. Зубілевич, О. Л. Міклуха та ін. Рівне : НУВГП, 2019. 414 с.
34. Антонюк О. Р. Роль професійних організацій у розвитку ринку послуг (на прикладі діяльності аудиторської палати України). *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 3–4. С. 100–108.
35. Якимчук А. Ю. Регіональна статистика : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2013. 149 с.
36. Якимчук А. Ю. Державна політика сталого збереження біорізноманіття України : монографія. Рівне : НУВГП, 2014. 477 с.
37. Якимчук А. Ю. Діагностика національних економічних показників України в умовах кліматичних змін. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2018. Вип. 2(82). С. 254–261.
38. Якимчук А. Ю. Просторове планування територій у системі державного управління. *Децентралізація влади, проведення реформ в Україні. Сучасний стан та проблеми підготовки кадрів для об'єднаних територіальних громад* : мат-ли I Міжнар. наук.-метод. конф., 19–20 жовтня 2017 р., м. Рівне. Рівне : Волинські обереги, 2017. С. 138–140.
39. Якимчук А. Ю., Ярощук В. В. Управління місцевими фінансами як забезпечення успішного розвитку територіальних громад. *Децентралізація влади, проведення реформ в Україні. Сучасний стан та проблеми підготовки*

кадрів для об'єднаних територіальних громад : мат-ли I Міжнар. наук.-метод. конф., 19–20 жовтня 2017 р., м. Рівне. Рівне : Волинські обереги, 2017. С. 140–143.

40. Якимчук А. Ю. Аналіз фінансового бюджетного забезпечення України. *Інституціоналізація процесів євроінтеграції: суспільство, економіка, адміністрування* : зб. тез I Міжнародної науково-практичної конференції, 21–22 квітня 2016 р., м. Рівне. Рівне : НУВГП, 2016. С. 141–142.

41. Тихончук Л. Х. Визначення пріоритетів державного управління в умовах глобалізації та регіоналізації. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2020. № 1–2. С. 51–57.

42. Тихончук Л. Х. Завдання та напрями роботи органів державного управління та місцевого самоврядування в сфері розвитку промислового потенціалу Рівненської області. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 1–2. С. 58–62.

43. Тихончук Л. Х. Структурна модернізація суспільно-економічних відносин та небезпека ізоляціонізму в міжнародній економічній діяльності України. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 3–4. С. 74–79.

44. Тихончук Л. Х. Сучасний стан та напрями вдосконалення механізмів державного регулювання міжнародної економічної діяльності корпорацій. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне, 2018. Вип. 1–2. С. 119–124.

45. Фесянов П. О. Іноземний досвід контролю екологічної безпеки в контексті наслідків аварії на ЧАЕС. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2020. № 1–2. С. 66–75.

46. Фесянов П. О. Вплив системи місцевого самоврядування на розвиток соціально-економічних процесів в місті. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 1–2. С. 63–67.

47. Фесянов П. О. Державне регулювання радіаційною безпекою в Україні: заходи щодо його вдосконалення. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 3–4. С. 79–86.

48. Фесянов П. О. Вивчення громадської думки у процесі здійснення державної політики: регіональний аспект. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2018. Вип. 1–2. С. 124–131.

49. Фесянов П. О. Адаптація державного управління і державної служби до стандартів Європейського Союзу: організаційно-правові аспекти. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2017. № 1–2. С. 31–39.

50. Фесянов П. О., Білобран Т. В., Кобринчук А. С. Роль територіальних громад в економічному житті Луцького району Волинської області. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2016. Вип. 1–2. С. 121–126.

51. Романенко Є. О., Сивий Р. П. Інституційне середовище трансформації концепцій державної служби. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2020. № 1–2. С. 39–45.
52. Сивий Р. П. Регулюючий вплив установи «Центр розвитку місцевого самоврядування» на об'єднання територіальних громад. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 1–2. С. 52–57.
53. Романенко Є. О. Сивий Р. П. Імплементация політики Європейського Союзу у сферу трансформації державної служби в Україні на основі електронного урядування. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 3–4. С. 64–74.
54. Зима І. Я. Історичний контекст формування основ державного управління охороною здоров'я європейської цивілізації. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 1(85). С. 67–76.
55. Зима І. Я. Визначення регіональних особливостей проведення медичної реформи. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 1–2. С. 35–39.
56. Зима І. Я. Теоретичні основи формування механізму державного управління охороною здоров'я та співпраці з міжнародними організаціями. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 3–4. С. 25–31.
57. Зима І. Я. Формування основ державного управління охороною здоров'я європейської цивілізації: еволюційний аспект. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2018. Вип. 4(84). С. 64–74.
58. Зима І. Я. Сутність та функції системи державного управління охороною здоров'я в інституційному середовищі. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2018. Вип. 1–2. С. 85–95.
59. Зима І. Я. Значення освітніх інститутів у вдосконаленні системи державного управління підготовкою медичних кадрів. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2017. № 1–2. С. 8–16.
60. Зима І. Я. Визначення проблем реформування соціальної державної системи управління охороною здоров'я в Україні. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2016. Вип. 1–2. С. 88–95.
61. Зима І. Я., Обуховська Л. І. Механізми забезпечення діяльності комунальних підприємств – закладів охорони здоров'я в умовах децентралізації. Рівне : Волинські обереги, 2020. 168 с.
62. Обуховська Л. І. Механізми забезпечення діяльності закладів охорони здоров'я в об'єднаних територіальних громадах. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2020. № 1–2. С. 26–39.
63. Обуховська Л. І. Виявлення переваг функціонування медичних закладів у формі комунальних підприємств. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 4(88). С. 170–180.

64. Обуховська Л. І. Розвиток процесу децентралізації в Україні та досвід реформи децентралізації в Польщі. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 3–4. С. 53–64.
65. Маланчук Л. О., Дряєва І. П. Посилення стійкості інформаційного суверенітету України в сучасних умовах. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2017. № 1–2. С. 17–20.
66. Назарук В. Д., Маланчук Л. О. Інформаційні технології у навчальному процесі: електронний документообіг. *Вісник НУВГП. Технічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2016. Вип. 4(76). С. 200–209.
67. Маланчук Л. О., Романишина І. Д. Організації діловодства в органах місцевого самоврядування на прикладі сільських рад. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2016. Вип. 1–2. С. 101–107.
68. Маланчук Л. О., Мощич С. З., Тимощук І. І. Реалізація енергетичної політики України шляхом впровадження проекту забезпечення Рівненської області альтернативним паливом. *Вісник НУВГП. Економічні науки* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2013. Вип. 1(69). С. 78–85.
69. Мартинюк Г. Ф. Причини виникнення конфліктів в системі державного управління та шляхи їх вирішення. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2020. № 1–2. С. 18–26.
70. Мартинюк Г. Ф. Зарубіжний досвід організації підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців: проблеми імплементації в Україні. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 3–4. С. 45–53.
71. Окорський В. П., Сухович В. М., Цецик Я. П. Організаційно-економічні засади реформування інститутів місцевого самоврядування та їх вплив на сталий розвиток об'єднаних територіальних громад (на прикладі Рівненської області) : монографія / за ред. В.П. Окорського. Рівне : видавець О. Зень, 2018. 364 с.
72. Цецик Я. П. Розвиток освіти й органи місцевого самоврядування Волині на початку ХХ ст. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2015. № 1–2. С. 99–104.
73. Цецик Я. П., Мартинюк Г. Ф. Політика польської влади у галузі освіти на Волині у міжвоєнний період. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне, 2016. Вип. 1–2. С. 126–131.
74. Цецик Я. П. Вплив органів влади на суспільно-політичну ситуацію на Волині на початку 1920-х рр. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2017. № 1–2. С. 39–45.
75. Цецик Я. П. Внутрішня політика органів польської влади на Волині у 1928-1930 рр. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 1–2. С. 68–72.
76. Шанюк В. І. Метаморфози другого етапу децентралізації та проблеми переходу до укрупнення самодостатніх об'єднаних територіальних громад. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне :

НУВГП, 2020. № 1–2. С. 75–82.

77. Шанюк В. І. Курс на реформування процесу децентралізації державного управління. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2019. Вип. 1–2. С. 73–78.

78. Шанюк В. І. Проблеми реформування місцевого самоврядування на Рівненщині на прикладі Городоцької сільської ради Рівненського району. *Стратегія і тактика державного управління* : зб. наук. праць. Рівне : НУВГП, 2017. № 1–2. С. 46–50.

79. Місцеве самоврядування: словник-довідник : навч. посібн. / уклад. О. М. Руденко, І. В. Козюра, Н. В. Ткаленко, О. М. Іваницька, О. В. Червякова, А. Є. Шевченко, О. В. Михайловська, Б. Н. Гечбаія. Київ : Кондор-Видавництво, 2016. 182 с.

80. Деякі питання документування управлінської діяльності : Постанова КМУ від 17 січня 2018 р. № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#Text/> (дата звернення: 12.08.2020).

81. Сурмін Ю. П. Аналітика державного управління: сутність і тенденції розвитку. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej5/txts/06sypdsv.htm> (дата звернення: 12.09.2020).

82. Кальниш Ю. Г. Політична аналітика в державному управлінні: теоретико-методологічні засади : монографія. К. : Вид-во НАДУ, 2006. 272 с.

83. Парсонс В. Публічна політика. Вступ до теорії й практики аналізу політики / пер. з англ. К. : Видавн. дім «Києво-Могилян. акад.», 2006. 520 с.

84. Браун М. П. Посібник з аналізу державної політики. / пер. з англ. К. : Основи, 2000. 243 с.

85. Політична аналітика в системі публічного управління : навч. посіб. / С. О. Телешун та ін. ; заг. ред. С. О. Телешун. Національна академія держ. управління при Президентові України. К. : НАДУ, 2008. С. 3.

86. Коваленко А. О. Політичний аналіз і прогнозування. К. : Наук. світ, 2002. 201 с.

87. Сурмін Ю.П. Аналітична діяльність : посібник для аналітика неприбуткової організації. К. : Центр інновацій та розвитку, 2002. 96 с.

88. Янг Е., Куїнн Л. Як написати дієвий аналітичний документ у галузі державної політики : практичний посібник для радників з державної політики у Центральній і Східній Європі / пер. з англ. С. Соколик. ; наук. ред. пер. О. Кілієвич. К. : «К. І. С.», 2003. 130 с.

89. Синиця Н. Використання SWOT аналізу у розробці проектів та плануванні. URL: <http://www.slideshare.net/olenabashun/swot-1-15310532>. (дата звернення: 12.09.2020).

90. Характеристика методики SWOT-аналізу. URL: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/strateg/4193-kharakteristika-metodiki-swot-analizu.html> (дата звернення: 12.09.2020).

91. Штефанич Д. Дячун О. Аналіз впливу зміни макросередовища на маркетингову діяльність підприємства. *Вісник THEU*. 2013. № 2. С. 12–16.
92. Полонець В. Чи варто застосовувати PEST- і SWOT-аналізи у стратегічному маркетингу? (досвід, застосування, хибні уявлення, практичні поради). *Маркетинг в Україні*. 2006. № 4. С. 47–50.
93. Стратегічне планування муніципального розвитку : навчально-методичний посібник. ДП «Укртехінформ» Київ, 2013. 205 с.
94. Аналіз сталого розвитку – глобальний і регіональний контексти : у 2 ч. / Міжнародна рада з науки (ICSU) та ін. ; наук. кер. М. З. Згуровський. *Україна в індикаторах сталого розвитку. Аналіз – 2009*. К. : НТУУ «КПІ». 2009. Ч. 2. С. 154–207.
95. Берданова О. В., Вакуленко В. М. Стратегічне планування регіонального розвитку : навч. посіб. К. : Вид-во НАДУ, 2007. 96 с.
96. Державне управління у сфері національної безпеки : словник-довідник / уклад.: Г. П. Ситник, В. І. Абрамов, О. Г. Афоніна та ін. ; за заг. ред. Г. П. Ситника. К. : НАДУ, 2011. 694 с.

Навчальне видання

Сазонець Ігор Леонідович
Якимчук Аліна Юрївна
Зима Іван Ярославович
Тихончук Леся Хотїївна
Антонюк Олена Ростиславівна
Безтелесна Людмила Іванівна
Антонова Світлана Євгенівна
Дробко Едуард Васильович
Корбутяк Віктор Іванович
Маланчук Лариса Олексїївна
Мартинюк Галина Федорівна
Фесянов Петро Олексійович
Цецик Ярослав Петрович
Обуховська Лариса Іванівна
Сивий Руслан Петрович

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

понятійно-термінологічний словник

Технічний редактор

Г. Ф. Сімчук

Підписано до друку 30.10.2020 р. Формат 60×84 ¹/₁₆.
Ум.-друк. арк. 9,9. Обл.-вид. арк. 11,0.
Тираж 100 прим. Зам. № 5505.

Видавець і виготовлювач
Національний університет
водного господарства та природокористування
вул. Соборна, 11, м. Рівне, 33028.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції РВ № 31 від 26.04.2005 р.